

SĂPĂTURILE ARHEOLOGICE DE LA CĂȚELU NOU

Săpăturile arheologice începute la Cățelu Nou în 1960¹, au fost continuate în 1961, iar apoi în 1963—1964². În toate aceste campanii, cercetările au fost concentrate îndeosebi pe botul de deal aflat pe malul drept al bălții Colentina-Pantelimon — planul potrivit căruia s-au desfășurat lucrările constituind o continuare și o completare a metodei de investigație adoptată inițial (fig. 2). S-a recurs așadar tot la sistemul rețelei de

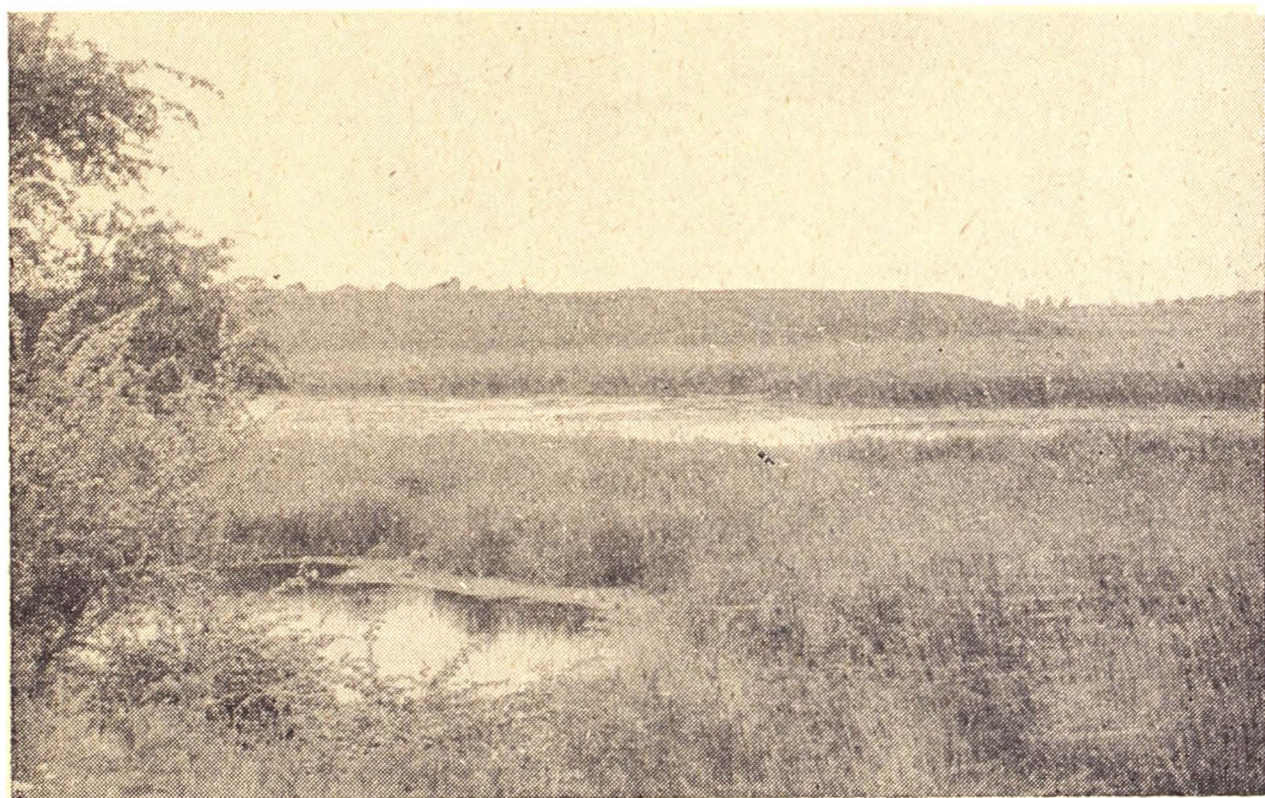

Fig. 1. Stațiunea Cățelu Nou (vedere dinspre est).

¹ Pentru săpăturile din 1960, cf. Valeriu Leahu, *Raport asupra săpăturilor arheologice efectuate în 1960 la Cățelu Nou*, în *Cercetări arheologice în București*, Buc., 1963, p. 15—47.

² În 1961 cercetările au fost întreprinse între 15 mai și 14 iunie. În 1963 s-au efectuat lucrări între 6 mai — 17 iunie și 16—22 septembrie, iar în 1964 între 25 mai și 15 iunie.

PLANUL SĂPĂTURILOR ARHEOLOGICE DE PE
BOTUL DE DEAL

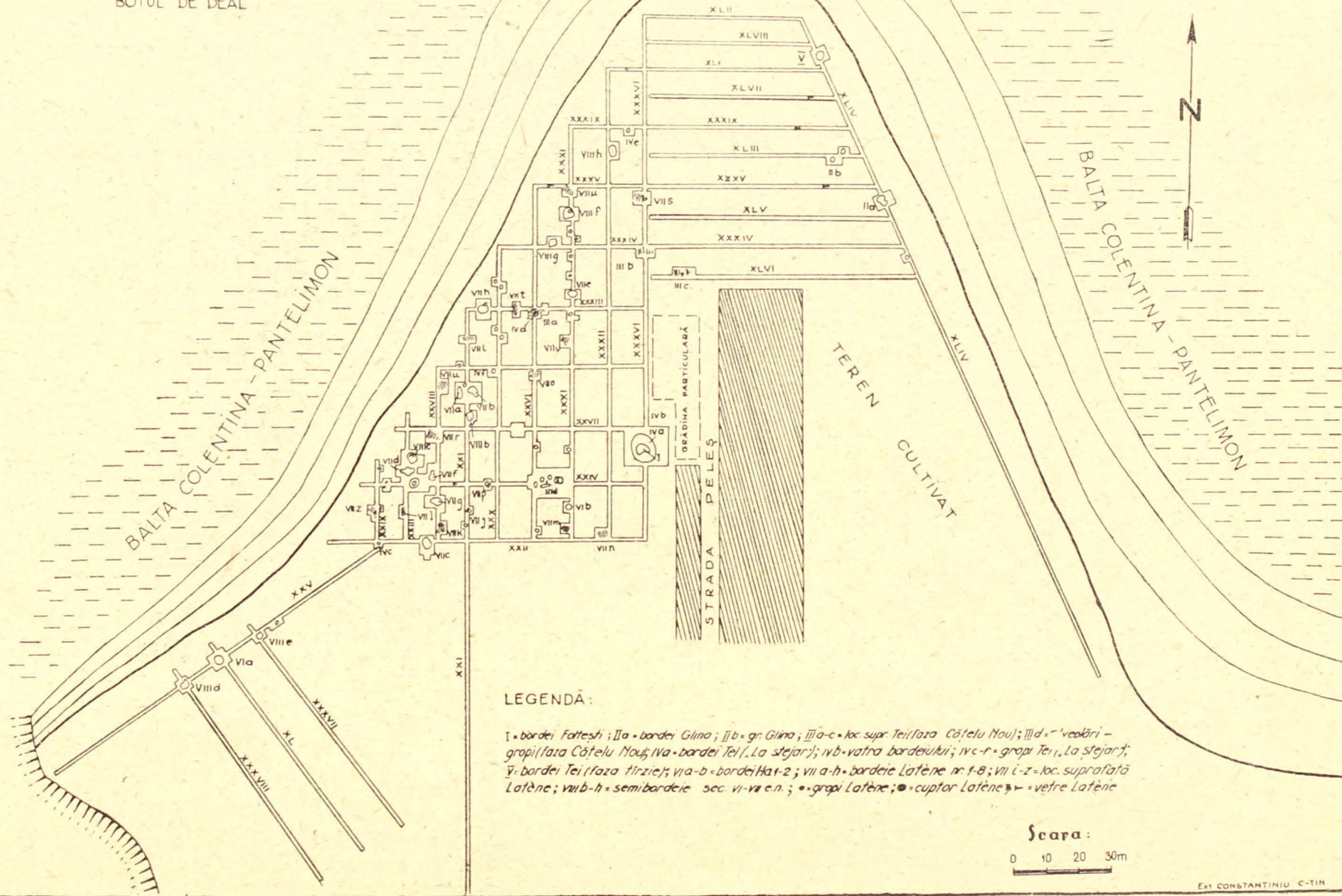

Fig. 2. Planul săpăturilor arheologice de la Cătești Nou.

secțiuni înguste dar lungi, cu lărgiri prin casete în punctele cu complexe de locuire. În același timp, s-a procedat și la o mai eficientă sondare a terasei înalte drepte a Colentinei, aflată în prelungirea spre sud-vest a botului de deal, zonă unde, perpendiculare pe secțiunea XXV/1960, au fost deschise încă trei șanțuri. Continuarea lucrărilor dovedind că promontoriul a fost mai intens locuit pe jumătatea sa vestică și că latura estică a fost folosită ca loc de așezare în măsură restrînsă — în această din urmă zonă cercetările au avut de aceea, mai mult caracterul unor săpături de sondaj și verificare.

Asemeni cercetărilor din 1960, rezultatele campaniilor din 1961¹ și 1963—1964 au fost deopotrivă de fructuoase: un bordei din perioada de trecere de la neolitic la epoca bronzului; un bordei și o groapă aparținând culturii Glina; trei locuințe de suprafață, două bordeie și câteva alveolări-gropi, cu materiale proprii culturii Tei; un alt bordei hallstattian; încă patru bordeie, resturile a opt locuințe de suprafață și multe alte gropi în cadrul așezării Latène geto-dace; și, în sfîrșit, alte trei semi-bordeie din sec. VI—VII e. n. În toate acestea au fost descoperite vase de lut întregi sau fragmentare, cantități mari de fragmente ceramice, unelte, arme, obiecte de podoabă.

În timpul campaniilor de săpături asupra cărora referim aici, *stratigrafia* din stațiunea arheologică de la Cățelu Nou a fost urmărită mai ales în vederea obținerii unor elemente în plus, față de acelea constatate în 1960. Cu privire la stratul de pămînt castaniu, s-a verificat și confirmat absența pe botul de deal de pe malul bălții Colentina-Pantelimon, a locuirii Boian-Giulești, care fusese însă surprinsă pe terasa înaltă aflată în prelungirea spre sud-vest a promontoriului. Relativ la stratul de pămînt cenușiu-îchis, ce suprapune solul castaniu, se mențin întrutotul concluziile consemnate în raportul asupra săpăturilor din 1960: în limitele depunerii acesteia, numai materialele Latène constituie un strat de cultură propriu-zis, fapt care nu este însă caracteristic pentru resturile de locuire din epoca bronzului și din prima epocă a fierului. Acestea, cînd nu au fost găsite în complexe propriu-zise de locuire, au apărut — pe orizontală — cu totul răzleț, discontinuu, iar pe verticală — în genere situate la baza stratului de pămînt cenușiu-îchis, însă, de foarte multe ori și în zona superioară a acestui strat, în amestec cu materialele din a doua epocă a fierului. În același timp, alte numeroase observații au confirmat și concluzia că limita inferioară a stratului de pămînt cenușiu-îchis a constituit nivelul de călcare al unor populații datînd din epoci și perioade diferite; căci baza acestui strat a apărut ca limită de situare sau de pornire atît pentru bordeiele, colibele și gropile din epoca bronzului, cît și pentru bordeiul hallstattian, precum și pentru complexele aparținînd primului nivel din așezarea geto-dacă. În fine, săpăturile din 1961 și 1963—1964 au dovedit de asemenea că stratul de pămînt cenușiu-deschis, aflat peste cel cu o culoare cenușie-îchisă, a fost propriu numai unei locuiri din secolele VI—VII e. n.

¹ Un raport foarte succint asupra campaniilor de săpături de la Cățelu Nou, din anii 1960—1961 a fost înaintat Institutului de Arheologie al Academiei R.P.R. pentru a fi publicat în *Materiale și cercetări arheologice*, vol. X (în pregătire).

Descoperirea la Cățelu Nou a unui bordei datînd din perioada de trecere de la neolitic la epoca bronzului constituie în contextul cultural-arheologic din stațiune, o apariție cu totul nouă, ce n-a putut fi nicicum presupusă în funcție de rezultatele obținute în prima campanie de săpături.

Conturul bordeiului a fost observat pe fundul unui alt bordei — din epoca bronzului, care l-a suprapus pe primul, astfel încît i-a amputat acestuia din urmă, pe toată suprafața, zona sa superioară. În atari condiții a fost, evident, imposibil să se mai precizeze nivelul de călcare al populațiilor din perioada de trecere de la neolitic la epoca bronzului, cu atît mai mult, cu cît locuirea din această vreme nu a format în stațiune o depunere uniformă și continuă de resturi materiale.

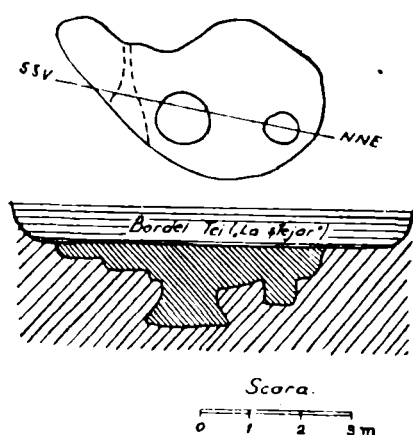

Fig. 3. Planul și profilul bordeiului Foltești II.

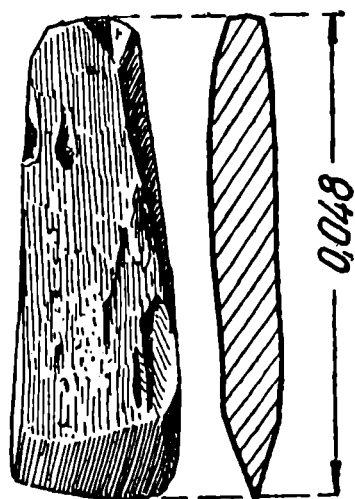

Fig. 4. Dălțiță de os.

Forma locuinței era ovală-neregulată, avînd diametrele maxime de 4,20 x 3,70 m. Unul din capetele bordeiului se continua cu o prelungire, un „apendice“, pe unde se afla intrarea, amenajată în două trepte (fig. 3). Față de limita superioară păstrată, podeaua locuinței se afla la o adîncime medie de —0,70 m. În interiorul bordeiului au fost săpate două gropi — una spre capătul opus intrării, în forma unui fund de sac, cu diametrul de 0,42 m și adîncimea medie — 0,50 m, iar cealaltă, lîngă intrare, în formă aproximativă de clopot, avînd diametrul maxim (pe fund) 2,20 m și adîncimea medie — 1,10 m. În legătură cu suprastructura bordeiului nu s-au obținut indicii că ea va fi fost construită mai tîrziu. Probabil să fi fost amenajată din trestie sau păpuriș.

Tipul acesta de bordei, cu două gropi în interior, situate de obicei la extremitățile axului lung — căpătînd astfel și un profil caracteristic — se perpetuează în timp, el fiind constatat — cum se va vedea — chiar în stațiunea de la Cățelu Nou, atît în epoca bronzului, cît și în a doua epocă a fierului.

Inventarul bordeiului din perioada de trecere de la neolitic la epoca bronzului a constatat dintr-o dălțiță de os (fig. 4), dintr-o cantitate relativ mare de oase de animale și din fragmente ceramice.

Potrivit determinărilor făcute de Alexandra Paul-Bolomei, de la Centrul de cercetări antropologice al Acad. R.P.R., oasele de animale aparțin unor porcine și ovicaprine, iar câteva dintre ele probabil unor bovine.

Ceramica a folosit ca degresanți nisipul, calcarul și pietrișul sfărâmat și, în mai mică măsură, cioburile pisate. În funcție de calitatea și proporția în care au fost dozați degresanții se pot deosebi trei categorii : 1) vase de uz comun, de factură grosolană ; 2) recipiente dintr-o pastă mai bine frământată, mai omogenă, cu degresanții mărunț sfărâmați ; și 3) vase lucrate din pastă fină. Culoarea tuturor recipientelor este de obicei cafe-nie-cărămizie, cu pete de diferite nuanțe, datorate unor arderi secundare.

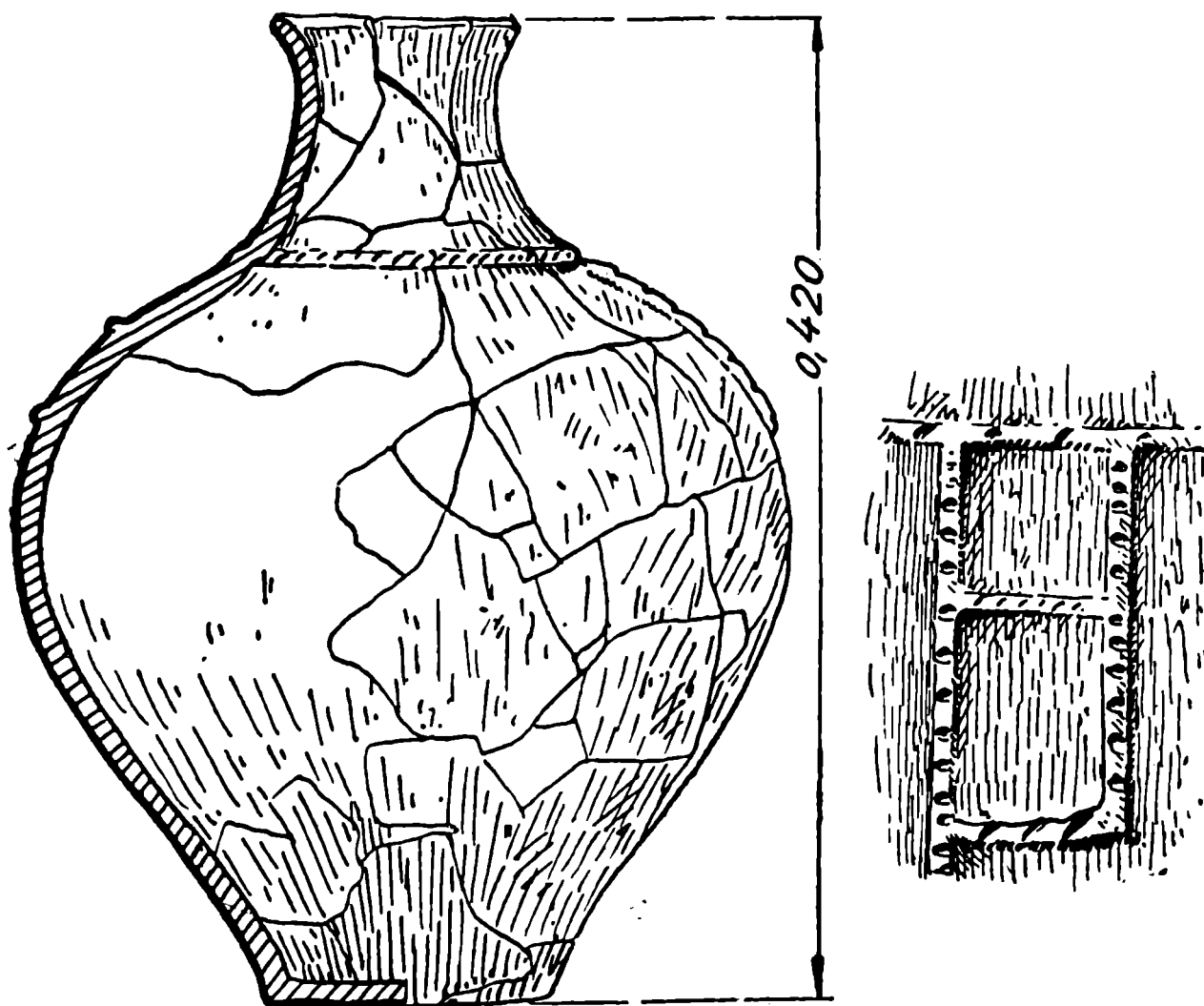

Fig. 5. Vas din bordeiul Foltești II.

În prima categorie, grupînd vase de dimensiuni mari, nu s-a putut preciza nici o formă. Cîteva fragmente par să aparțină unor recipiente cu pîntecele arcuit și gît relativ înalt (fig. 8/7). În categoria a doua, o formă caracteristică o reprezintă vasul cu pîntecele bombat și cu gît înalt, cilindric sau arcuit, terminat cu buză evazată (fig. 5). Uneori, vase de felul acesta aveau dispuse pe partea superioară a pîntecelui torți verticale, mici. Un fragment aparținînd unui asemenea recipient prezintă însă, alături de o toartă mică și o alta, masivă, lată, care cobora pe pîntece, desprinzîndu-se, probabil, din buză sau de sub aceasta (fig. 6/5). Pe un

fragment de vas cu corp bombat, extremitatea inferioară a unei torți late pare că se sprijină pe latura unui ornament rectangular (?), în relief (fig

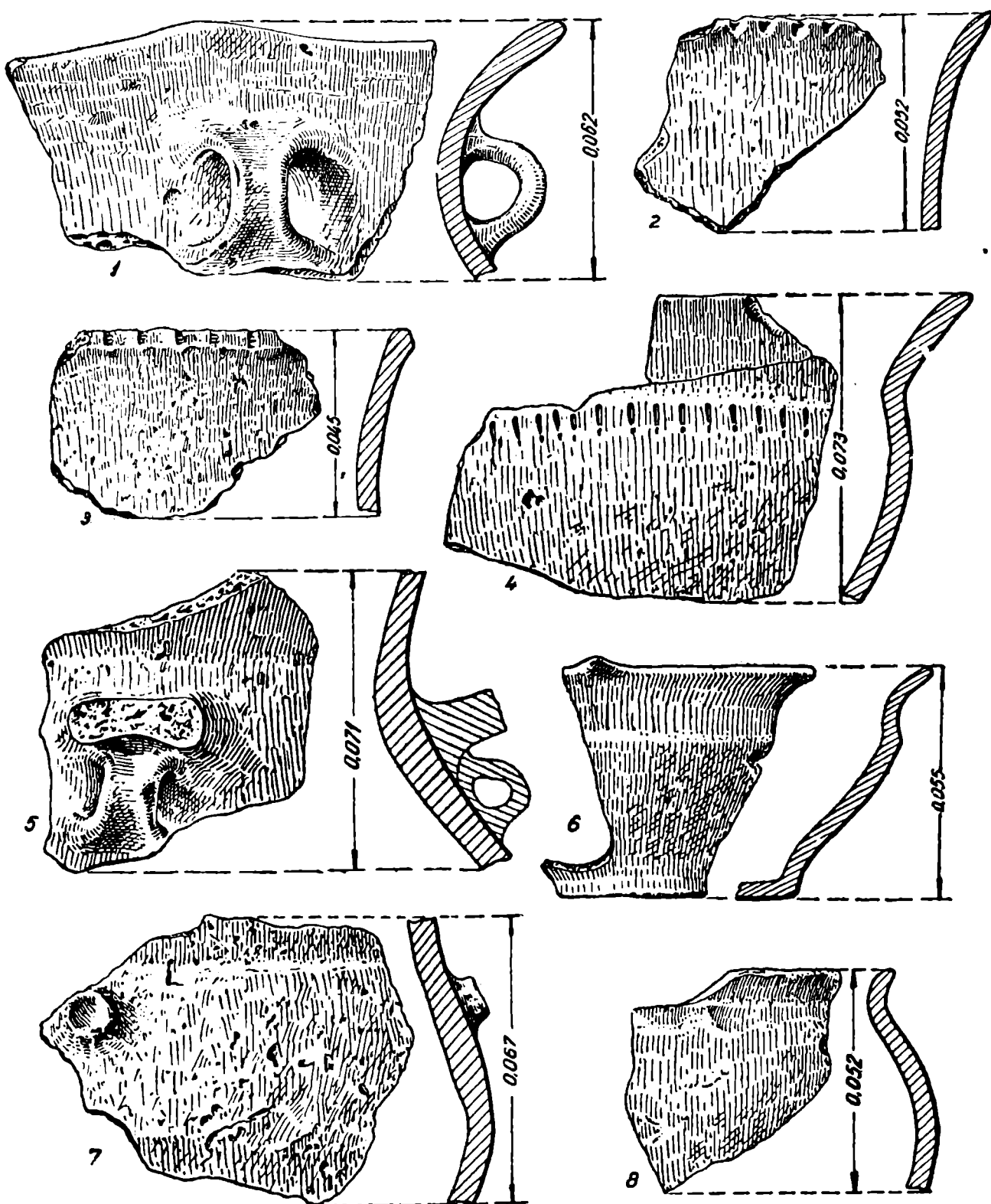

Fig. 6. Ceramică din bordeiul Foltești II.

7/1). Frecvente sînt, în categoria a doua castroanele cu corpul arcuit — unele, terminate cu margine lată, evazată oblic (fig. 6/4) sau înaltă, arcuită în afară (fig. 8/1) ; altele însă — pare-se în proporție mai mare — avînd gît scund, arcuit, iar buza răsfrîntă și ea, de asemeni arcuit,

în afară. La acest tip de castroane se observă frecvent și torți mici, verticale, cu deschidere rotundă sau ovală, precum și înălțarea marginii vasului în zona corespunzătoare torților (fig. 6/1). Ca o variantă a acestor castroane apare un vas de dimensiuni mici, cu pîntecele tronconic, cu gît scund și margine evazată — într-un loc, un colț din buză fiind și el tras în afară, formînd pe marginea recipientului o creastă mică (fig. 6/6). Se mai constată în categoria a doua, fragmente de vase cu profilul bitronconic (fig. 8/3), altele (borcane mici) cu corpul scund, tronconic, cu umărul tras ușor spre interior; vase cu profilul părții superioare în formă de „S”; recipiente mici cu corp arcuit și cu marginea scundă, arcuită în afară (fig. 6/8); vase cu torți suprainălțate, trase din buză și coborînd pe pîntece (fig. 7/5), etc. În categoria vaselor lucrate din pastă fină sînt frecvente străchinile cu corpul tronconic și cu buza răsfrîntă în afară (fig. 7/7), acestei categorii aparținîndu-i și un fragment de vas (castron?) cu corp arcuit, cu gît înalt, cilindric, marginea fiind trasă și ea arcuit în afară (fig. 7/2).

Pe fragmentele ceramice găsite în bordeiul datînd din perioada de trecere de la neolitic la epoca bronzului se constată și o ornamentare specifică. Cel mai des întîlnite sînt creștăturile mici, dispuse fie pe buza recipientelor (fig. 8/1), fie pe umerii acestora (fig. 8/1, 3,7). Uneori creștăturile fiind mai late, capătă aspectul unor mici alveole (fig. 8/2). Acestea (alveolele) apar și ele pe buza unor vase (fig. 6/2) dar în cazuri cu totul rare. Pe umărul unui castron (fig. 6/4), creștăturile prezintă aspectul unor „semne de exclamație”, deoarece sub fiecare din ele se găsește cîte o împunsătură, asemănătoare cu un punct sau cu o virgulă nearcuită. Pe lingă creștături și alveole, vasele au mai fost decorate cu impresiuni mici, cu contur triunghiular, dispuse în șir (fig. 8/5). În legătură cu ornamentele precizate pînă acum, reținem părerea formulată mai de mult — că ele ar putea fi obținute prin imprimarea unor oase de păsări¹.

Caracteristice ornamentării vaselor din bordei sînt și briurile sau reliefurile crestate (îndeosebi), dar și alveolate. Acestea împrejmuiesc umărul unor vase cu corp bombat și gît înalt, cilindric, dar — tot pe astfel de recipiente — alcătuiesc și ornamente complexe (fig. 7/6; 8/4). Între altele, pe un vas întregit parțial (fig. 5), obținute prin reliefuri crestate, se observă dreptunghiuri dispuse în înlanțuire verticală — de pe umăr pînă către zona de mijloc a pîntecelui. Reliefuri crestate se observă și pe unele torți masive (fig. 7/4).

Pe marginea unor străchini, în interior, apar mici caneluri verticale (fig. 7/3), cîteodată — corespunzătoare acestora — fiind dispusă în exterior o creastă verticală (fig. 7/3).

Pentru ornamentarea ceramicii s-a mai folosit — în cazuri însă rare — barbotina neorganizată (fig. 8/6) și, foarte rar, ornamente din benzi în relief, simple (fig. 8/8).

Din toată cantitatea — bogată — de resturi ceramice descoperite în bordei, numai pe un singur fragment se constată un ornament obținut cu șnurul înfășurat (fig. 6/3).

Pentru o încadrare cronologică și culturală cît se poate de sigură a bordeiului și materialelor prezentate aici, se face simțită o discuție

¹ Dorothy M. Liddel, *New Light on an Old Problem*, în *Antiquity*, III, nr. 11, 1929, p. 283—291.

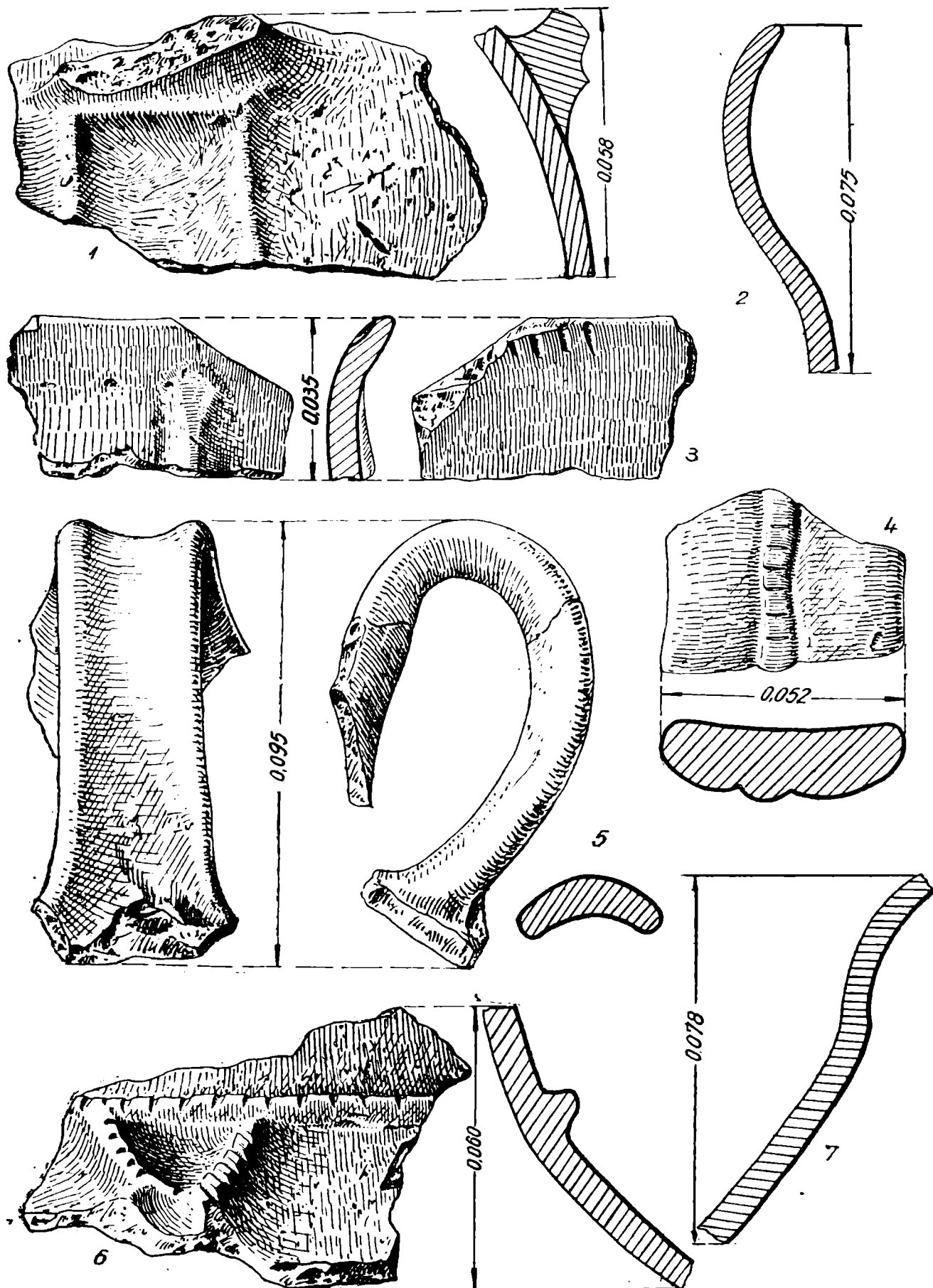

Fig. 7. Fragmente ceramice și profile de vase de tip Foltești II.

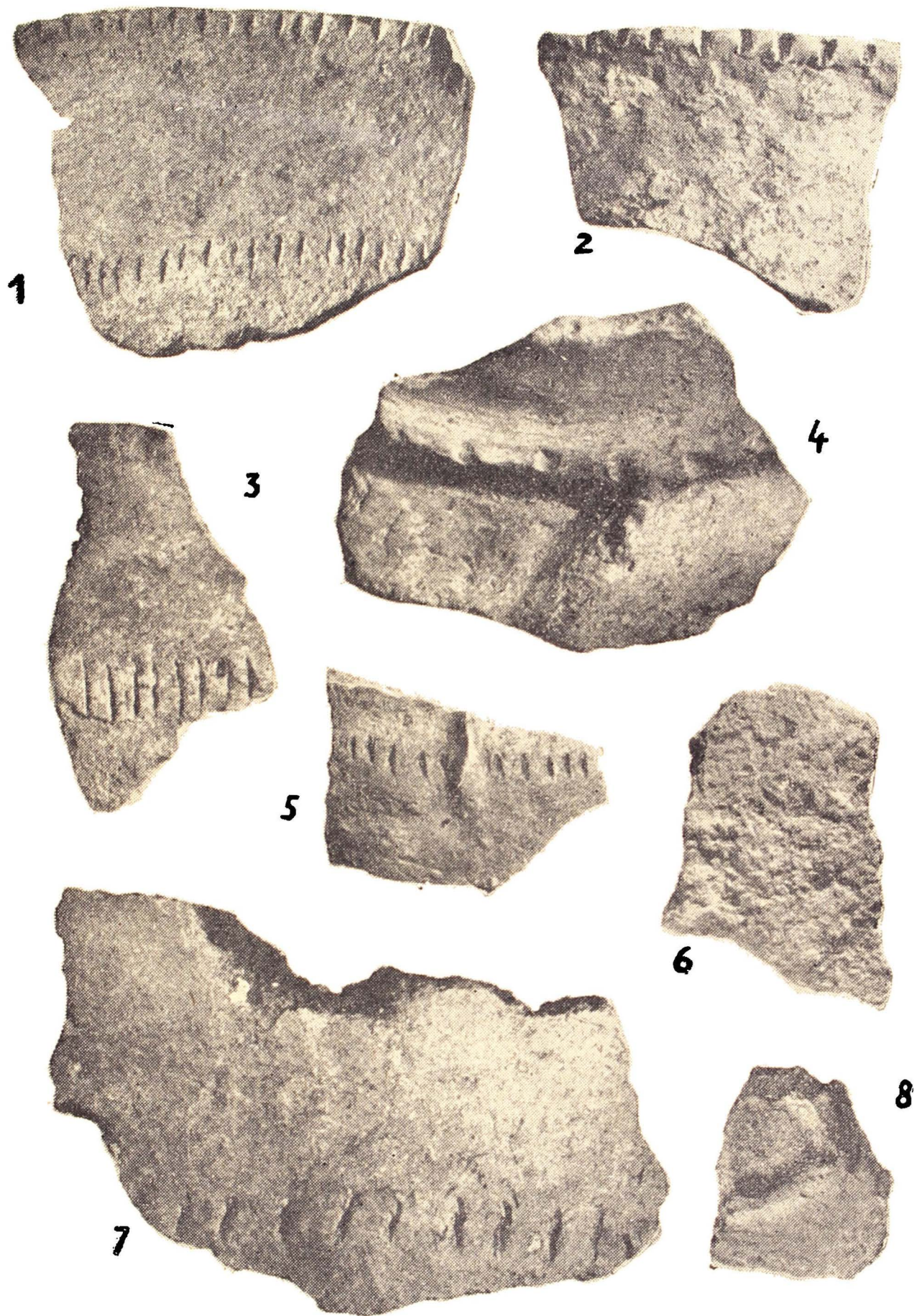

Fig. 8. Ceramică Foltești II de la Cățelu Nou.

lărgită, chiar dacă aceasta ar depăși limitele stricte ale unui raport de săpături.

O ceramică utilizând ca degresant calcarul sfărâmat, printre forme — îndeobște străchinile și vasele cu profile în formă de „S”, iar ca decor creștăturile pe buze sau pe umărul recipientelor, briurile crestate și, mai rar, ornamentele șnurate — a fost constatată pe teritoriul Republicii Populare Române într-un spațiu mai vast, ce include în mod sigur Moldova, Cîmpia Dunării și Dobrogea. Plasată cronologic între sfârșitul neoliticului și epoca bronzului deplin constituită, o atare ceramică a fost în chip diferit atribuită cultural — în genere numită fie Gumelnița D(IV) (Gorodsk—Usatovo), fie Foltești, fie, în fine, mai recent, pentru descoperirile din Dobrogea și de pe linia Dunării—Cernavoda II.

Progresul cercetărilor arheologice din ultimii ani, cu referire la această etapă, impune însă acum, pentru atari materiale, o delimitare strictă — întâi, din punct de vedere cronologic, când operăm cu conceptele Gumelnița D(IV) pe de o parte și Foltești—Cernavoda II, de alta; în al doilea rând, din punct de vedere cultural, atunci când opunem toate aceste concepte între ele — unul în raport cu celelalte. Dacă pentru ceramica de acest fel din Moldova, în ultimii ani, s-a reușit să se pună ordine, datorită unor studii valoroase apărute recent¹, pentru spațiul cuprins între Carpații meridionali și Dunăre situația prezintă încă confuzii și neclarități.

Identificarea unei faze Gumelnița D, concepută ca o etapă finală a culturii neolitice din Muntenia, în cadrul unui fenomen „corespunzător procesului Cucuteni D” din Moldova, se datorește lui Ion Nestor². Săpături arheologice practicate ulterior, au dus la surprinderea — deși nu suficient de amplă — a unor elemente specifice acestei faze: pastă amestecată uneori cu scoici pisate, mai des însă cu mult nisip, printre forme apărînd caracteristică prezența strachinei (cu buza îngroșată spre interior), iar ornamentarea fiind făcută îndeosebi cu creștături pe buze, alveole, găuri-butoni (găurile astupate după producerea butonului), cu șnurul etc.³.

Toți cercetătorii au considerat, după Nestor, că faza Gumelnița D (numită de alții și Gumelnița IV), este produsul grefării pe fondul neolitic local al unor elemente de cultură răsăriteană. Încercînd o definire mai cuprinzătoare a acestui orizont final neolitic, Mircea Petrescu-Dîmbovița a postulat o eventuală legătură între locuirea Gumelnița D și unele înmormîntări cu ocră din movilele aflate în Muntenia⁴ — dar unui atare punct de vedere i s-au adus obiecțiuni⁵.

¹ Cf. Marilena Florescu, *Contribuții la problemele începutului epocii bronzului în Moldova*, în *Arheologia Moldovei*, II—III, 1964, p. 105—125. Silvia Marinescu-Bîlcu *Unele probleme ale perioadei de tranziție de la neolitic la epoca bronzului din Moldova, în lumina a trei morminte plane de înhumăție descoperite la Tîrpești*, în *SCIV* XVI, 1962, p. 241—250.

² Ion Nestor, *Probleme noi în legătură cu neoliticul în R.P.R.*, în *SCIV*, I, 1950, 2, p. 217—218.

³ Ion Nestor. *loc. cit.*; D. Berciu, *Contribuții la problemele neoliticului în România, în lumina noilor cercetări*, Buc., 1961, p. 127, 129, 481—482.

⁴ Mircea Petrescu-Dîmbovița, *Date noi asupra înmormîntărilor cu ocră roșu în Moldova*, în *SCIV*, I, 1950, 2, p. 122.

⁵ Dinu V. Rosetti, *Movilele funerare de la Gurbănești*, în *Materiale și cercetări arheologice*, VI, 1959, p. 811.

Pe de altă parte, trebuie reținută împrejurarea că, după săpăturile arheologice din 1950, de la Foltești¹ — ducând la o mai profundă valorificare și a descoperirilor făcute în 1929 la Horodiștea² — procesul de dispariție a culturii Cucuteni și, legat de acesta, și perioada de dispariție a culturii Gumelnița, au căpătat o bază de cunoaștere și analiză mai sigură, care și-a găsit, între altele, expresia în definirea unui nou concept — Horodiștea—Foltești (Gorodsk—Usatovo), identificat, măcar de unii cercetători, cu etapele D ale culturilor neolitice de la noi.

Relativ recent însă, în interiorul complexului cultural Horodiștea—Foltești, D. Berciu a sesizat două etape de evoluție, deosebite în principal pe criterii de ordin comparativ-tipologic. Faza Foltești I (Horodiștea—Foltești=Gorodsk Usatovo) corespunde cu ceea ce se mai numește Cucuteni D (iar pentru Muntenia, Gumelnița D), astfel încât faza Foltești II reprezintă un orizont cultural ulterior fazelor finale neolitice, putând fi considerat propriu unei perioade de trecere de la neolitic la epoca bronzului³.

Clasificarea aceasta constituie, desigur, un progres, cu condiția ca inventarul, conținutul celor două etape să fie bine documentat. Pornind de la materialele existente și îndeosebi de la precizările aduse de D. Berciu, ar rezulta — pentru moment — că cele două etape ale complexului Foltești s-ar separa una de cealaltă, ținând seamă de următoarele: 1) ceramica etapei Foltești I utilizează ca degresant îndeobște scoicile pisate, în timp ce în cadrul etapei Foltești II acestea sînt înlocuite cu calcarul pisat și cioburile sfărîmate; 2) în etapa Foltești I nu se constată vase ornamentate cu reliefuri (briuri) crestate, acestea fiind însă specifice pentru ceramica etapei Foltești II; 3) formele fazei Foltești I sînt legate de cele ale culturilor neolitice, pe cînd vasele din faza Foltești II constituie, în multe cazuri, prototipuri ale formelor culturii Glina⁴.

În lumina celor arătate este firesc să încadrăm bordeiul descoperit la Cățelu Nou în etapa Foltești II, ținînd seamă că ceramica de aici a utilizat ca degresant calcarul și cioburile pisate; că ornamentele obținute din briuri crestate sînt bine reprezentate și că printre forme, se constată profile de vase puternic legate de cele care vor apare în cultura Glina.

În ultima vreme însă, descoperiri de tipul celor de la Cățelu Nou — aflate nu numai în dreapta Dunării, dar și în cîmpia Munteniei — sînt încadrate în ceea ce se numește cultura Cernavoda. De aceea, în scopul unei atribuirii cronologice și culturale a bordeiului de la Cățelu Nou e necesar ca discuția încercată aici să fie continuată — de data aceasta, pe marginea unora dintre descoperirile făcute în anii din urmă în Dobrogea.

¹ Mircea Petrescu-Dîmbovița, I. Casan, C. Mateescu, *Săpăturile arheologice de la Foltești (raionul Tg. Bujor, reg. Galați)*, în *SCIV*, II, 1951, I, p. 249—266.

² Cf. Hortensia Dumitrescu, *La station préhistorique de Horodiștea sur le Pruth*, în *Dacia*, IX—X, 1941—1944, p. 127—181.

³ D. Berciu, *Chronologie relative du Néolithique du Bas Danube à la lumière des nouvelles fouilles faites en Roumanie*, în *Actes du Symposium consacré aux problèmes du Néolithique européen*, Praga, p. 121; id. *Contribuții...*, p. 140—141.

⁴ D. Berciu, *op. cit.*, p. 140.

Din rapoartele de săpături publicate, rezultă că la Cernavoda s-au cercetat patru aşezări : una (punctul *a*), „pe marginea de vest a „Dealului Sofia», la aproximativ 400 m mai spre sud de tell-ul“ săpat de Schuchardt şi Nestor ; o a doua (punctul *b*) — tell-ul amintit ; o a treia (punctul *c*), „în interiorul platoului, la aproximativ 350 m depărtare de punctul *b*“ şi, în fine, o a patra aşezare (punctul *d*), aflată „la o distanţă de circa 150 m mai spre sud-est de punctul *a*, deasupra fabricii de ciment“¹. Dacă ţinem seamă de precizarea autorilor săpăturilor de la Cernavoda — că în punctul *d* „se întâlneşte o locuire sincronică celei din punctul *c*, dar de o intensitate mai mică“ şi că materialul ceramic din punctul *d* este „similar celui din punctul *c*“² mai rezultă că, de fapt, trebuie avute în vedere şi luate în discuţie doar trei aşezări.

Sînt foarte importante — şi trebuie reţinute — relatările asupra ceramicii descoperite în fiecare din cele trei aşezări de la Cernavoda. Se comunică astfel, că în punctul *a* ceramica a utilizat, „ca degresant, un procent mare de scoici pisate“ şi că „în tehnica pasteii, cît şi în aceea a decoraţiunii şi ca motive, o parte a ceramicii... îşi găseşte analogii în grupa C a ceramicii cucuteniene“³. Dimpotrivă, în punctul *b* (tell-ul) a fost descoperită „o ceramică în pasta căreia apare un mare procent de calcar pisat“, printre forme apărînd aici (dar şi în punctul *a*) strachina „cu profil apropiat de litera S şi cu umărul crestat, întâlnită de altfel şi în orizontul Gumelniţa IV şi Sălcuţa IV, precum şi în acela Horodiştea—Folteşti din Moldova“⁴. Interesant este faptul că în aşezarea din punctul *c*, considerată de cercetătorii de la Cernavoda „ulterioară celei reprezentate de majoritatea materialelor din punctul *a*“⁵, apare din nou „ceramica în amestec cu scoici pisate, dar într-un procent mai mic decît cel întâlnit în punctul *a*“⁶. Tot atît de interesantă este şi relatarea că în punctul *c* s-au descoperit străchini „cu profil dezvoltat din formele gumelniţene tîrzii“⁷, acestea fiind legate de exemplare similare din punctul *b* (tell-ul), unde însă asemenea recipiente au apărut „într-o tehnică mai primitivă şi cu un profil mai puţin evoluat“⁸.

Pornind de la precizările reproduse mai sus, se desprind, credem, următoarele concluzii :

1) La Cernavoda — o legătură mai directă şi strînsă de continuitate, o apropiere mai mare din punct de vedere cultural există între aşezarea din punctul *a* şi cea din punctul *c* (şi *d*).

2) Dacă materialele descoperite în punctele *a* şi *c* pot fi proprii culturii Cernavoda, aşezarea din tell (punctul *b*) reprezintă *altceva* : un aspect cultural *deosebit* de cel numit Cernavoda, dar care — după o părere formulată de Sebastian Morintz — a contribuit, la un moment dat, în evoluţia acestei culturi, probabil pe distanţa de timp dintre existenţa aşezării *a* şi cea a aşezării *c*. (Se poate crede acest fapt, ţinînd seamă tot de precizarea cercetătorilor de la Cernavoda — că în punctul *c* au apărut

¹ D. Berciu, Sebastian Morintz şi P. Roman, *Săpăturile de la Cernavoda*, în *Material*, VI, 1959, p. 99.

² *Op. cit.*, p. 101.

³ *Op. cit.*, p. 99.

⁴ *Op. cit.*, p. 99—101.

⁵ *Op. cit.*, p. 101.

⁶ *Loc. cit.*

⁷ *Loc. cit.*

⁸ *Loc. cit.*

străchini care pot fi legate de exemplare similare, dar mai puțin evoluat, aflate în punctul b; precum și de descoperirea în punctul c a ceramicii „ornamentate cu briuri crestate”, care a fost constatată, iarăși, în punctul b).

3) Așezarea din punctul b nu poate fi atribuită culturii Cernavoda, ci — după noi — legată cronologic și cultural de faciesul Foltești II¹. Dispunând atât de ceea ce s-a publicat în rapoartele de săpături, dar și de informații primite, în 1962, de la tov. Petre Roman, unul din cercetătorii stațiunii Cernavoda, se constată că conținutul culturii materiale din punctul b apare caracterizat astfel: pastă amestecată cu calcar fără mișat, puține pietricele sfărâmate și câteodată și cioburi pisate; printre forme — amfore mari cu corpul puternic bombat, cu gât înalt, cilindric și cu buza evazată, uneori prevăzute cu torți din bandă lată; străchini cu buza mult evazată, cu caneluri verticale pe fața interioară și cu umărul crestă în exterior; vase borcane cu umărul retras; apoi briuri crestate etc.². Rezultă așadar că inventarul ceramic din așezarea b de la Cernavoda prezintă *frapante analogii* cu ceramica descoperită în bordeiul de la Cățelu Nou, precum și cu alte materiale, care au fost atribuite de D. Berciu etapei Foltești II. Am spune chiar (evident, cu rezerva eventualei precizări în viitor, a unor amănunte care nouă nu ne sînt acum cunoscute) că ceea ce s-a descoperit în așezarea b de la Cernavoda, se constată întocmai și în bordeiul de la Cățelu Nou. De altfel, nu este lipsită de semnificație împrejurarea că în raportul asupra campaniei de săpături efectuată la Cernavoda în 1954, ceramica din tell a fost atribuită aspectului „Gorodsk—Usatovo (Cucuteni D)”³, sau că, în urma campaniei din 1956 de pe „Dealul Sofia” ceramica descoperită a fost considerată ca aparținînd fazei „Gumelnița D (Gorodsk—Usatovo)”⁴. Aceasta arată, cît se poate de clar, că descoperirile de la Cernavoda, la care ne-am referit, sînt puternic legate tipologic de materialele final-neolitice sau din etapa de trecere spre epocă bronzului, din Moldova și Muntenia. Concluzia finală este, deci, că așezarea din punctul b de la Cernavoda aparține orizontului Foltești II (fie, reprezentînd acolo și un aspect regional — aceasta vor putea-o stabili numai cercetătorii stațiunii din Dobrogea) documentat astfel și în dreapta Dunării.

În ce măsură, ținînd seamă de această întindere teritorială, s-ar putea numi complexul adus în discuție — Foltești II—Cernavoda II? În *Istoria Romîniei*, luîndu-se în considerare descoperirile recente din Dobrogea, s-a formulat — la propunerea prof. Ion Nestor — conceptul

¹ Concomitent cu noi, tov. Petre Roman susține un punct de vedere similar, într-un studiu apărut foarte recent, în *Revista Muzeelor*, nr. 4/1964, p. 320 și urm. Acordînd — cu deplină sinceritate — prioritate cercetătorului în emiterea acestei concluzii, ne revendicăm, în același timp faptul de a fi ajuns la încheierile formulate în paginile de față, în mod absolut independent de ceea ce a gîndit tov. Roman.

² Am primit aceste informații în 1962 (deci cu doi ani înainte de descoperirea de către noi a bordeiului Foltești II), în timpul studierii materialelor proprii fazei Cățelu Nou a culturii Tei, prilej cu care am arătat tov. Petre Roman aceste din urmă materiale.

³ D. Berciu și Sebastian Morintz, *Șantierul arheologic Cernavoda*, în *Materiale*, III, 1957, p. 91.

⁴ D. Berciu și Sebastian Morintz, *Săpăturile de la Cernavoda*, în *Materiale*, V, 1959, p. 105.

„Horodiștea-Foltești—Cernavoda II“¹. Dar după deosebirea a două etape Foltești și întrucît descoperirile de la Horodiștea aparțin etapei Foltești I, materialele aflate în stațiunea de pe Prut nu mai pot fi incluse în conceptul formulat în *Istoria Romîniei*. Pe de altă parte, dat fiind că în evoluția culturii Cernavoda sînt deosebite mai multe etape — existînd, desigur, și o fază a doua a culturii — nu poate fi adoptată nici noțiunea „Foltești II — Cernavoda II“ : s-ar crea confuzie între faza a II-a a culturii dobrogene și materialele din *așezarea II (b)* de la Cernavoda, care însă, după părerea noastră, nu pot fi incluse în conținutul culturii amintite. Susținem, de aceea, pentru clasificarea materialelor de tipul celor constatate în orizontul al doilea de la Foltești — indiferent dacă sînt descoperite în Moldova, Cîmpia Munteniei sau Dobrogea — utilizarea conceptului Foltești II. În cadrul acestei culturi încadrăm și bordeiul descoperit la Cățelu Nou.

O ceramică în multe privințe asemănătoare cu cea identificată în locuința de pe promontoriul de la Cățelu Nou (îndeosebi fragmente de străchini cu profile specifice, decorate cu creștături pe buză și umăr) a fost descoperită în Muntenia, la Sultana², Boian³, Gumelnița⁴, București—Militari⁵, Coșereni (r. Urziceni)⁶ etc. Deoarece, însă, din analiza materialelor existente reiese atît lipsa briurilor crestate, cît și a altor elemente (de tehnica pasteii sau a formelor) specifice etapei Foltești II, încadrarea cronologică și culturală sigură a acestor materiale este greu de obținut. Nu este exclusă posibilitatea ca măcar unele din descoperirile amintite să poată fi atribuite etapei Foltești I. De aceea, pînă la surprinderea în teren a altor materiale întrutotul caracteristice etapei Foltești II, considerăm că cele de la Cățelu Nou constituie, pentru moment, prima descoperire certă de acest gen, în Muntenia.

Pe latura vestică a botului de deal, în secțiunea XLIV, a fost descoperit în primăvara anului 1963, un bordei cu materiale ceramice caracteristice culturii Glina III. În aceeași zonă, dar în secțiunea XLIII, a putut fi identificată și o groapă menajeră, proprie aceleiași locuiri. Cele două complexe explică astfel resturile ceramice Glina aflate sporadic pe promontoriu, în campaniile din 1960 și 1961.

Bordeiul a avut ca limită de pornire în jos baza stratului de pămînt cenușiu-închis. De la acest nivel, străbătînd solul castaniu și pătrunzînd și în cel galben-lutos, se adîncea pînă la maximum — 1,2 m. Locuința, orientată prin axul ei lung pe direcția sud-nord — era alcătuită din două gropi cu conturul gurii circular, alăturate, comunicînd între ele în zona superioară, dar despărțite în cea inferioară printr-un prag (fig. 9). Gro-

¹ *Istoria Romîniei*, I, Buc., 1960, p. 76 (capitol redactat de D. Berciu).

² I. Andrieșescu, *Les fouilles de Sultana*, în *Dacia*, I, 1924, p. 91—92, pl. XXVIII, 10, 16—17, 20 ; XXIX, 1—2, 5—7.

³ V. Christescu, *Les stations préhistoriques du lac Boian*, în *Dacia*, II, 1925, p. 258 și pl. XXXVIII, 1—3, 5—6.

⁴ Vladimir Dumitrescu, *Fouilles de Gumelnița*, în *Dacia*, II, 1925, p. 70 și fig. 43, 3—4, 6 ; fig. 44, 3.

⁵ Informații Vlad Zirra și Gh. Cazimir.

⁶ Cercetări întreprinse de Eugenia Zaharia, de la care deținem și informațiile.

pile se deosebeau între ele prin formă și dimensiuni : cea sudică, în forma unui fund de sac, avea diametrul 1,26 m și adâncimea — 0,82 m ; cealaltă, dinspre nord, era cuptorită de jur-împrejur, cu excepția porțiunii din dreptul pragului despărțitor și avea diametrul maxim 2,35 m iar adâncimea — 1,12 m. Detalii în legătură cu modul de construcție a acoperișului nu au putut fi precizate. La fel, nu a fost constatată nici o dovadă asupra felului în care se făcea intrarea în bordei. De altfel, se poate face supoziția că o asemenea locuință era destinată nu atât adăpostirii oamenilor, cât mai degrabă păstrării proviziilor și altor obiecte.

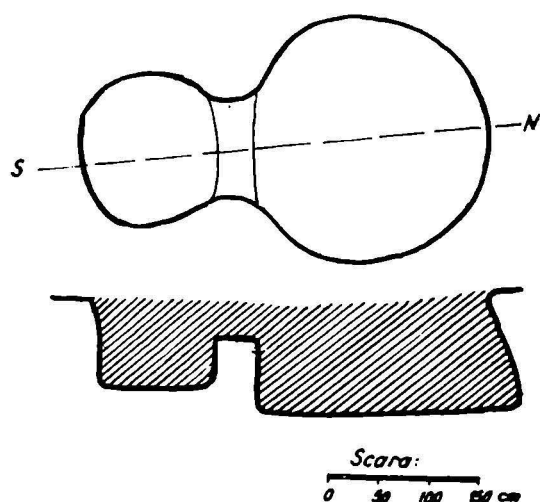

Fig. 9. Planul și profilul bordeiului Glina.

Fig. 10. Strachină neolitică ; înălțime = 0,116

Un atare tip de bordei a mai fost întâlnit pe teritoriul Capitalei, într-o așezare Glina, cercetată de D. V. Rosetti, la Bucureștii Noi¹. Interesantă este constatarea că profilul acestor bordeie este foarte apropiat de cel al bordeiului Foltești II de la Cățelu Nou. Deosebirea constă în împrejurarea că — de unde, în locuințele Glina III, cele două gropi coincid cu întreaga suprafață a adăposturilor, în cazul bordeiului Foltești, gropile ocupau doar o anumită parte (aproximativ jumătate) din întinderea sa.

Groapa menajeră Glina III — cu o poziție stratigrafică identică cu cea a bordeiului — era în formă de clopot, având diametrul gurii 0,62 m, diametrul maxim (pe fund) 1,07 m iar adâncimea — 0,38 m. În afara inventarului (de altfel redus), propriu locuirii din epoca bronzului, în groapă a mai fost descoperită — aproape întreagă — o strachină neolitică (fig. 10). Lucrată din pastă fină, amestecată cu puțin nisip, având culoare cenușie-neagră, cu pete cărămizii provenite din arderi secundare, strachina are profilul bitronconic : partea inferioară mai dezvoltată, cea superioară, mai scundă, terminându-se cu buză evazată. O proeminență conică este aplicată în zona de unire a părților componente ale recipientului. Străchini având profilul identic cu cel al vasului de la Cățelu Nou au fost întâlnite în nivelul Gumelnița I de la Tangîru².

¹ Dinu V. Rosetti, *Cîteva așezări și locuințe preistorice din preajma Bucureștilor*, Buc., 1932, p. 10 cu fig. 13.

² D. Berciu, *Contribuții...*, p. 438, fig. 215, 2.

Trebuie subliniată descoperirea *pentru a doua oară* a unui vas neolitic gumelnițean, în cadrul unei locuiri Glina III. O situație de felul acesta a mai fost constatată la Popești—Leordeni, în preajma Bucureștilor, și ea i-a permis lui Dinu V. Rosetti ipoteza unei contemporaneități (parțiale) între culturile Gumelnița și Glina¹. Departe de a subscrie la o atare explicare a faptelor acestora, întâlnite în teren, credem mai degrabă că ne aflăm în fața unei îngropări (chiar rituale) a unor obiecte scoase, probabil întâmplător, din pământ (astfel încât ele să fie restituite mediului din care au fost preluate).

Inventarul complexelor de locuire Glina III a constatat din câteva si-lexuri atipice, puține oase de animale domestice (cornute mari și mici); dintr-un disc de lut (a cărui utilizare nu poate fi precizată) și din fragmente ceramice.

În funcție de calitatea pastei din care au fost lucrate vasele, olăria aflată în bordei și în groapă poate fi clasificată în următoarele categorii:

1) Ceramică lucrată din pastă conținând nisip cu mica și pietriș în cantități apreciabile și, în măsură mai redusă, calcar sau cioburi pisate. Arse în mediu oxidant, vasele au căpătat o culoare cărămizie-roșiatică sau cărămizie-galbenă și doar în cazuri mai rare, cenușie. 2) Vase lucrate dintr-o pastă mai omogenă, dat fiind că pietrișul a fost aproape complet eliminat, ca degresanți utilizându-se cu precădere nisipul cu mica și, mai rar, calcarul pisat. Suprafețele recipientelor din această categorie sînt bine netezite, arareori chiar lustruite. Culoarea obținută în urma arderii este de obicei galbenă cu nuanță cenușie. 3) Vase lucrate din pastă fină, omogenă și compactă, datorită eliminării oricăror impurități. Recipientele, în genere puternic lustruite, au culoarea neagră sau cenușie-neagră.

Starea foarte fragmentară a materialului ceramic Glina III permite cu destulă greutate precizarea unor forme. În prima categorie poate fi semnalată prezența vasului mare cu corp bombat, gît cilindric și buză evazată. Același tip de vas, avînd însă dimensiunile mai reduse și pereții mai subțiri, apare și în cadrul categoriei a doua, unde se mai constată: strachina cu corpul ușor arcuit și fundul plat, recipiente cu corp globular și margine înaltă, evazată; castroane mici cu corp arcuit, marginea fiind ușor apăsată din interior în afară etc. În a treia categorie trebuie subliniată apariția unor străchini cu corpul tronconic și cu margine înaltă, evazată, a cărei delimitare de restul vasului este marcată printr-un umăr.

Așa cum s-a observat și în alte așezări Glina III, și la Cățelu-Nou exteriorul vaselor a fost uneori tratat fie prin acoperirea pereților cu un strat subțire de pastă conținând o mare cantitate de degresanți (nisip și pietriș, mai ales); fie, alteori, prin stropirea recipientelor cu un strat de barbotină.

Modul cel mai frecvent de ornamentare a ceramicii Glina descoperită în stațiunea de pe malul bălții Colentina-Pantelimon, a fost acela al găurilor-butoni, de regulă dispuse în șir orizontal sub buza vaselor (fig. 11/1—3, 6, 9). Predomină găurile-butoni obținute prin împingerea pastei din interiorul recipientului în afară, dar există și câteva cazuri în care producerea butonului a fost realizată invers (fig. 11/1). În cazuri repetate, șirului de găuri-butoni i se adaugă pe suprafața aceluiași vas

¹ Cf. *Bucureștii de odinioară*, E.S., Buc., 1959, p. 19.

și alte ornamente : alveolele dispuse pe buze (fig. 11/6) ; șirul (dispus pe umeri) de impresiuni triunghiulare (fig. 11/7) ori obținute cu unghia (fig. 11/6) cu degetul (fig. 11/8) sau cu o creangă ruptă (fig. 11/9) ; șirul de impresiuni alungite, mărginite la un capăt de o creastă mică, verticală

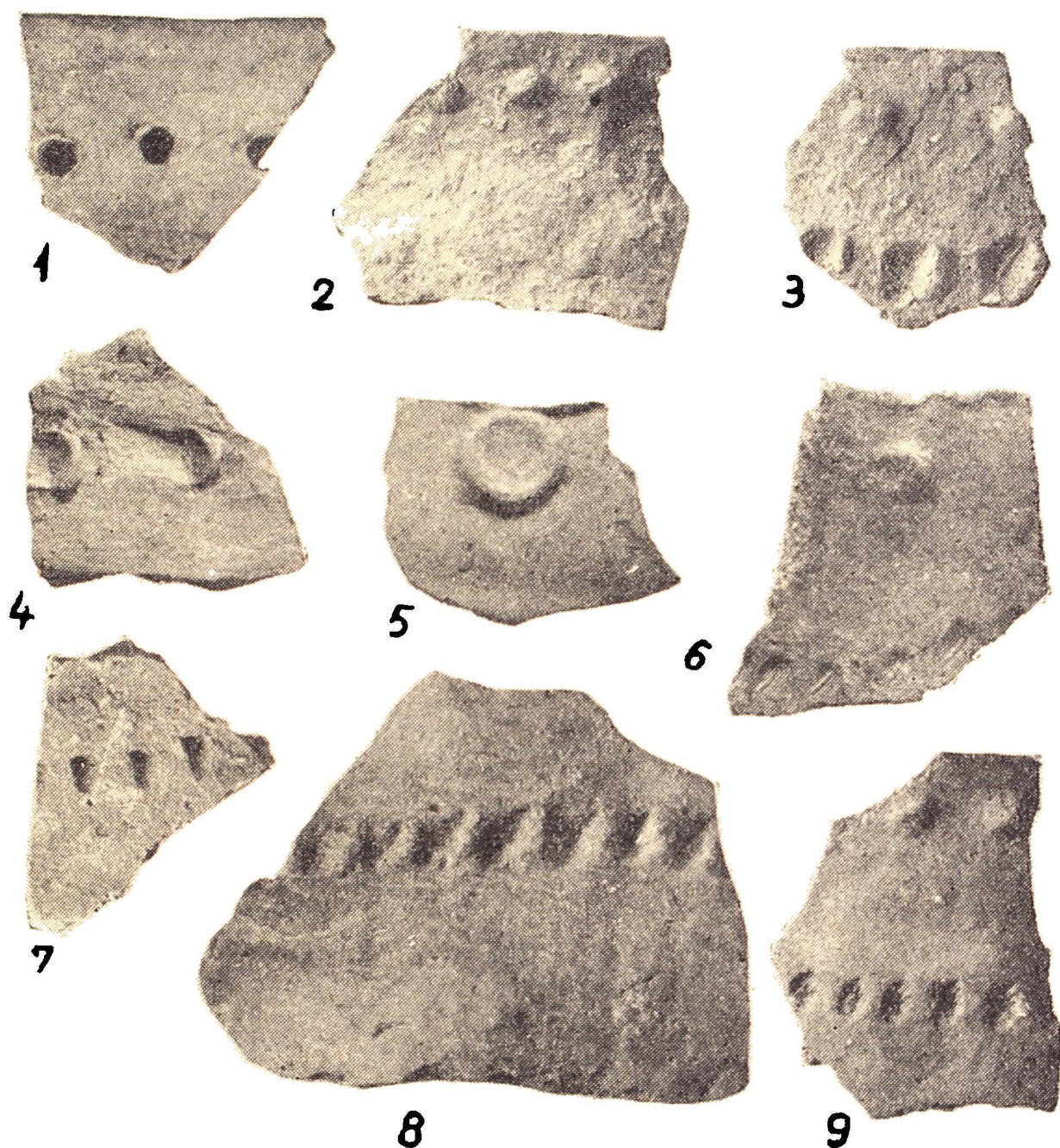

Fig. 11. Ceramică din bordeiul Glină III.

(fig. 11/4). (Spre deosebire de celelalte alveole sau impresiuni, obținute prin apăsare verticală sau oblică, impresiunile alungite se realizau prin alunecarea degetului sau capătului unui obiect, pe pasta moale a vasului ; prin alunecare, care presupunea și o ușoară apăsare, un strat subțire de lut era împins ; în locul unde se întrerupea acțiunea de producere a ornamentului, se forma creasta verticală, mică). Pe alte fragmente ceramice apar proeminente alungite alveolate, pastile aplicate, cu cîmpul adîncit (fig. 11/5) etc.

O încadrare precisă a bordeiului și gropii Glina de la Cățelu Nou — prin raport cu schema de evoluție a acestei culturi — este și ea greu de obținut. Pe de o parte, în descoperirea de pe malul bălții Colentina-Pantelimon, lipsesc unele elemente (ceștile sau cămile, briurile alveolate etc.), de natură să susțină — într-un fel sau altul — o atare încercare. Pe de altă parte, încă nu s-a stabilit dacă pot fi întrutotul utilizate, pentru faciesul muntean al complexului Glina III—Schneckenberg, criteriile care i-au permis lui Alfred Prox periodizarea aspectului transilvănean. Analiza amplă, minuțioasă, a unor materiale Glina III de la Roșu (București, r. „16 Februarie“) a permis cercetătorilor stațiunii să încadreze descoperirea în faza B a lui Prox¹. În această fază sînt încadrate și materialele Glina de la Ciurel² și, după cum se pare, tot la acest orizont s-ar situa și descoperirile de la Glina³.

Cît privește ceramica Glina III de la Cățelu Nou, trebuie subliniată atît absența unor elemente tipice pentru faza A (briurile crestate, creștăturile subțiri de pe umerii recipientelor etc.), cît și multiplele similitudini cu materialele de la Roșu. Ținînd seamă de acestea, pare firească atribuirea descoperirilor prezentate aici tot în faza B a complexului Glina III-Schneckenberg, utilizînd în continuare periodizarea elaborată de Alfred Prox.

Săpăturile întreprinse în 1960 au dus la identificarea unei faze vechi a culturii Tei, pentru care am propus — provizoriu — numele de faza Cățelu Nou⁴. În cadrul campaniilor din 1961 și 1963—1964, această fază a fost mai bine sesizată — trăsăturile specifice și poziția ei cronologică putînd fi definite acum pe baza unor complexe de locuire și materiale ceramice mai numeroase⁵.

Inventarul propriu fazei Cățelu Nou a fost constatat printre resturile a trei colibe de suprafață, dar mai ales în umplutura cîtorva alveolări-gropi.

Colibele de suprafață zăceau la baza stratului de pămînt cenușiu-închis, în stare de conservare cu totul precară. Este sigur că ele au fost construite dintr-un schelet de pari și nuiele împletite, acoperit cu un strat gros de lut amestecat cu păioase; dar fiind puternic distruse de un incendiu pustiitor și împrăștiate probabil și în timpul locuirilor ulterioare de pe promontoriu, dimensiunile și forma lor nu au mai putut fi precizate. Eventual, ținînd seamă de împrejurarea că în toate cazurile, aglomerările mari de chirpic se aflau distribuite pe o suprafață restrînsă (fig. 12), s-ar putea deduce că adăposturile acestea, construite la suprafața solului, nu vor fi fost prea spațioase.

¹ Margareta Constantiniu și P. I. Panait, *O așezare din epoca bronzului la Roșu*, în *Cercetări arheologice în București*, p. 301—338.

² Sebastian Morintz și Gh. Cantacuzino, *Șantierul București, sectorul Ciurel*, în *Materiale*, V, 1959, p. 633.

³ Ion Nestor, *Fouilles de Glina*, în *Dacia*, III—IV, 1927—1932, p. 237—252.

⁴ Vezi Raportul asupra săpăturilor de la Cățelu Nou, din 1960, în *Cercetări arheologice în București*, p. 26.

⁵ O prezentare succintă a ceramicii și problemelor pe care le pune faza Cățelu Nou am încercat-o în studiul *O fază veche a culturii Tei descoperită la Cățelu Nou*, în *SCIV*, XIV, 2, 1963, p. 309—321.

Probleme mai complicate pune interpretarea grupului celor șase¹ alveolări-gropi. Acestea au apărut dispuse, toate, în zona de interior a dealului, pe o suprafață de aproximativ 20 m² — poziția lor stratigrafică fiind asigurată de constatarea că ele porneau a se adânci tot de la baza stratului de pământ cenușiu-închis. Înăuntrul fiecăreia din alveolările-

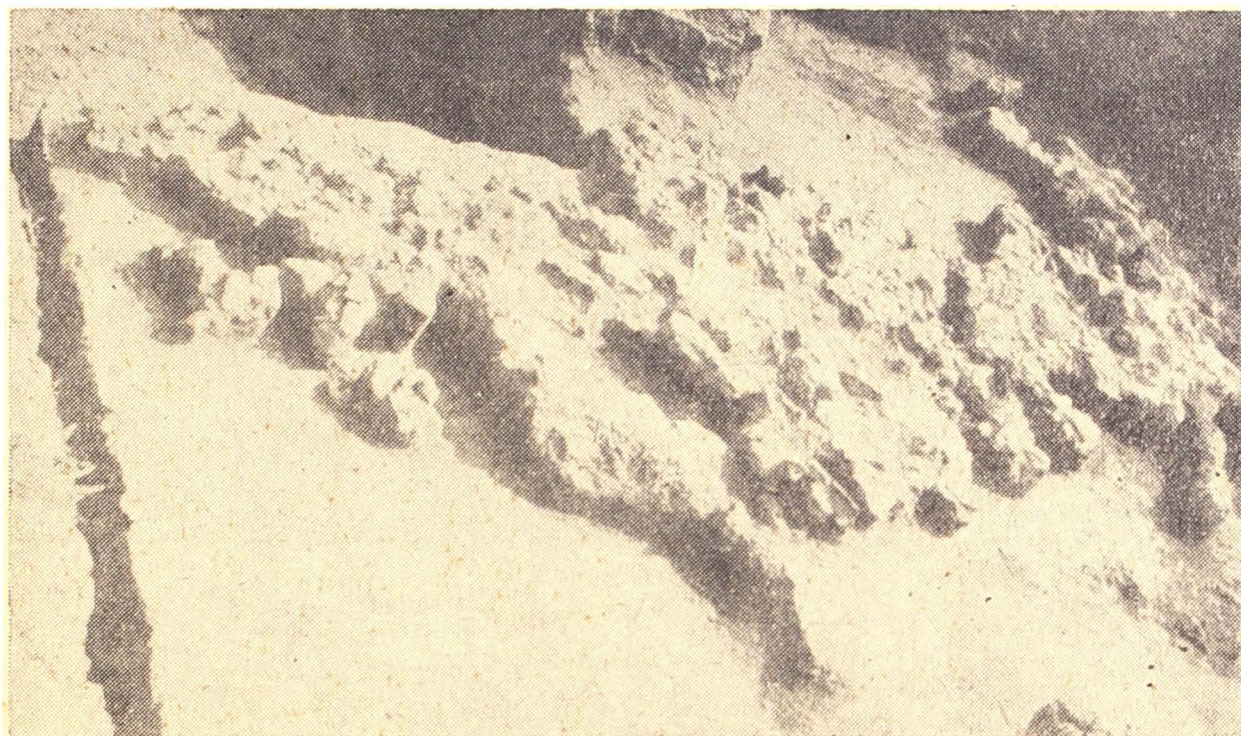

Fig. 12. Resturile unei colibe de suprafață din Jaza Cățelu Nou a culturii Tei.

gropi s-au descoperit — depuse dens și în cantități mari — îndeosebi fragmente ceramice, dar și resturi de chirpici, unelte fragmentare sau alte obiecte.

Forma și dimensiunile acestor complexe de locuire nu au coincis niciodată, ele diferind de la un caz la altul (fig. 13).

Prima alveolare-groapă a apărut ca o albiere amenajată în pământ, cu forma ovală neregulată, adâncă de maximum —0,20 m (în centru) și cu diametrele maxime 1,22 m x 0,78 m. Cea de a doua, situată la o depărtare sudică de 0,60 m față de precedenta, avea forma ovală mult subțiată, lungimea sa fiind de 1,60 m, lățimea maximă de 0,64 m iar adâncimea de —0,17 m. În imediata vecinătate a alveolării-gropi nr. 2, a fost descoperită cea careia i s-a dat nr. 3 — o „groapă” rectangulară, adâncă de —0,38 m și cu latura cea mai lungă de 0,40 m. La o depărtare nordică de cca 1 m față de alveolarea-groapă nr. 3, a fost identificată o altă groapă (nr. 4), cu conturul deschiderii circular, diametrul fiind de 0,65 m, iar adâncimea maximă de —0,53 m. Alveolarea-groapă nr. 5, aflată în imediata vecinătate estică a celei anterioare, avea un contur oval, cu diametrele maxime 1,15 m x 0,83 m și cu adâncimea de —0,51 m. În fine, aproximativ cu 0,25 m mai spre est, se afla alveolarea-groapă nr. 6,

¹ Includem și o alveolare-groapă cu materiale proprii fazei vechi a culturii Tei, descoperită în 1960 și descrisă în raportul de săpături pe acel an (cf. *Cercetări arheologice...*, p. 23).

cu conturul de asemenea oval, diametrele maxime fiind 1,23 m x 0,88 m, iar adâncimea aproximativă —0,17 m.

Pentru a ști ce utilitate au avut și în ce împrejurări au putut fi amenajate cele șase alveolări-gropi, trebuiesc consemnate și aici unele observații făcute în timpul săpăturilor, cât și cu prilejul prelucrării materialelor descoperite în aceste complexe.

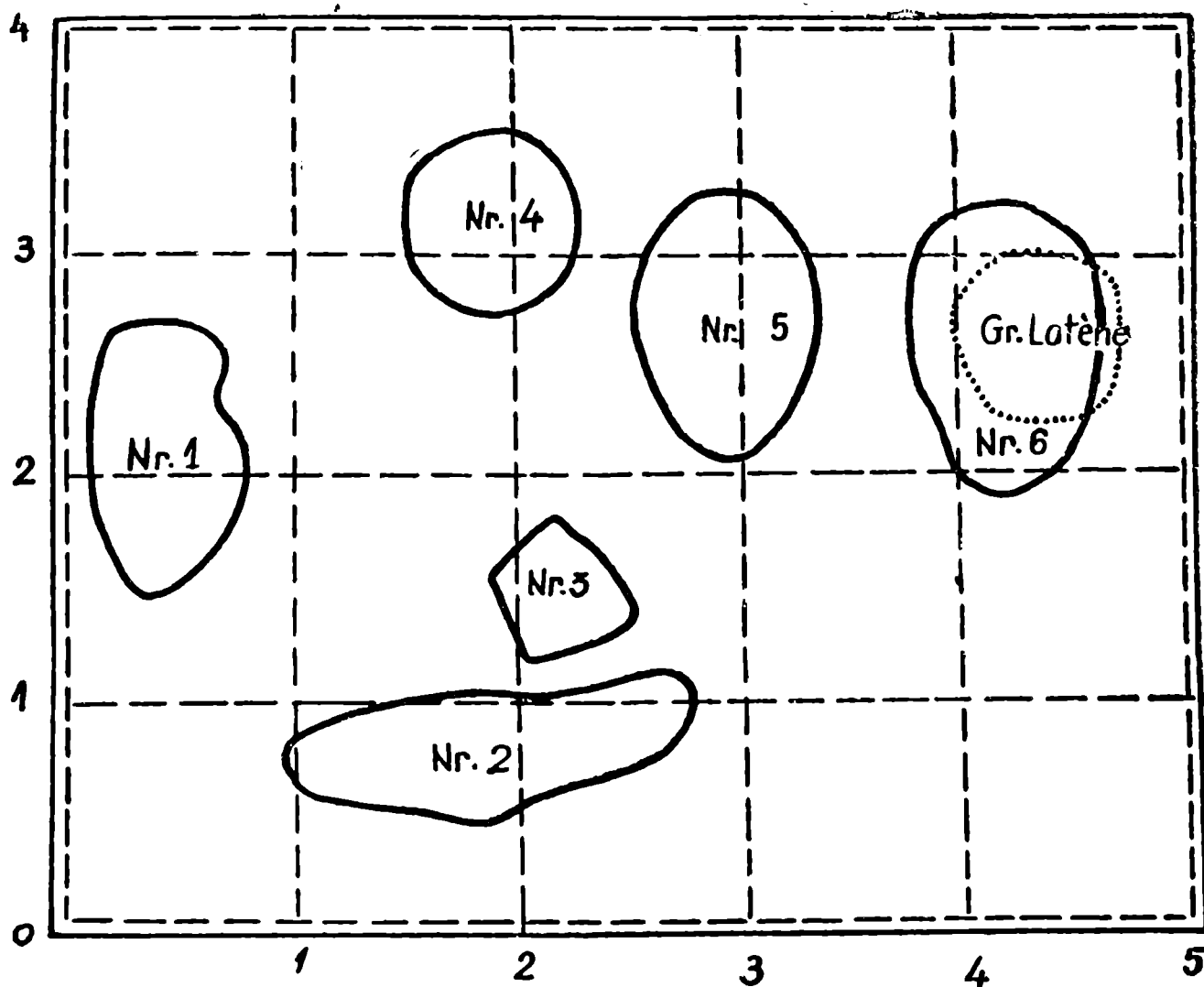

Fig. 13. Planurile alveolărilor-gropi cu ceramică de tip Cătelu Nou.

Astfel, atrage atenție împrejurarea că alveolările-gropi prezintă dimensiuni îndeobște reduse și, totodată, variabile; din această cauză, deși în cele mai multe dintre ele au fost descoperite fragmente de chirpici, ipoteza surprinderii unor resturi *in situ* de locuințe trebuie înlăturată. În sprijinul unei atari concluzii apare hotărâtoare și o altă observație: deși aproape toate fragmentele ceramice găsite în cele șase alveolări-gropi au fost puternic arse secundar, adesea până la deformare, iar în câteva cazuri până la topire, fapt este că pereții și fundurile gropilor sau albierilor nu au prezentat niciodată urme de arsură, tot așa cum în pământul lor de umplutură, urme de cenușă sau de cărbuni nu au apărut nicicum. În fine, se mai cere menționat faptul că prelucrarea materialelor ceramice a dovedit că una sau alta din alveolările-gropi nu au constituit, din punctul de vedere al conținutului lor, un tot aparte, unitar și închis: în repetate cazuri, unul și același profil de vas sau vas întreg a putut fi

reconstituit cu fragmente ceramice recoltate din *mai multe* gropi, *separate* acestea una de alta.

Ținând seamă de cele relatate, este aproape sigur că alveolările-gropi au avut funcția de gropi menajere; căci, deși dimensiunile lor — într-atît de reduse — s-ar opune eventual unei atari aprecieri, un fapt pare să nu poată fi tăgăduit: înlăuntrul celor șase gropi se aflau *resturile* unei locuiri, a cărei amplasare a fost desigur în altă parte, *aduse* în locul unde ele au fost găsite și *depozitate* acolo ca ceva nefolosibil și abandonat.

Fără îndoială, o atare concluzie atrage cu sine întrebarea — pe seama căreia din populațiile ce s-au succedat în stațiunea de la Cățelu Nou poate fi pusă activitatea de colectare și depozitare a resturilor de cultură Tei surprinse în cele șase alveolări-gropi? Dintre toate ipotezele care se pot face, cea mai apropiată de adevăr ar părea următoarea:

Alveolările-gropi nu au fost amenajate de cei care au folosit materialele descoperite în ele. Concluzia s-ar desprinde din constatarea că în inventarul lor au fost găsite și cîteva obiecte de utilitate productivă, întregi — o ceașcă de lut, fusaiole și două greutateți piramidale de lut. Ori, dacă nu se admite o semnificație rituală a gropilor (semnificație ce nu apare manifestată prin nici un element caracteristic), nu se poate concepe abandonarea unor obiecte necesare procesului muncii, ce încă ar mai fi putut fi utilizate. De aceea, se poate crede că strîngerea și depozitarea materialelor din cele șase alveolări-gropi au fost făcute de către populații care au locuit pe promontoriu *după* dispariția purtătorilor culturii Tei din faza Cățelu Nou.

În acest fel încercînd precizarea momentului îngropării materialelor din alveolările-gropi, pare cu totul posibil că cei care au efectuat colectarea și depozitarea resturilor aduse aici în discuție au fost purtătorii culturii Tei din faza „La stejar”. Pentru această supoziție pledează îndeosebi analogiile puternice constatate — în privința formei și dimensiunilor — între două dintre alveolările-gropi cu ceramică din faza Cățelu Nou și alte două gropi, cu materiale de tip „La stejar”. Anume, una din gropile cu ceramică din faza „La stejar”, descoperită în secțiunea XXXIX, avea conturul gurii circular și adîncimea — 0,52 m, deosebindu-se ca atare de alveolarea-groapă nr. 4, cu materiale aparținînd fazei Cățelu Nou, numai prin diametrul ceva mai mare al deschiderii ei. Cît privește cea de a doua groapă din faza „La stejar”, aceasta, descoperită în șanțul XXXI, era și prin forma ei ovală și prin dimensiuni (diametrele 1,08 x 0,80 m; adîncimea — 0,53 m) aproape identică cu alveolarea-groapă nr. 5, conținînd ceramică Tei de tip Cățelu Nou.

Este drept că pentru a preciza momentul amenajării celor șase alveolări-gropi și al depozitării materialelor descoperite în ele, se pot face și alte supoziții¹, îngăduite atît de situația stratigrafică din stațiune, cît și de caracterul particular al complexelor de locuire prezentate.

¹ Este atrăgătoare ipoteza îngropării materialelor Tei din cele șase alveolări-gropi de către locuitorii din așezarea Latene. După informații primite de la tov. Alexandru Vulpe, cazuri de depunere intenționată în gropi Latene, a unor materiale din epoci anterioare s-au constatat în stațiunea getică de la Popești. Ținînd însă seamă de împrejurarea că la Cățelu Nou, gropile din a doua epocă a fierului prezintă cu totul alte forme și dimensiuni înlăturăm ipoteza amenajării alveolărilor-gropi cu ceramică Tei de către locuitorii din așezarea geto-dacă.

Dat fiind că ceramica fazei Cățelu Nou și problemele pe care ea le ridică au făcut obiectul unui studiu în prezent apărut¹, este firesc să se stăruiască în continuare asupra acelor elemente de inventar și particularități proprii acestei faze, mai puțin subliniate pînă acum.

În cadrul a trei categorii ceramice — pastă cu mult nisip și pietriș, bucăți de calcar și cioburi pisate; vase lucrate din pastă conținând aceleași materii degresante, dar în proporții sensibil diminuate; și recipiente din pastă fină — faza Cățelu Nou introduce o gamă relativ

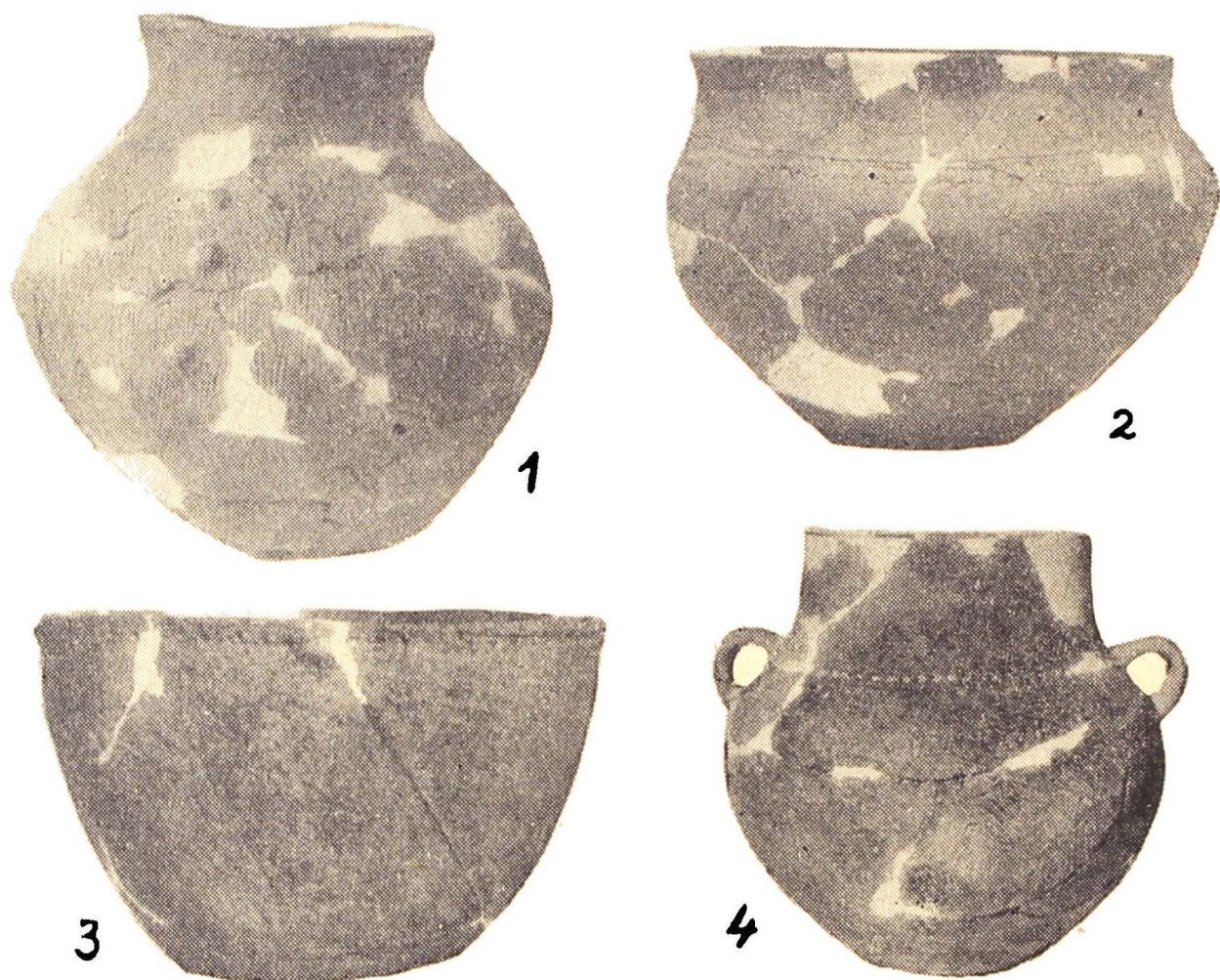

Fig. 14. Vase din faza Cățelu Nou a culturii Tei; înălțime :
1 = 0,310 ; 2 = 0,170 ; 3 = 0,162 ; 4 = 0,206.

variata de forme, între care, cele mai multe, se vor dovedi specifice pentru întreg procesul de evoluție a culturii Tei. Pînă în prezent, au putut fi identificate în faza veche a culturii epocii bronzului mijlociu și târziu din Muntenia, următoarele : 1) vase cu pîntece bombat, gît cilindric și buză evazată (fig. 14/1), de dimensiuni mari în prima categorie, mijlocii și, mai rar, mici în cea de a doua ; 2) recipiente de dimensiuni mijlocii, cu corp globular și margine înaltă, cu două torți verticale, pe umăr (14/4), în categoria a doua ; 3) castroane cu corpul arcuit simplu (13/3), de dimensiuni variabile în toate categoriile (un fragment are în interior, marginea întărită cu o bordură) ; 4) castroane cu corpul arcuit bitronconic — partea inferioară fiind mai dezvoltată, cea superioară mai

⁴² Vezi nota 5 de la p. 28.

scundă (fig. 14/2) — adeseori cu margine evazată, (în categoriile a doua și a treia); 5) străchini cu corp arcuit (două fragmente provenind de la același vas), în categoria a doua; 6) fructiere sau cupe cu picior, de asemenea în categoria a doua; 7) tăvițe cu marginea oblică (fig. 18/7 a-b), în categoriile a doua și a treia; 8) un vas mic cu corp bitronconic și cu margine cilindrică, cu două proeminențe alternând simetric cu două tortițe (lucrat din pastă fină), (fig. 15); și 9) cești, prezentînd în cadrul categoriei a treia următoarele variante: a) cu toartă trasă din buză, avînd corpul arcuit bitronconic, gîtul cilindric înalt și buza evazată; sau cu corpul semisferic și gît cilindric, scund, cu marginea ușor evazată; ori cu corpul în formă de barcă (fundul fiind oval alungit, cu pereții căzînd oblic față de fund); (în faza Cățelu Nou apare în cazuri numeroase, la ceștile cu toarta trasă din buză, un mic prag care se ridică deasupra tortiții, realizat prin subțierea și înălțarea marginii ceștii, în zona de unde a fost trasă toarta); b) cu toartă sub margine, avînd corpul arcuit simplu, gîtul relativ înalt și buza evazată; sau corpul arcuit bitronconic, gîtul scund și buza răsfrîntă în afară.

Fig. 15. Vas de lut; înălțime = 0,065.

Adeseori, recipientele fazei Cățelu Nou sînt ornamentate. Cum acest decor se dovedește — în cazul culturii epocii bronzului mijlociu și târziu din Muntenia — a fi cel mai sensibil la evoluție; și deoarece faza Cățelu Nou se individualizează cît mai pregnant prin trăsăturile specifice constatate în ornamentare, vom stărui, în legătură cu descoperirile din 1961—1964, tocmai în acest sens.

Exteriorul vaselor din primele două categorii este cel mai adesea brăzdat de striiațiuni obținute cu măturica. De remarcat faptul că pe lîngă striiațiunile oblice (fig. 16/12), apar în faza Cățelu Nou, destul de des (așa cum nu se va mai întîmpla în fazele următoare ale culturii Tei), striiațiuni dispuse orizontal (fig. 16/2,7). Tot în prima categorie apare — cazuri însă rare — decorul cu barbotină¹. Arareori de asemeni, se constată și alveole dispuse în șir pe buză, învălurind-o, precum și creștăturile așezate pe buze². Decorul recipientelor din primele două categorii se întemeiază însă, în principal, pe două elemente: briul alveolat, dar și crestat și șirul de impresiuni sau adîncituri cu contururi diferite. Nu de puține ori, ambele elemente decorative apar asociate pe vase. Specific pentru faza veche a culturii Tei este briul îngust, cu alveole mici, rotunjite (fig. 16/1) sau, în cazul celui crestat, cu creștăturile scurte. Dispunerea briurilor alveolate și crestăte se făcea numai în exterior, imediat sub buză și pe umeri, pentru a marca zona de unire a pîntece-lui cu gîtul. Dacă briurile alveolate apar numai în dispunere orizontală, cele crestăte alcătuiesc uneori ghirlande împletite, din care pe alocuri se desprind franjuri, sau sînt segmentate și dispuse în formă de „S”, în

¹ Un fragment ceramic decorat cu barbotină este reprodus în SCIV, XIV, 1963, 2, p. 311, fig. 3/7.

² Vezi *op. cit.*, fig. 3/2.

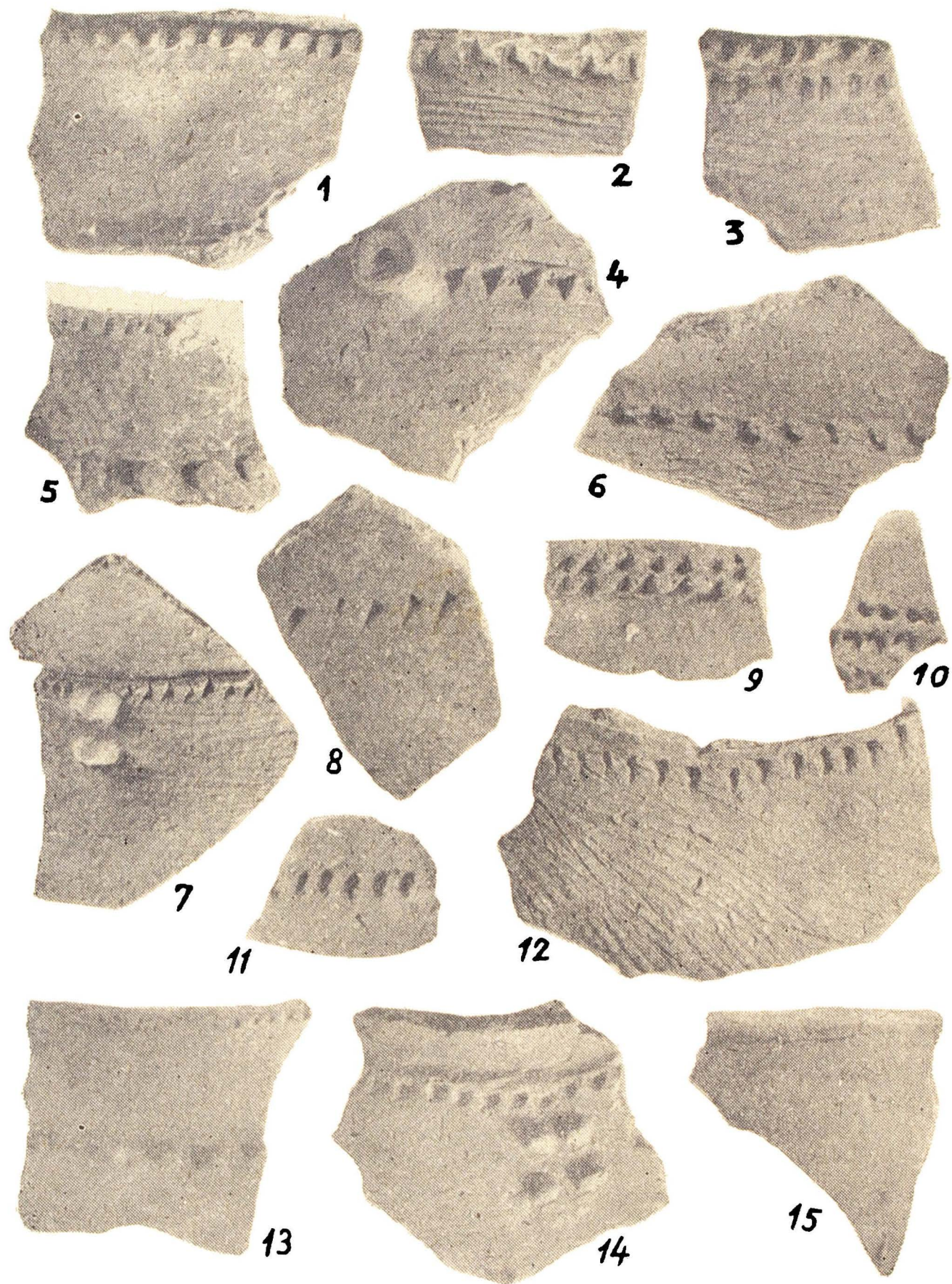

Fig. 16. Fragmente ceramice din faza Cățelu Nou.

șir¹. Impresiunile așezate în șiruri sînt triunghiulare (fig. 16/4,8), circulare, obținute cu trestia (fig. 16/6), ovale (fig. 16/11) sau semiovale (fig. 16/14), în formă de potcoavă (fig. 16/10) sau de „U” răsturnat (fig. 16/3). Modul de ornamentare a vaselor din primele două categorii a mai presupus cîteodată proeminențele mici, dispuse fie în șir (fig. 16/13), fie în grup de cîte patru (fig. 16/14) sau de cîte două (fig. 16/7), întotdeauna pe umerii recipientelor. Pe lîngă proeminențele mici, a căror dispunere se întemeia mereu pe grupaj, apar și proeminențe mai mari, tronconice, uneori cu o adîncitură în centru (fig. 16/4), așezate la distanță — cîte patru, dispuse simetric. Alteori, pe umerii vaselor mari cu corpul bombat apar torți mici, ornamentale, încadrate de o parte și de alta de proeminențe semiovale sau tronconice (cu contur neregulat modelat)². În sfîrșit, recipientele de dimensiuni mici, din a doua categorie erau cîteodată decorate cu „boabe de linte” (fig. 16/5 ; 19/7).

Decorul vaselor lucrate din pastă fină a utilizat în cazuri cu totul rare procedeele și motivele ornamentale întîlnite pe recipientele categoriilor întîia și a doua. Specifică vaselor grupate în categoria a treia a fost ornamentarea care a avut la bază incizia și procedeul împunsăturilor alăturate sau succesive.

În tehnica inciziei au fost obținute linii drepte, în zigzag și în val. În general (există, pînă în prezent doar o excepție ; fig. 19/7), tot mereu linia dreaptă, de regulă dispusă orizontal a fost asociată ori cu linia ondulată ori cu cea în zigzag. Se poate considera că pentru olarii din faza veche a culturii Tei aceasta constituia un principiu, a cărui aplicare dădea însă naștere, în chip firesc, la variante : linia dreaptă succedată de o linie în zigzag sau în val (fig. 17/8 ; 18/5) ; linia ondulată sau în zigzag încadrată de două linii drepte orizontale (fig. 17/2 ; 18/2) ; sau alternarea liniilor drepte cu celelalte (fig. 18/4). Asocierea unor elemente de decor care, altfel, pot figura independent nu s-a redus numai la exemplele menționate. În cazuri numeroase, ornamentele obținute prin incizie au fost combinate cu cele produse prin împunsături alăturate sau succesive. Cu privire la acest din urmă procedeu de ornamentare trebuie subliniate — chiar repetînd unele amănunte — trăsăturile sale specifice, pe baza cărora se poate cel mai bine defini faciesul vechi al culturii Tei (faza Cățelu Nou).

Întîi, trebuie relatată frecvența mare, pe ceramica fină a fazei Cățelu Nou, a decorului care are la bază banda compusă din frînturi de linii alăturate. În al doilea rînd, trebuie precizat ceea ce deosebește împunsăturile succesive din faza veche a culturii Tei, de cele care vor apare în fazele următoare : anume, în faza Cățelu Nou, împunsăturile succesive au fie forma unor ovale alungite minuscule, fie forma unor virgule nearcuite. Dispunerea înșiruită a împunsăturilor se făcea cu scopul de a obține nu o succesiune bazată pe *interpătrundere* (în fazele următoare ale culturii Tei, împunsăturile succesive au aspectul unor șiruri de unghiuri concentrice) ci în scopul obținerii unei succesiuni întemeiată pe o *alăturare paralelă* — una lîngă alta, dar la distanță — a unor mici linii, virgule nearcuite sau puncte alungite. De altfel, de multe ori, pe vasele fazei Cățelu Nou este greu să se deosebească frînturile de linii

¹ Op. cit., p. 311, fig. 3, 6, 8

² Op. cit., p. 310, fig. 1 și p. 311, fig. 3/4.

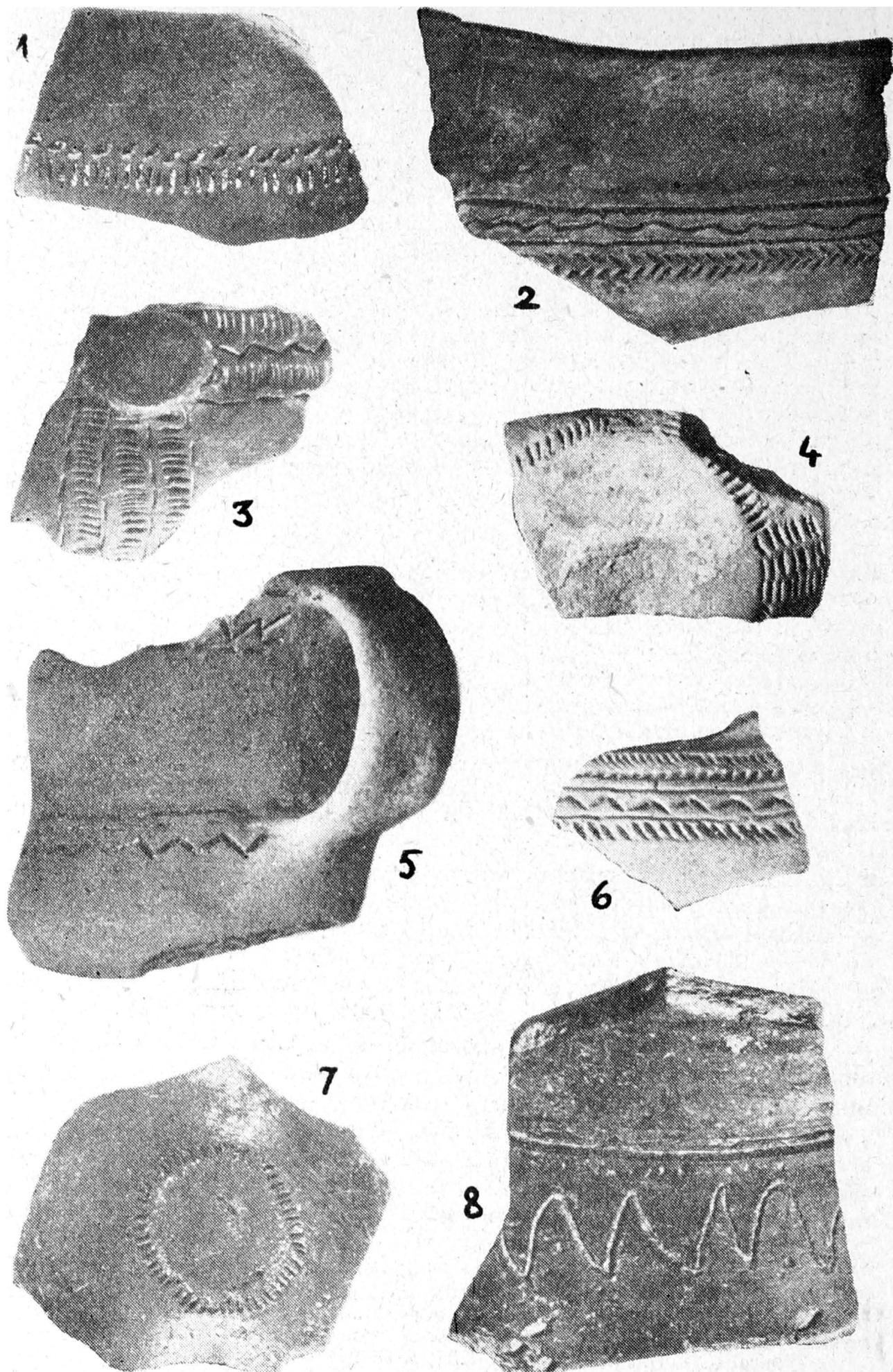

Fig. 17. Ceramică Tei, faza Cățelu Nou.

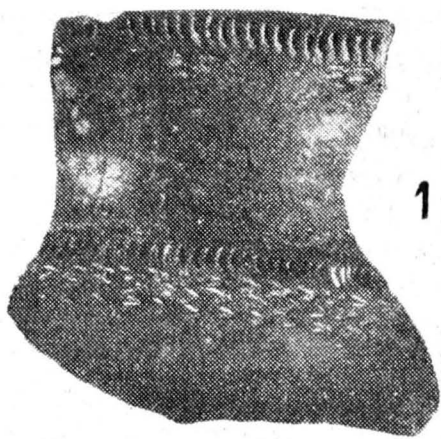
de împunsăturile succesive propriu-zise. Tocmai datorită aspectului aparte al acestora din urmă, atât micile linii, cât și împunsăturile apar ca două variante de decor obținute printr-unul și același procedeu tehnic: împunsătura prelungită în timp și (implicit) pe distanță (pe suprafața vasului).

Motivele decorative realizate prin frânturi de linii și împunsături alăturate (în genere încrustate cu substanță albă) sînt, în unele cazuri, înrudite cu cele produse prin incizii, deoarece se întemeiază tot pe asocierea, pe alternanța dintre zigzaguri și linii sau benzi orizontale (fig. 17/3,5). Împreună cu acestea se mai constată alăturarea unui șir orizontal de împunsături cu o bandă orizontală de frânturi de linii (fig. 17/1); încercuirea fundului unor vase cu o bandă continuă de segmente de linii (fig. 17/7) sau cu o bandă de acest fel, întreruptă simetric de trei benzi scurte (tot de frânturi de linii) orientate perpendicular față de banda întreruptă (fig. 17/4); pe fundul unei tăvițe, un motiv complex, obținut tot din benzi de frânturi de linii, care sugerează roata cu spițe (fig. 18/7 b); segmente de benzi sau benzi continui de zigzaguri „fulger” (verticale) (fig. 18/7a; 19/6); cîte un șir, sau cîte două (în acest caz, separate de o linie incizată) de „V” culcați, încadrate de cîte o bandă de împunsături alăturate, oblice (fig. 21/a-b); în compoziția altor ornamente complexe, motivul „ramură de brad” (fig. 19/1) etc. Corpul unor cești este ornamentat cu benzi compuse din frânturi de linii alăturate, încadrate pe margini de linii incizate, sau obținute prin împunsături succesive (motivul „linie de cale ferată”) ¹; aceste benzi, pornind — printr-o dispunere simetrică — dinspre fund, se ridică vertical pînă pe umerii recipientelor, unde, — fie că au la capete cercuri neînchise, obținute prin împunsături alăturate (fig. 19/5), fie că liniile incizate de pe margini se desfac și se termină în volute (fig. 19/6). Volutele acestea, ca și cercurile neînchise care termină — în zona unor torți sau proeminențe — linii incizate orizontale (fig. 20/1) constituie pe recipientele din faza Cățelu Nou, singurele elemente de decor spiralic obținut în tehnica inciziei sau împunsăturilor succesive. În sfîrșit, este interesant — fiind singular prin asocierea unor ornamente produse în două tehnici diferite — decorul dispus pe buza și umărul unui castron de dimensiuni mai mari ²; aici segmentele de benzi compuse din frânturi de linii alăturate sînt combinate cu șiruri de adîncituri semiovale (unele) și triunghiulare (altele), acestea avînd poziția răsturnată alternativ (fig. 18/3).

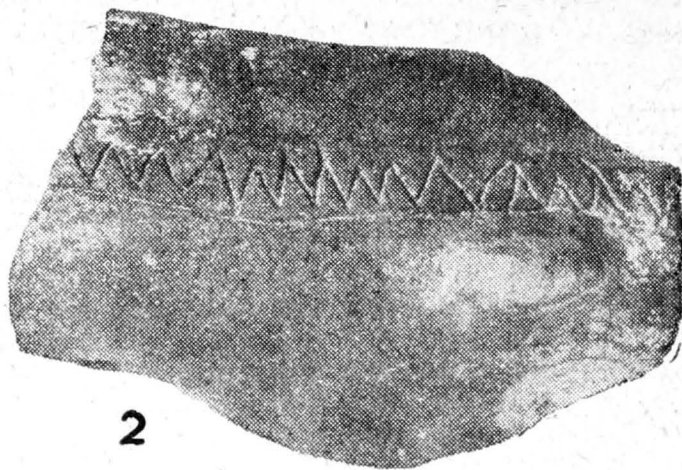
Cu prilejul publicării raportului de săpături din 1960, dar mai ales în cadrul studiului citat, am încercat rezolvarea unora dintre problemele pe care le ridică faza Cățelu Nou — îndeosebi problema poziției în timp pe care această fază a avut-o în procesul de evoluție a culturii Tei. Într-un alt context am semnalat însă, o altă problemă: aceea a unei lipse directe de legătură între faza Cățelu Nou și faza Tei — și a existenței — probabile — a unui aspect de cultură între

¹ Un atare motiv apare pe vase și în cultura Wietenberg (cf. Székely Zoltán *Contribuții la cronologia epocii bronzului în Transilvania*, în *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 851, fig. 6/1 a—b). Nu este exclus ca astfel de materiale să aparțină unei faze timpurii, încă neomologată în cultura epocii bronzului din Transilvania.

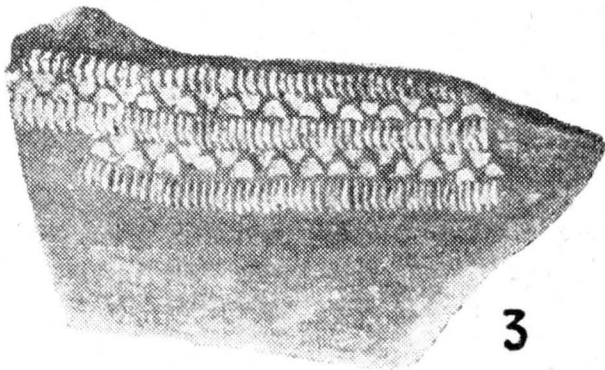
² Vasul este reprodus în *SCIV*, XIV, 1963, 2, p. 310, fig. 1/6.

1

2

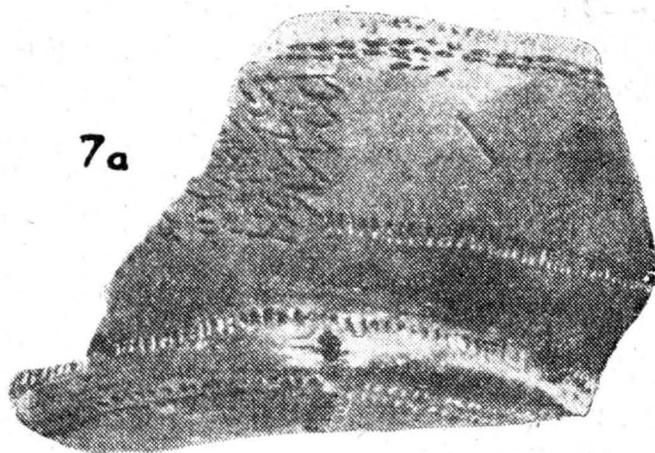
3

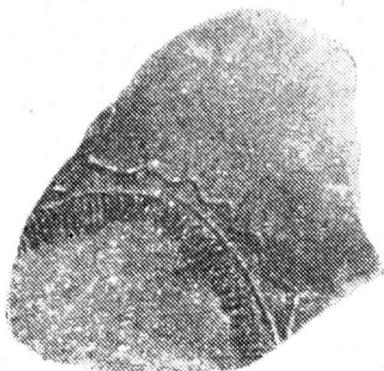
4

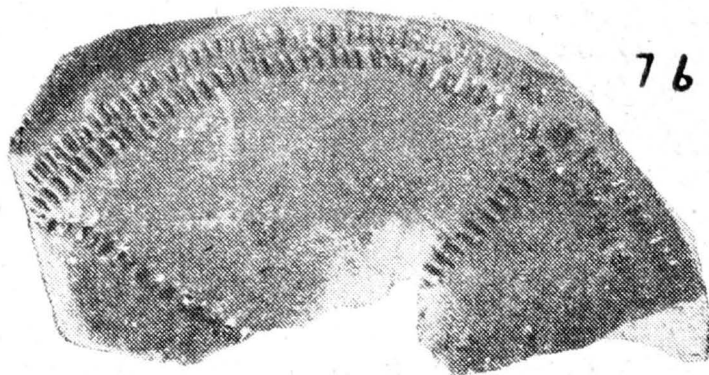
5

7a

6

7b

Fig. 18. Fragmente ceramice din faza Cățelu Nou a culturii Tei.

aceste două faze, încă nu surprins în teren ¹. Fără a renunța la această ipoteză — câteva fragmente ceramice de tip Cățelu Nou, descoperite în

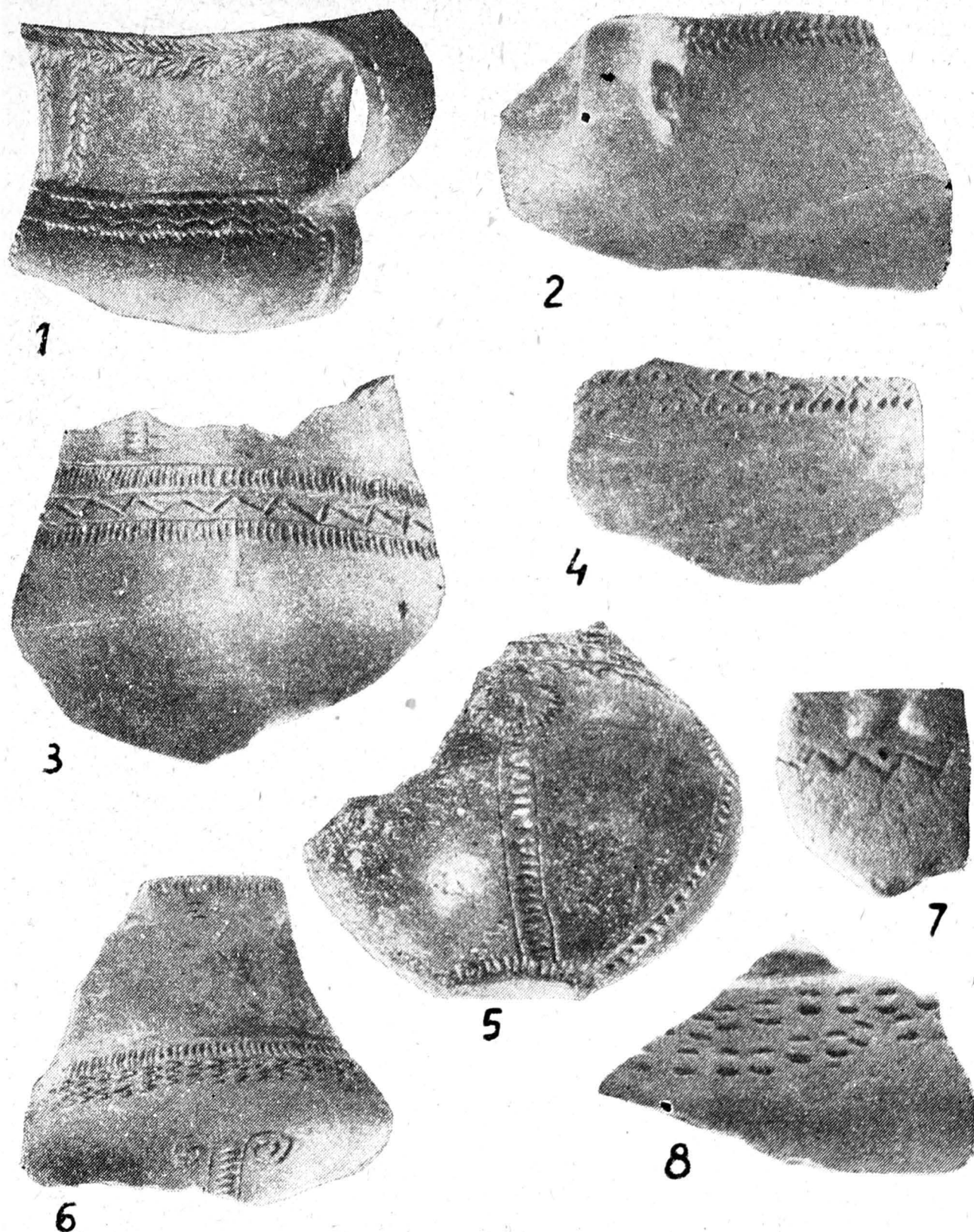

Fig. 19. Ceramică din faza Cățelu Nou.

¹ Valeriu Leahu, *Considerații cu privire la faza a doua a culturii Tei, în lumina noilor săpături arheologice de la Băneasa, în Materiale de istorie și muzeografie, II, p. 3 și urm.*

stațiune în 1964, sînt totuși de natură să arate — fapt pe care, de asemenea, l-am subliniat — că faza Tei a extras sau asimilat elemente de cultură oricum și din faciesul determinat pe malul bălții Colentina-Pantelimon. Fragmentele ceramice aduse în discuție oferă, credem, posibilitatea intuirii modului în care a evoluat „pe loc” atît procedeul tehnic al împunsăturilor succesive proprii fazelor următoare ale culturii Tei, cît și unele motive ornamentale. Astfel, nu ni se pare exclus a crede

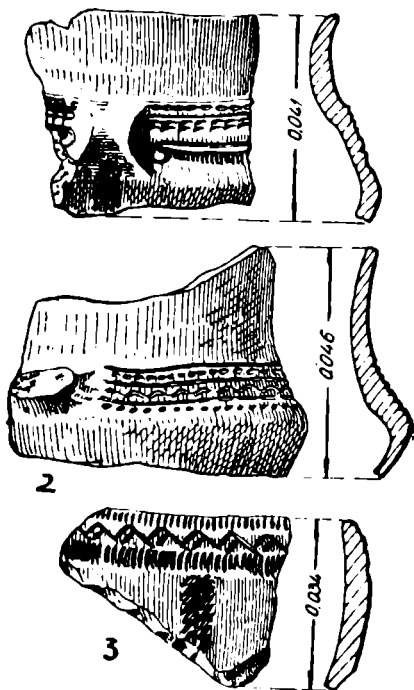

Fig. 20. Fragmente ceramice Tei, faza Cățelu Nou.

că la procedeul „clasic” *Stichkanaltechnik* — în care o împunsătură lasă în pasta moale a vasului urma unui vîrf ascuțit, iar aspectul obișnuit al ornamentelor obținute în acest fel este acela al șirului de mici unghiuri concentrice dispuse înlăuntrul sau la baza unei linii șanțuite — s-a ajuns pornindu-se de la ornamentul „ramură de brad” sau de la acela al șirului de „V” culcați, din faza Cățelu Nou. Trecerea se va fi făcut prin apropierea și unirea frînturilor de linii care formau unghiurile, anume prin efectuarea, în loc de două intervenții, a uneia singure, făcută cu un alt instrument, care să producă un efect asemănător. (În faza Cățelu Nou, olarul trebuia să traseze întîi un șir de linii mici oblice, iar apoi, de-a lungul aceluia, un alt șir de linii tot oblice, dar orientate în sens opus, astfel încît să se ajungă la șirul de „V” sau de unghiuri, acestea însă cu vîrfurile nu întotdeauna bine sudate. În fazele următoare se va fi înlocuit acest mod de a obține

ornamentele printr-altul, mai rapid: cu un obiect avînd vîrfurile ascuțite, se putea, acum, obține un unghi doar printr-o singură apăsare pe pasta moale, iar printr-o apăsare repetată, ritmică, pe un traseu, se obținea șirul de unghiuri concentrice).

Modul în care s-a făcut trecerea de la unele motive decorative, proprii fazei Cățelu Nou, la altele, întîlnite îndeosebi în faza Tei, ne pare a fi sugerat de cîteva fragmente ceramice decorate cu zigzaguri incizate, neglijent realizate, precum și de un fragment de castron mic (fig. 20/3), pe marginea căruia apare un șir de zigzaguri cu capetele îmbucate. În funcție de ornamentele de pe aceste fragmente, se poate crede că de la linia în zigzag — atît de frecventă în faza Cățelu Nou — s-a trecut, prin rotunjirea colțurilor (intenționată sau accidentală, la început) la linia în val — curent reprodusă pe vasele din faza Tei; și că pe această direcție de evoluție, de la șirul de zigzaguri cu capetele îmbucate s-a putut ajunge și la șirul de „S”-uri culcați, cu capetele înlănțuite, ornament atît de caracteristic pentru ceramica fină din faza Tei.

Desigur, aceste ipoteze în legătură cu evoluția „pe loc” a tehnicii împunsăturilor succesive și a unor motive decorative, în cultura Tei, nu exclud și aportul unor intervenții străine, venite din arii culturale învecinate. După cum am avut, de asemenea, prilejul să subliniem, în procesul de constituire a fazei a doua (Tei) a culturii epocii bronzului mij-

lociu și târziu din Muntenia, apare în chip evident aportul unui curent de influență sudică, macedoniană.

Săpăturile efectuate la Cățelu Nou în 1960 lăsaseră impresia că locuirea Tei din faza „La stejar” a fost situată numai pe marginea vestică a botului de deal. În timpul campaniilor din 1963—1964 supoziția a fost însă infirmată, deoarece, alături cu două gropi aflate pe marginea promontoriului, un bordei și o vatră de foc au fost descoperite în zona interioară, de centru, a înălțimii.

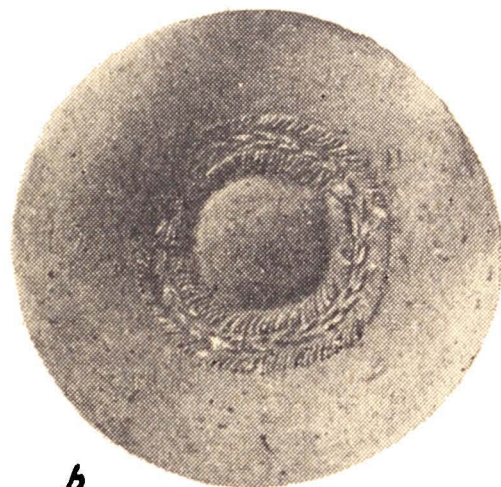
Bordeiul, surprins în secțiunea XXXVI, a fost impresionant prin întinderea sa : cu o formă rectangulară neregulată, avea lungimea de 12,50 m, iar lățimea de 9,80 m. Pornind să se adâncească de la baza stratului de pământ cenușiu-închis, străpungînd solul castaniu și perforînd parțial și pămîntul galben-lutos, groapa locuinței a coborît astfel — prin raport cu nivelul de la care ea a fost săpată — pînă la —0,72 m. Avînd de jur-împrejur pereții drepți, se poate crede că în locuință se intra cu ajutorul unei scări sau unui butuc de lemn. Modul în care va fi fost amenajat acoperișul n-a putut fi intuit prin nimic.

Dacă ținem seamă de dimensiunile mari ale bordeiului ; apoi de împrejurarea că pe toată suprafața dealului — destul de temeinic cercetată — aceasta a fost singura locuință Tei din faza „La stejar” ; în fine, dacă se are în vedere marea cantitate de oase de animale aflate în bordei — pe aceste temeiuri, locuința poate fi apreciată ca un adăpost păstoresc colectiv.

În vecinătatea bordeiului, față de acesta la o depărtare nordică de aproximativ 2,20 m, a fost identificată vatra de foc (fig. 22). Amenajată direct pe pămînt, prin depunerea unui strat de lutuială, pe o suprafață ovală cu diametrul maxim 0,77 m, vatra poate fi socotită ca aparținînd locuinței învecinate. Pe vatră au fost descoperite un vas cu corpul bombat și gît cilindric (fragmentar) (fig. 23/1), un castron fragmentar (fig. 23/2), un suport piramidal pentru frigare, lucrat din lut (fig. 24/1), un alt obiect tot din lut, cu formă aproximativ sferoidală, perforat (fig. 24/2) (probabil stînd în legătură tot cu suportul de frigare) și fragmentele unui alt recipient, cu corp globular și margine înaltă cilindrică (fig. 25).

a.

b.

Fig. 21. Vas de lut, fragmentar.
Faza Cățelu Nou a culturii Tei.

Dintre cele două gropi — ale căror dimensiuni au fost precizate, relatînd asupra analogiilor lor cu unele din alveolările-gropi, cu cera-

Fig. 22. Vatră de foc. Cultura Tei, faza „La stejar“.

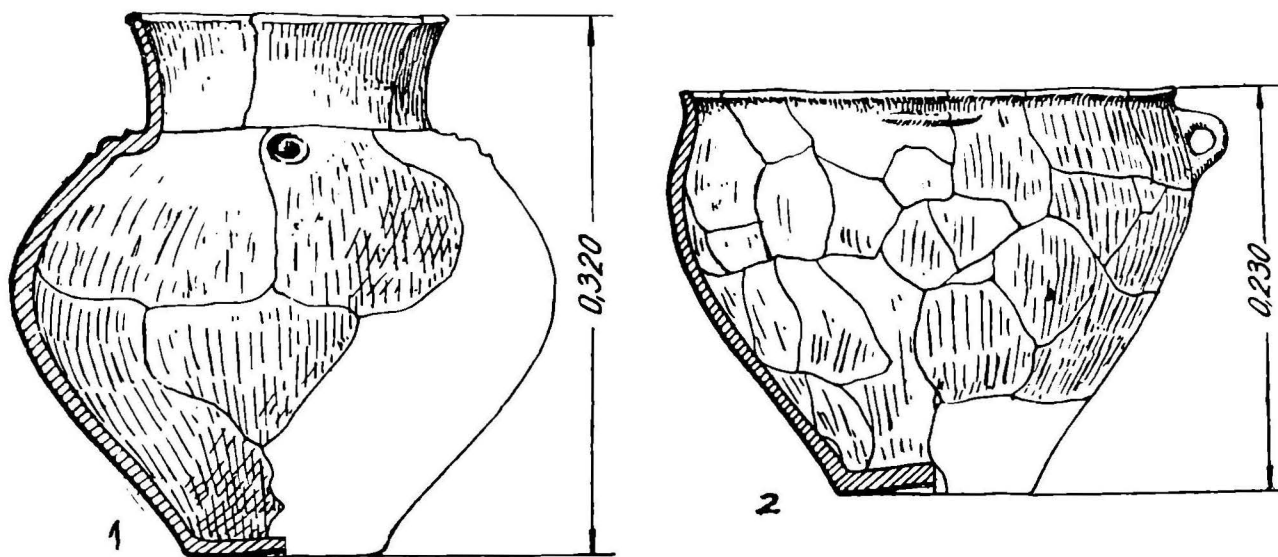

Fig. 23. Vase fragmentare descoperite pe vatră.

mică de tip Cățelu Nou — a atras atenție îndeosebi groapa surprinsă în secțiunea XXXI¹; conținutul acesteia a fost alcătuit de douăsprezece

¹ Această groapă a străpuns resturile unei colibe de suprafață din faza Cățelu Nou a culturii Tei.

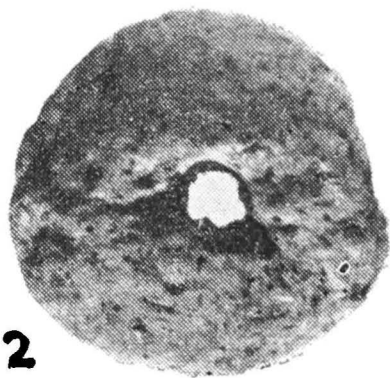

Fig. 24. Suport \bar{u} i de frigare
găsiți pe ratra Tei.

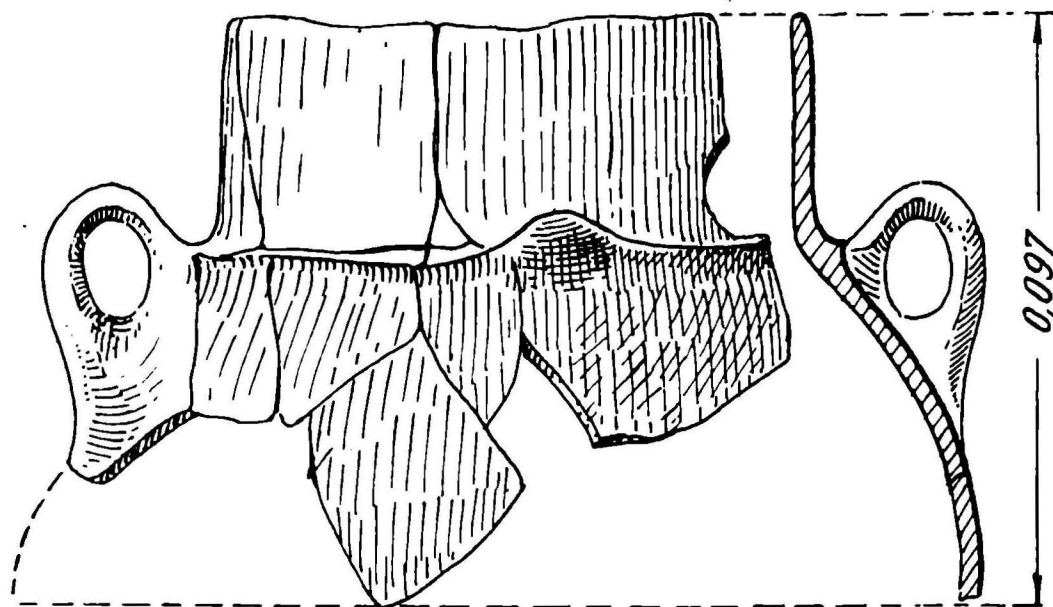

Fig. 25. Vas fragmentar, cultura Tei — faza „La stejar“.

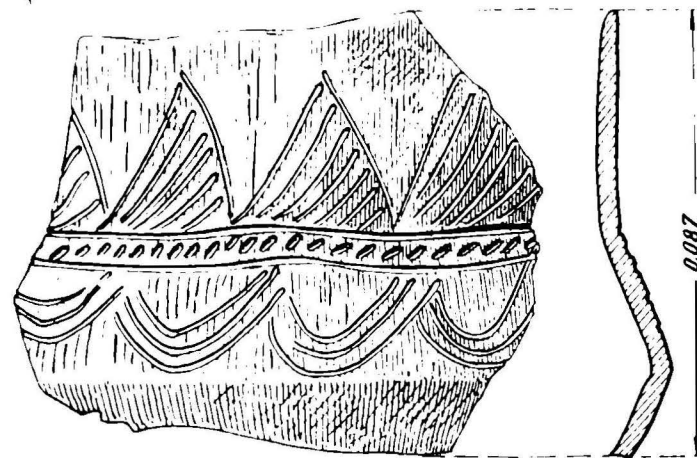

Fig. 26. Fragment de vas Monteoru Ila.

cești cu toartă, majoritatea întregi, câteva doar în stare fragmentară (fig. 27).

Dintre resturile locuirii de tip „La stejar” trebuie subliniată și o aglomerare bogată de fragmente ceramice, surprinsă în zona de margine a dealului, la baza stratului de pământ cenușiu-închis, în secțiunea XXVII și într-o casetă adiacentă. Masa de cioburi a fost supusă — *dar nu în acel loc* — unei puternice arderi secundare (probabil un incendiu), încât

Fig. 27. Cești din faza „La stejar”; înălțime: 1 = 0,054;
2 = 0,052; 3 = 0,067; 4 = 0,065.

multe dintre fragmentele de vase au fost deformate, iar altele, pe alocuri, chiar topite. În aglomerarea de resturi ceramice Tei din faza „La stejar” — în asociere deci, cu acestea — au apărut trei fragmente aparținând — toate — unui vas propriu culturii Monteoru: un castron lucrat din pastă amestecată cu nisip, având corpul bitronconic și margine înaltă. Ornamentat prin incizii superficiale și adâncituri, vasul are pe partea superioară a corpului un decor de ghirlande compuse din câte trei linii arcuite; în zona de unire a corpului cu marginea, un șir de adâncituri ovale-alungite, oblic înclinate, încadrate deasupra și dedesubt de câte o linie orizontală; marginea fiind decorată cu un șir de triunghiuri hașurate, dispuse cu vîrfurile în sus și cu bazele unite (fig. 26). Vasul trebuie încadrat în faza Monteoru IIa, deoarece, potrivit cu informații primite de la Eugenia Zaharia, forma recipientului, motivele ornamentale și modul de a dispune decorul sînt caracteristice pentru faza amintită.

Descoperirea aceasta reprezintă, pînă acum, primul import, cunoscut, de ceramică Monteoru în aria culturii Tei. Mai demult fuseseră descoperite importuri Tei în aria Monteoru, chiar în așezarea eponimă¹.

¹ Ion Nestor, *Raport general asupra săpăturilor de la Sărata-Monteoru*, în *Raport asupra activității științifice a Muzeului Național de Antichități în anii 1942 și 1943*, Buc., 1944, p. 27.

Fragmentele de castron din faza Monteoru IIa găsite la Cățelu Nou pun probleme noi în legătură cu dezvoltarea sincronă, pe faze și etape, a celor două culturi din epoca bronzului.

Inventarul locuirii Tei din faza „La stejar“ constă din două unelte — una de piatră, iar cealaltă de bronz : din câteva obiecte de lut (o greutate de plasă tronconică, cu orificiu ; mai multe fusaiole — cu discul plat, tronconice incomplet perforate și de tipul roții cu butuc ; un toporaș votiv) ; dintr-o cantitate de oase de animale și din fragmente ceramice.

Uneltele au fost descoperite în pământul de umplură din bordei : o daltă de piatră lustruită, cu forma trapezoidală, avînd secțiunea rectangulară, tăișul și muchia drepte, și o seceră de bronz (fig. 28). Aceasta, turnată monovalv, este — potrivit cu o remarcă a Eugeniei Zaharia — o piesă deosebit de interesantă, întrucît dovedește transpunerea în metal, de către oamenii din epoca bronzului, a cuțitului curb de piatră (Krummeser-ul). Din acest punct de vedere și tipologic, obiectul poate fi considerat mai vechi decît nivelul de evoluție și momentul cronologic reprezentat prin faza „La stejar“. Nu ar fi, de aceea, exclus ca secera de bronz să fi aparținut purtătorilor culturii Tei din faza Cățelu Nou, din stațiune, fiind apoi preluată (găsită) și utilizată de locuitorii fazei mai tîrzii a culturii Tei.

Oasele de animale descoperite numai în bordei aparțin unor bovine, porcine, cabaline și ovicaprine — specii domestice și unor cerbi și bouri — specii sălbatice, vîinate ¹.

Ceramica din faza „La stejar“ poate fi clasificată întocmai în aceleași trei categorii constatate și în faza Cățelu Nou. Deosebirea între olăria fazei vechi a culturii Tei și cea a fazei mai recente, constă însă în faptul că, la aceasta din urmă, în cadrul primelor două categorii, a fost sporit procentul de nisip și pietriș introdus în pastă, totodată amestecul și frămîntarea lutului făcîndu-se mai neglijent.

Multe din formele recipientelor continuă și dezvoltă tipuri întîlnite de asemeni în faza Cățelu Nou. Vasele cu corpul bombat și gît cilindric, din prima categorie, au în unele cazuri, dimensiunile considerabil sporite ; prezintă o tendință de modificare a profilului — dinspre sferoidal către oval-înălțat ; arcuirea gîtului și evazarea buzei se face mai pronunțat, iar uneori pe corp apar torți masive. Același tip de recipient, însă de dimensiuni mijlocii, constatat în categoria a doua, înlătură briul alveolat de sub buză și din zona de unire a gîtului cu umărul, în schimb gîtul ridicîndu-se acum brusc vertical din umăr (fig. 23.1) iar buza căpătînd o evazare cît se poate de pronunțat orizontală. Castroanele cu corpul arcuit, din prima și a doua categorie, prezintă uneori o tendință de înălțare, cu accentuarea tronconicității părții inferioare, torțile verticale de pe umeri apărînd acum mai des (23.2). La vasele cu corp globular și

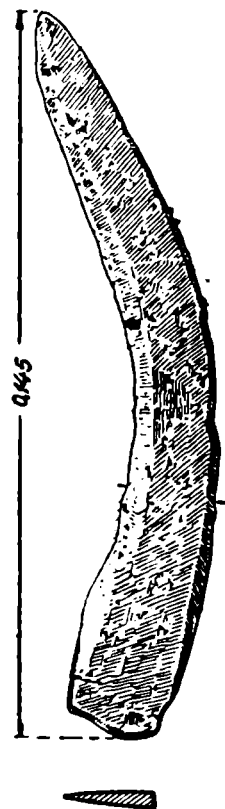

Fig. 28. Seceră de bronz.

¹ Resturile faunistice din bordeiul „La stejar“ ca și acelea din așezarea Latène au fost determinate tot de Alexandra Bolomei.

marginile înaltă se observă o mai pronunțată arcuire a acestora din urmă, fie în afară, fie, câteodată, prin orientarea oblică spre interior a marginii, buza propriu-zisă rămânând dreaptă (verticală). Un caz particular de evoluție la acest tip de recipient este marcat prin crearea unui prag pe umăr, printr-o creastă orizontală care îl circumscrie și din care sînt trase două proeminențe semiovale, alternînd simetric cu două torți (fig. 25). În sfîrșit, ceștile cu corpul arcuit bitronconic și cu toarta trasă din buză — tip de recipient constatat în cultura Tei încă din faza Cățelu Nou — prezintă în faza „La stejar” un stadiu de evoluție marcat prin următoarele elemente specifice : predilecția pentru scurtarea înălțimii pîntecelui, dar, în schimb, pentru înălțarea gîtului ; tendința de micșorare a diametrului ceștilor, recipientele cîștigînd, prin raport cu grosimea, o mai pronunțată înălțare ; preferința pentru gura oblică ; toarta trasă din buză fiind întotdeauna supraînălțată (încă din faza Tei dispăre micul prag ridicat deasupra torții, prin subțierea și înălțarea unui colț tras din buză).

Alături cu vase care constituie dezvoltarea unor forme apărute încă în faza Cățelu Nou, în inventarul ceramic al locuirii din faza „La stejar”, descoperit în stațiune, se constată și tipuri noi : în prima categorie, vase cu corpul înalt, arcuit (oval-înălțate) și cu margine cilindrică, relativ scundă și recipiente cu pîntecele ușor arcuit, cu gîtul cilindric, înalt și buză evazată ; în categoria a doua, vase mari cu corpul bine arcuit, cu gît tronconic, înalt, marginea fiind dreaptă ; vase (castroane ?) cu corp arcuit bitronconic și cu gît cilindric ; o strachină cu corpul întins, puternic arcuit și castroane scunde, cu corpul puternic arcuit bitronconic. În sfîrșit, în categoria a treia s-au constatat : castroane mari, cu gura largă și fundul îngust, avînd partea inferioară a corpului tronconică, cea superioară — arcuită, marginea fiind oblic evazată, cu două torți pornind de sub buză și coborînd pe partea superioară a pîntecelui ; și cești, în seria cărora principalele variante sînt următoarele : cu toartă trasă din buză, avînd corpul cilindric, caliciform, sau cu corpul arcuit și cu fund tronconic aplatizat, terminat cu o proeminență tronconică (picior mic) ; și cu toarta sub margine, cu corpul cilindric sau arcuit bitronconic (partea inferioară mai pronunțat dezvoltată decît cea superioară), marginea fiind cilindrică și relativ înaltă.

În ornamentarea ceramicii de tip „La stejar” s-au surprins la Cățelu Nou, elemente de asemeni caracteristice : în afara striurilor obținute cu măturica, în prima categorie — utilizarea, în proporție evident precumpănitoare, a briurilor alveolate late, cu alveole alungite ; adeseori, dispunerea — pe același vas — a două briuri (unul sub buză, altul, mai jos, pe gît) ; decorarea recipientelor cu creștături pe buză, iar dedesubt, pe gît, cu un briu creștat ¹ ; în categoria a doua : ornamentele compuse dintr-un șir de alveole oblice, pe buze, asociate cu un șir de impresiuni triunghiulare („dinți de lup”) dispus în zona de unire a gîtului cu pîntecele ; șiruri de impresiuni circulare, mici ; cercuri adîncite, cu umbo în centru, dispuse simetric pe umerii vaselor ; crește alungite, simple sau crestate, așezate pe gît sau pe umeri etc. Pe recipientele lucrate din pastă fină decorul precumpănitor este cel obținut prin împunsături succesive. Cu

¹ Nu este vorba de briul creștat specific perioadei de trecere de la neolitic spre epoca bronzului, sau perioadei timpurii a acestei epoci (briul îngust, de obicei triunghiular în secțiune și cu creștături mici, verticale). Acum, în faza „La stejar”, briul este lat iar creștăturile — dese și oblice.

excepția unor benzi sau spații hașurate în rețea (fig. 29/1), ornamentele realizate în tehnica inciziei sînt absente. Împunsăturile succesive întîlnite la Cățelu Nou, pe vasele din faza „La stejar” sînt uneori fin executate, alteori însă, mai grosolan, cu un instrument cu capătul gros, care, cîteodată, a lăsat în pastă șiruri de împunsături late și cu contururi

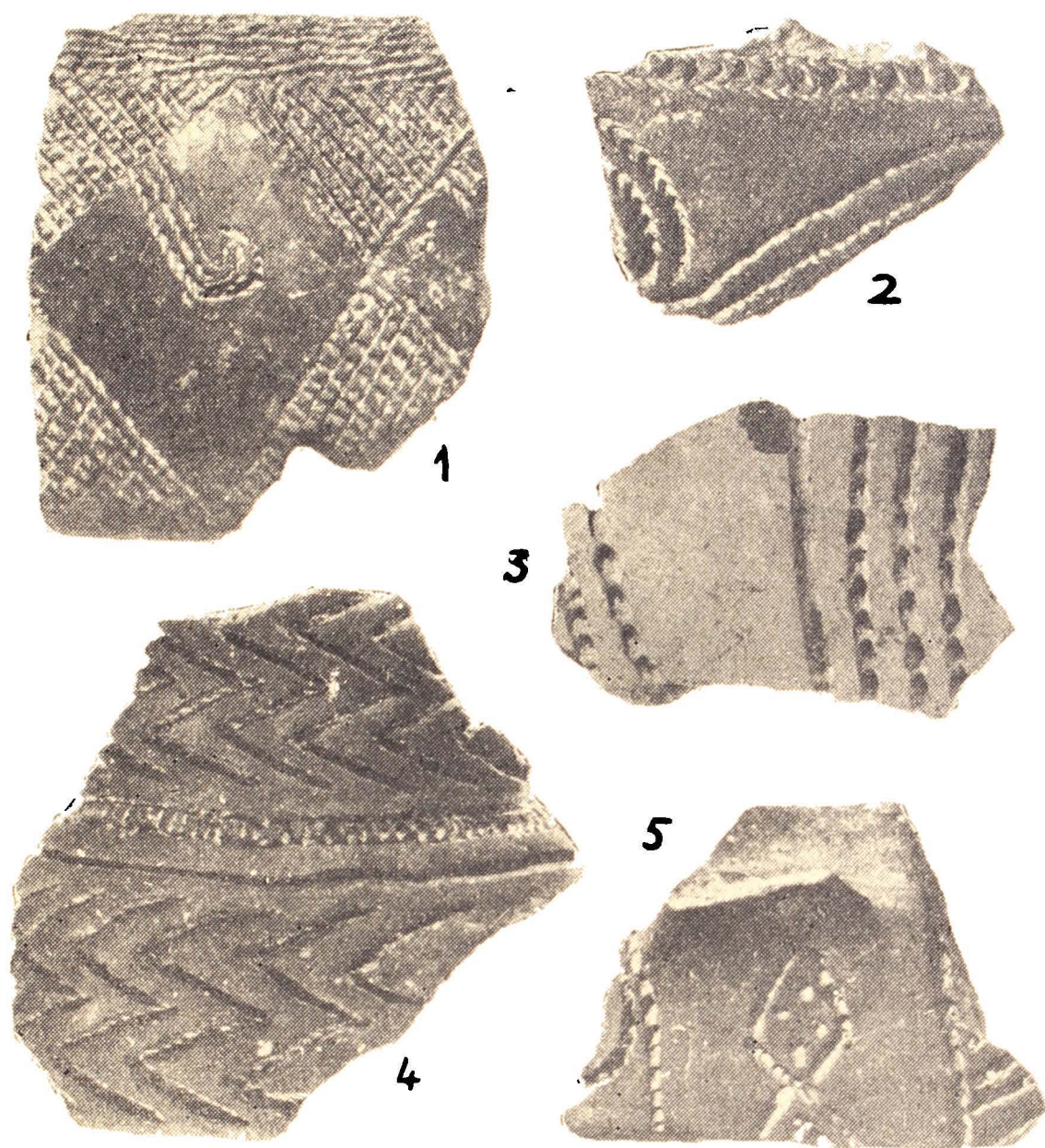

Fig. 29. Fragmente ceramice de tip „La stejar”.

mai rotunjite (fig. 29 3). Unele ornamente au la bază zigzagul — cu precădere orientat vertical — și linia ondulată. Se constată dispunerea acestora — pînă la maximum posibil — multiplicată, alcătuind frize care circumscriu întreg pîntecele vasului (fig. 29 4 ; 30 5). În compoziția altor ornamente intră triunghiurile și romburile, simple sau hașurate (fig. 29/5 ; 30/6), uneori triunghiurile — dispuse cu bazele în sus — avînd cîrlige la vîrf (fig. 30/3). Se remarcă și prezența repetată a unor ornamente care au la bază spirala (fig. 29/2 ; 30 6), precum și acelea care sînt întemeiate pe alternarea unor spații sau benzi ornamentale, cu alte spații sau benzi cruțate (fig. 29/1 ; 30/4).

Împrejurarea că decorul obținut prin împunsături succesive fin executate este surprins pe multe recipiente ; faptul că pe umărul unor cești (fig. 30/1) se întâlnește banda compusă din linii orizontale asociate cu linii ondulate (ornament tipic pentru faza Tei) ; apoi constatarea că ornamentele întemeiate pe contururi trasate precumpănesc față de cele care au la bază spații ornamentate ; în fine, absența castroanelor cu

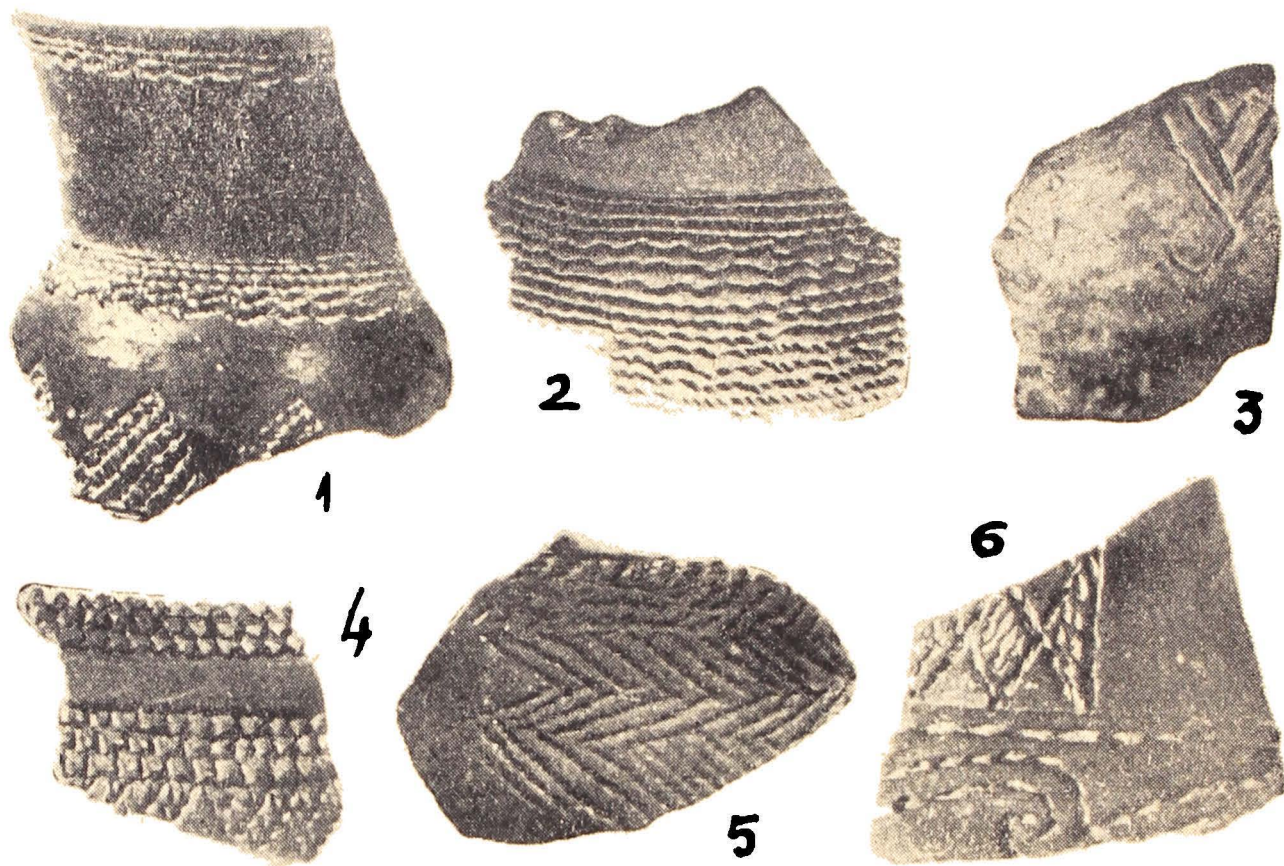

Fig. 30. Fragmente ceramice Tei din faza „La stejar“.

corp tronconic (în categoria a doua) și raritatea frapantă a castroanelor mari cu partea inferioară a pîntecului tronconică, cu cea superioară arcuită și cu marginea oblic evazată (în categoria a treia) — toate acestea îndreptătesc concluzia că locuirea „La stejar“ de la Cățelu Nou aparține unui aspect mai timpuriu al acestei faze, contemporan sau de același tip cu nivelul „La stejar“ surprins pe Dealul Piscului (București, r. N. Bălcescu) ¹ și cu ceramica din locuința nr. 4/1963, cercetată în așezarea de la Băneasa („La stejar“) Întrucît însă, în această din urmă stațiune — fie prin cercetările mai vechi ale lui Dinu V. Rosetti, fie prin acelea mai recente ale Muzeului de istorie a orașului București ² — au apărut locuințe cu o ceramică tot de tip „La stejar“, dar în unele privințe deosebită de cea de la Cățelu Nou — Dealul Piscului, se poate conchide că

¹ Facem referire la rezultatele săpăturilor efectuate pe Dealul Piscului în 1960, de Margareta Constantiniu. Cercetări inedite ; materiale aflate în depozitul Muzeului de istorie a orașului București.

² Cercetările noastre, inedite.

faza „La stejar“ a avut o durată de existență în timp mai îndelungată, în evoluția ei putînd fi, eventual, precizate mai multe etape.

Pe latura estică a promontoriului, în secțiunea XLIV, a fost descoperit în campania de săpături din primăvara anului 1963, un bordei în care materialele ceramice sînt similare celor găsite în 1960, într-o altă locuință, atribuită atunci — de noi și de alții — unui aspect aparte al culturii Glina¹. Noua descoperire, mai bogată în conținut, obligă la o revenire asupra încadrării făcute, dar fără a putea obține acum o atribuire culturală și cronologică precisă a materialelor.

Groapa bordeiului descoperit în 1963 pornea de la baza stratului de pămînt cenușiu-închis și, de la acest nivel, se adîncea pînă la maximum — 0,83 m, în pămîntul galben-lutos. Forma locuinței a fost ovală, cu diametrele de 3,27 x 2,62 m. Ca și în cazul bordeiului cercetat în 1960, nici la acesta de al doilea nu s-au constatat amenajări speciale ale intrării, pereților sau podelei. Ținînd seamă de prezența, în pămîntul de umplutură a gropii, a unor resturi de chirpici cu urme de nuiel, s-ar putea crede că suprastructura locuinței va fi fost lucrată din material lemnos. Dar în legătură cu aceasta nu au fost descoperite urme (gropi) de pari nici în interiorul bordeiului și nici pe laturile sale.

În afara unei fusaiole de lut — bitronconică, incomplet perforată — inventarul a constatat numai din fragmente ceramice, mai abundente aici decît în bordeiul cercetat în 1960.

După tehnica de preparare a pastei, ceramica se împarte în următoarele categorii :

1) Recipiente de dimensiuni mari, cu pereți groși, lucrate dintr-o pastă în a cărei compoziție a intrat, în afară de lut, nisip, pietriș și bucăți de calcar sfărîmate, adeseori nu prea mărunt. Amestecul acesta a fost neglijent frămîntat, din care cauză, în spărtură, pereții vaselor prezintă o structură neomogenă, deloc compactă, în timp ce suprafețele exterioare au un aspect zgrunțuros. De pe urma arderii, realizată în mediu oxidant, recipientele au căpătat o culoare originară cărămizie-roșiatică. Proporțional, această primă categorie ceramică nu este prea numeroasă.

2) A doua categorie — numeric, cel mai bine reprezentată — o constituie recipientele de dimensiuni variabile, lucrate dintr-o pastă care a folosit aceleași materii degresante, cu deosebirea însă că proporția acestora a fost evident diminuată, iar calitatea sensibil îmbunătățită (pietrișul și calcarul fiind foarte mărunt sfărîmate). Pe lîngă atari degresanți, în cazuri extrem de rare, s-au mai constatat în pastă și cioburi pisate mărunt. Arderea pare să se fi făcut diferit, pe lîngă fragmente de vase cu o culoare cărămizie apărînd și altele, cenușii sau cenușii-negre.

3) În fine, o a treia categorie ceramică o alcătuiesc fragmentele de vase — atît de dimensiuni mijlocii, cît și reduse — lucrate dintr-o pastă fină, în a cărei compoziție se observă doar paiete minuscule și rare de mica. Bine frămîntată, pasta este foarte densă iar în spărtură pereții recipientelor au o structură compactă. Arderea, în mediu oxidant,

¹ Cf. *Raportul asupra săpăturilor de la Cățelu Nou din 1960*, în *Cercetări arheologice în București*, p. 21—23 ; Margareta Constantiniu și P. I. Panait, *op. cit.*, pp. 333.

a fost bine realizată, de unde duritatea fragmentelor de vase din această categorie.

Materialele ceramice fiind foarte fărâmițate, este, de aceea, greu să se facă precizări cu privire la repertoriul formelor. În cadrul celei de a doua categorii, pe lângă un castron de dimensiuni mijlocii cu corp arcuit, parțial reconstituit, se mai pot întrezări vase cu partea superioară a corpului tronconică (fig. 31/1); recipiente cu pînțelele reliefat, pe care

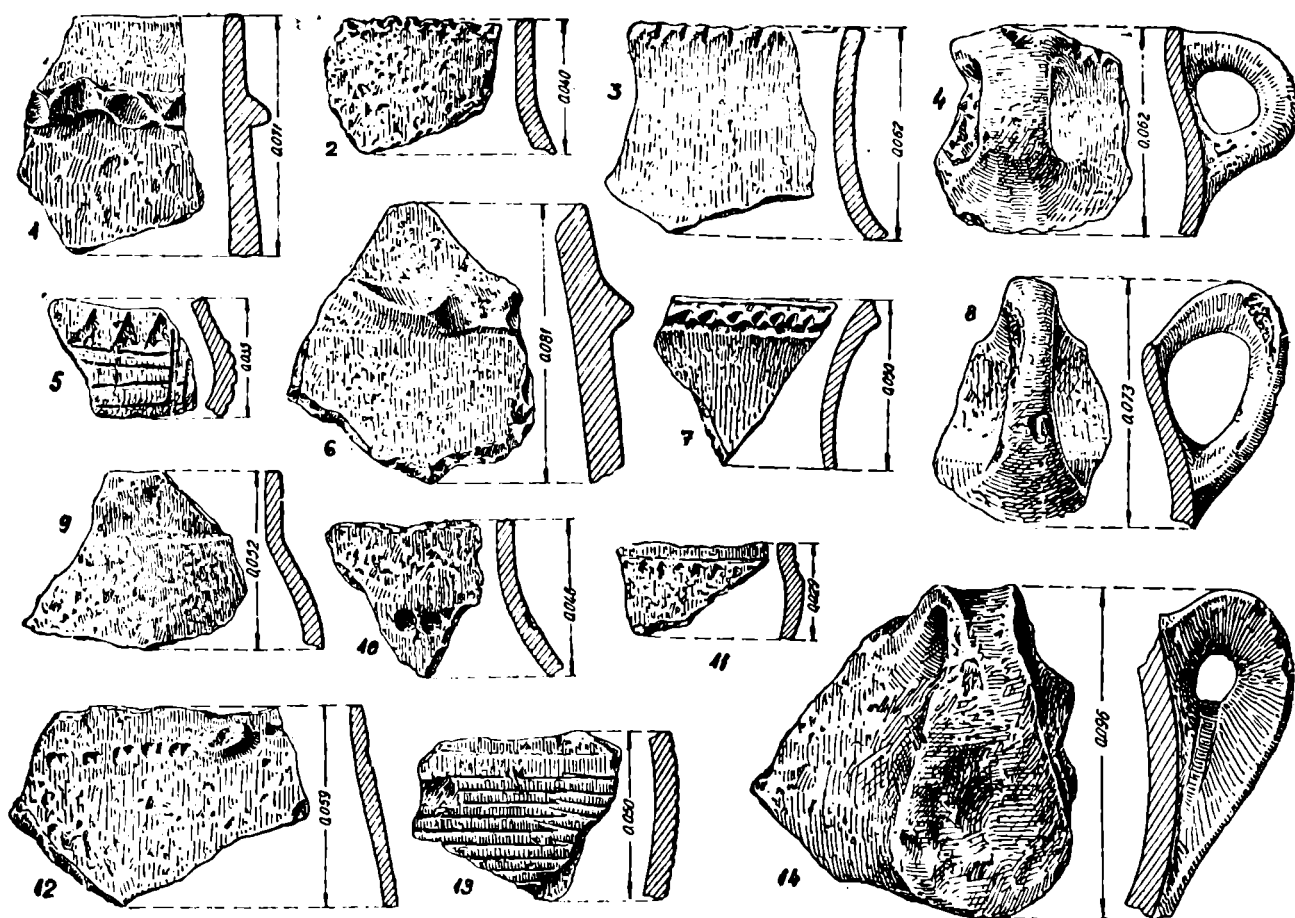

Fig. 31. Ceramică din perioada târzie a epocii bronzului (cultura Tei).

se găsesc torți verticale masive, cu capetele lățite și cu secțiunea triunghiulară sau ovală (fig. 31/14); castroane cu torți verticale, pornind de pe buză și coborînd pe partea superioară a pînțecelui (fig. 31/4); recipiente cu marginea înaltă și dreaptă, teșită orizontal și cu partea superioară a corpului profilată oblic în afară (fig. 31/9) și o ceașcă cu margine înaltă și cu două (?) torți suprainălțate, trase din buză și coborînd pe zona superioară a pînțecelui (fig. 31/8). În categoria vaselor lucrate din pastă fină, cîteva fragmente par să ateste existența unor recipiente cu margine evazată, git cilindric și pînțece bombat.

Ornamentarea ceramicii este în genere săracă, ea reducîndu-se doar la cîteva elemente: îndeosebi briurile alveolate, de obicei late (fig. 31/1,6) dar și înguste (fig. 31/7), așezate în exterior, fie imediat sub buza recipientelor, fie cu 2—3 cm mai jos; creștături pe buze (fig. 31/3); șirul de alveole dispuse pe buza vaselor (fig. 31/2); striuri obținute cu mătura (fig. 31/13); adîncituri ovale dispuse în șir (fig. 31/12), linii incizate orizontale, asociate cu un șir orizontal de impresiuni triunghiulare

(fig. 31/11) etc. Un singur fragment ceramic, aparținând categoriei a doua, este decorat cu triunghiuri excizate, cu vîrfurile în sus, dispuse în șir orizontal, sub care se află o bandă orizontală de linii paralele incizate (fig. 31/5).

Cercetarea atentă a tuturor elementelor de forme și decor ale ceramicii din bordeiul descoperit în 1963, duce la concluzia că acesta, plasat în cadrul epocii bronzului, nu poate nicicum aparține unei faze timpurii (culturii Glina), ci, dimpotrivă, unui aspect deplin evoluat, dacă nu chiar tîrziu al acestei epoci. Avem în vedere îndeosebi prezența repetată a torților masive cu secțiune triunghiulară, briurile alveolate late, decorul de triunghiuri excizate și linii incizate, executate în manieră grosolană; apoi prezența fragmentului de ceașcă cu două torți supraînălțate sau frecvența vaselor cu partea superioară a corpului tronconică — toate aceste elemente fiind caracteristice perioadei tîrzii a epocii bronzului din Muntenia, în speță ultimelor două faze ale culturii Tei. Alături de acestea, existența unor elemente de decor, cum ar fi creștăturile pe buze, specifice în genere bronzului timpuriu, nu poate să surprindă prea mult, dat fiind că în cultura Tei ele au mai fost constatate în fazele ei evolute. Pe de altă parte, în lumina atribuirii într-o fază tîrzie a epocii bronzului, a celor două bordeie de la Cățelu Nou, cu materiale ceramice ca cele descrise aici, și alte constatări apar acum firești: raritatea ceramicii fine, proporția cu totul redusă a ceramicii decorate cu măturica, sau a recipientelor ornamentate prin incizie etc.

Încadrate în perioada tîrzie a epocii bronzului și descoperite în aria culturii Tei, materialele aduse aici în discuție nu pot fi atribuite decît acestei culturi. Greu este însă să se precizeze în care din ultimele două faze — Fundeni sau Fundenii-Doamnei — pot fi încadrate cele două bordeie. Unele elemente caracteristice, constatate pe materialele ceramice, par să permită o apropiere a acestora mai degrabă către ultima fază a culturii Tei, probabil mai către începutul acesteia. Dar pentru a susține cu certitudine o atare concluzie ar trebui să dispunem și de alte elemente, care lipsesc însă în ceramica descrisă aici, cel puțin în cadrul descoperirilor de pînă acum. Sigur este că ne aflăm în fața unei locuiri din perioada finală a culturii Tei, al cărei aspect apare mai dificil de precizat, datorită materialelor — totuși — puține, fragmentare și nu pe deplin caracteristice.

Tot în campania de săpături din 1963, în secțiunea XXXI, a fost descoperit și un al doilea bordei hallstattian. Groapa acestuia, cu formă ovală, orientată prin axul ei lung pe o direcție vest-est, pornea să se adîncească tot de la baza stratului de pămînt cenușiu-închis, față de acest nivel podeaua locuinței aflîndu-se mai jos cu —0,85 m. În bordei au fost amenajate din pămînt cruțat, două trepte alungite — una de-a lungul peretelui vestic, aflată mai jos cu —0,37 m față de nivelul de la care a fost săpată locuința și alta, de-a lungul peretelui nordic, coborîtă cu 0,26 m față de treapta precedentă (fig. 32). Probabil că ambele trepte să fi fost folosite și pentru intrarea în bordei. Acoperișul locuinței pare să fi fost amenajat dintr-un schelet lemnos, de pari și crengi — dacă

ținem seamă de prezența în pământul de umplură din groapă, a unei cantități destul de mari de cărbuni și cenușă.

În afara citorva resturi de oase de animale domestice (cornute mari) inventarul bordeiului a fost alcătuit numai din fragmente ceramice.

După tehnica de lucru a pastei, acestea pot fi grupate în trei categorii: 1) vase îndeobște mari și cu pereți groși, lucrate din pastă grosolan modelată, conținând un mare procent de cioburi pisate; 2) recipiente de dimensiuni mijlocii, lucrate dintr-o pastă conținând în amestec cu lutul, nisip cu paiele de mica, un procent redus de pietriș foarte mărunț pisat și, mai rar, bucăți de calcar și cioburi mărunț sfărâmate; și 3) vase lucrate din pastă fină, foarte bine curățată de impurități. Repertoriul formelor cuprinde, în prima categorie, vase de tipul urnei tronconice sau cu corpul ușor arcuit și castroane cu corp arcuit, uneori cu torți masive supraînălțate, desprinse din buză și coborînd pe umeri; iar în categoriile a doua și a treia — vase în formă de căuș cu o toartă supraînălțată (fig. 33/2), castroane

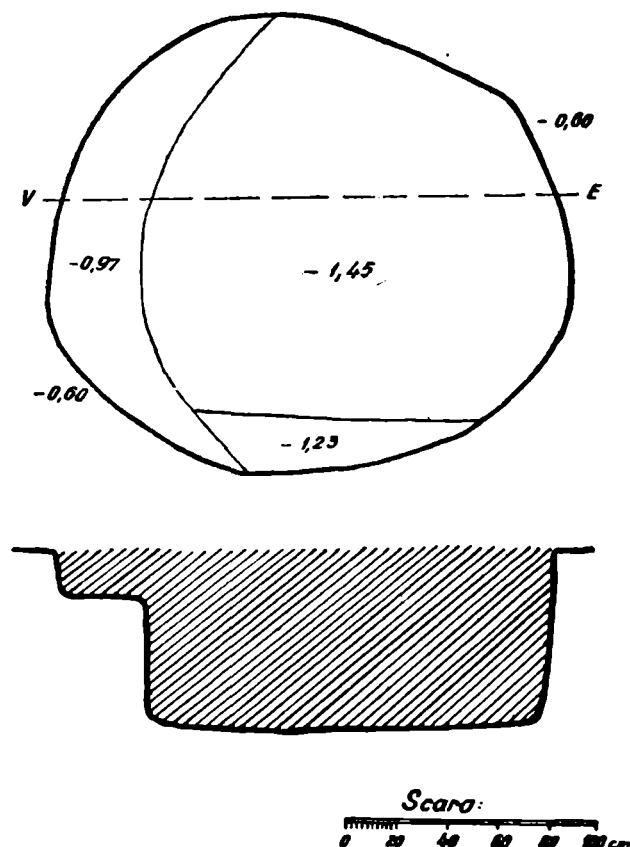

Fig. 32. Planul și profilul bordeiului hallstattian nr. 2.

mari cu corpul arcuit, recipiente cu pîntecele puternic arcuit oblic către fund, cu margine înaltă plecată spre interior și cu două torți supraînălțate, trase din buză și coborînd pe zona de maximă lărgime a corpului (fig. 33/3); urne mari cu corp bitronconic (un singur fragment) etc. În bordeiul hallstattian, decorul ceramicii din prima categorie se reduce doar la briuri alveolate, dispuse în exterior pe umeri și, în cazuri mai rare, la șirul orizontal de impresiuni circulare. Vasele din categoria a doua, dar mai ales cele lucrate din pastă fină sînt în mod curent ornamentate cu caneluri oblice, dispuse pe zona de maximă lărgime a recipientelor (fig. 33/6). Predomină canelurile relativ late, dar apar și altele înguste (fig. 33/3).

Ceramica din bordeiul hallstattian de la Cățelu Nou își găsește unele analogii în așezarea din prima epocă a fierului, cercetată de Sebastian Morintz în Dobrogea, la Babadag. Acolo au apărut de asemenea căușul cu toartă, vasele cu corp tronconic aplatizat, cu margine cilindrică și două torți supraînălțate, sau urnele bitronconice¹, forme care au fost constatate și în bordeiul descoperit pe promontoriul de pe malul bălții Colentina-Pantelimon. În funcție de aceste analogii, bordeiul nr. 2, precum și cel din 1960, de la Cățelu Nou pot fi datate în Hallstattul timpuriu —

¹ Informații Sebastian Morintz.

faza B, dar — potrivit cu o părere formulată de Sebastian Morintz, asupra acestor bordeie — fără a exclude și unele eventuale legături în timp cu orizontul Hallstatt A.

În afara ceramicii din bordeie, în zona de margine vestică a botului de deal au apărut răspândite relativ numeroase resturi de vase tot din prima epocă a fierului, între care se remarcă fragmentele de străchini

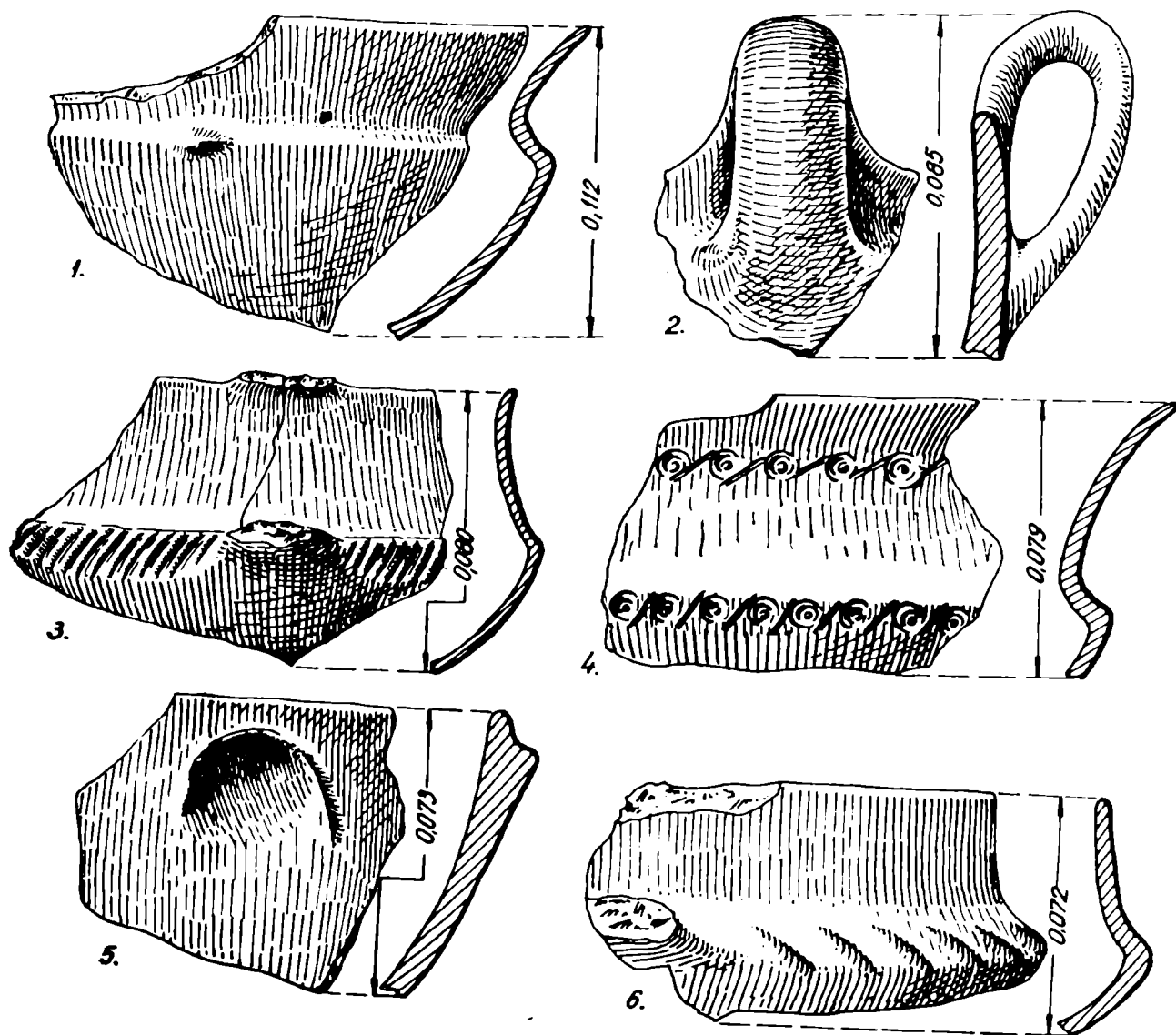

Fig. 33. Ceramică din prima epocă a fierului

cu corpul arcuit și cu margine evazată, uneori decorate cu cercuri concentrice imprimate, unite prin tangente (fig. 33 4). O toartă fragmentară de vas, cu un astfel de decor a fost găsită încă în 1960¹. Extinderea săpăturilor la Cățelu Nou, între 1961 și 1964, a îngăduit precizarea că ceramica această nu apare de loc în cele două bordeie. Pe de altă parte — tot după relatările lui Sebastian Morintz — străchinile cu margine evazată nu există nici la Babadag. Ținând seamă de atari observații, este cu totul posibil ca materialele aduse aici în discuție să alcătuiască în stațiunea de la Cățelu Nou un alt nivel de locuire hallstattiană, diferit de cel constatat în bordeie.

¹ Reprodusă în *Cercetări arheologice în București*, p. 29, fig. 12, 1.

Problema se complică însă odată în plus, prin prezența pe botul de deal și a altor fragmente ceramice, care trebuiesc de asemenea atribuite primei epoci a fierului. Acestea au fost descoperite pe marginea de est a promontoriului, într-o groapă Latène. Toate fragmentele — lucrate din pastă fină, avînd suprafețele negre și bine lustruite — constituie resturile a patru cupe cu toartă (sau torți ?), cu corpul bitronconic (partea in-

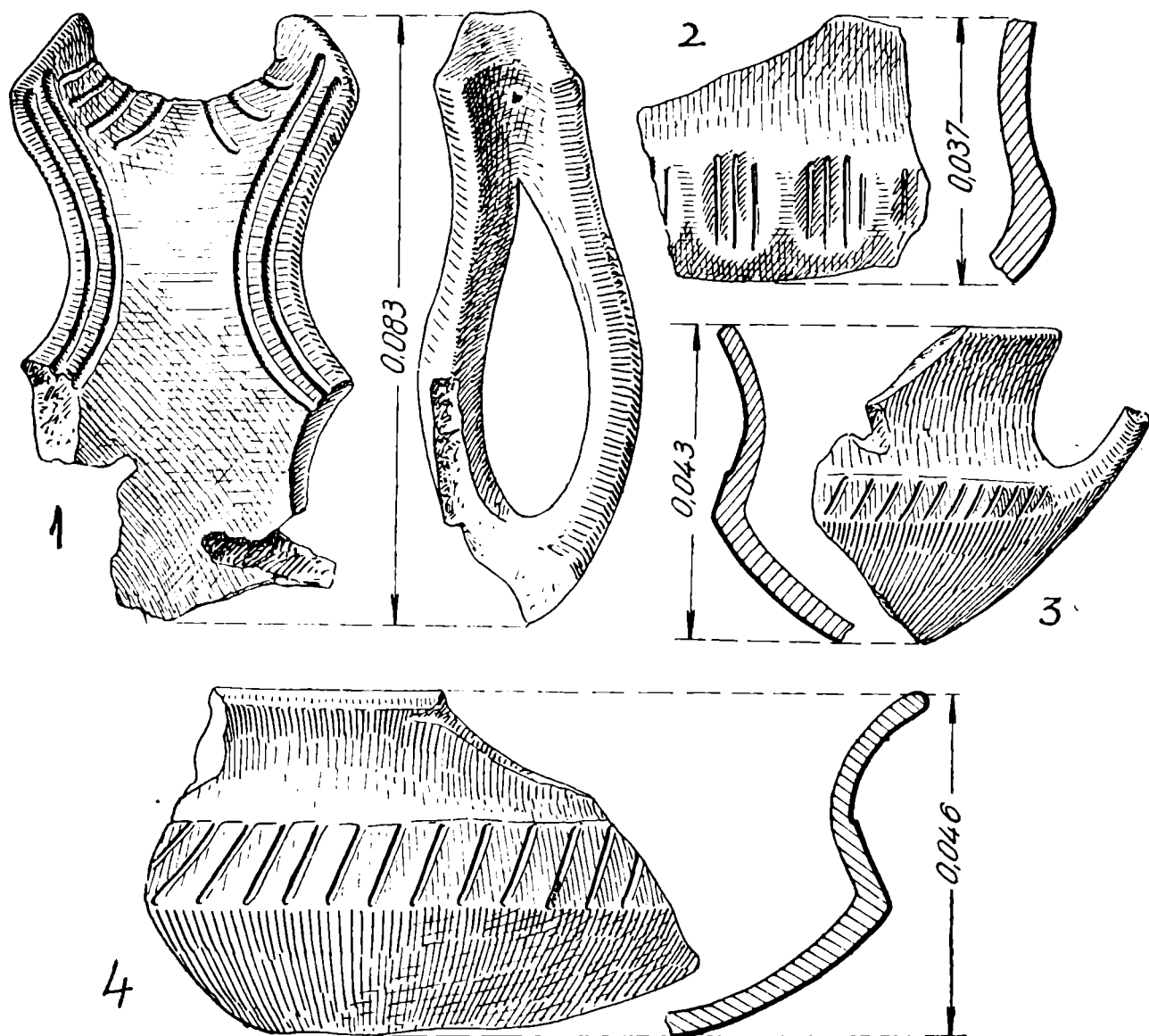

Fig. 34. Fragmente de vase hallstattiene.

ferioară, ușor arcuită, fiind mai dezvoltată, cea superioară pronunțat mai scundă). Un fragment din brațul superior al unei torți arată că aceasta era de tipul ansa cornuta (fig. 34/1). Recipientele au fost decorate — trei dintre ele cu caneluri oblice sau verticale, al patrulea cu linii scurte verticale, incizate, dispuse în albiile unor caneluri adînci și late (fig. 34/2).

Încadrarea precisă a acestor fragmente ceramice este la fel de greu de obținut. În bordeie, recipiente de felul acesta nu au apărut, tot așa cum ele nu au fost găsite nici în asociere cu ceramica răspîndită în zona de vest a dealului.

O cupă cu toartă de tipul ansa cornuta, analogă, cu exemplarele fragmentare de la Cățelu Nou, a fost descoperită mai demult la București, în stațiunea de pe malul lacului Tei¹. Ion Nestor a încadrat-o în cultura Tei, în timp ce Dinu V. Rosetti a înclinat pentru datarea ei într-o fază târzie a Hallstattului². Pe de altă parte, torți de tipul ansa cornuta, între care și un exemplar foarte apropiat de cel de la Tei sau de la Cățelu Nou, au fost găsite la Fundenii Doamnei, într-un context propriu ultimei faze a culturii Tei³. Neexistînd așadar putința de a situa cu precizie în timp fragmentele de cupe din prima epocă a fierului, descoperite la Cățelu Nou, formulăm doar ipoteza că ele ar putea aparține unui orizont hallstattian timpuriu, poate chiar legat cultural de epoca bronzului.

Unuia din nivelurile de locuire hallstattiană din stațiune poate, eventual, să îi aparțină și o brățară subțire de bronz, cu capetele deschise și secțiunea barei rectangulară (fig. 35). Obiectul nu a fost, nici el, descoperit într-un complex izolat, ci în șanțul XXVI, la baza straturilor de pământ cenușiu-închis.

Brățări de tipul acesta au mai fost constatate, în 1953, în Moldova, la Valea Lupului. Inițial ele au fost datate în prima epocă a fierului, dar ulterior — ținînd seamă de descoperirea de către cercetătorii sovietici a unor obiecte similare în mediu Noua, la Ostroveț, pe Nistrul superior, Mircea Petrescu-Dîmbovița a încadrat piesele de la Valea Lupului în perioada de sfîrșit a epocii bronzului, de asemenea în cultura Noua⁴. Totuși, în Moldova, în groapa în care s-au găsit brățările, a fost descoperit și un vas hallstattian. Nu ar fi, de aceea, exclus, ca tipul de brățară subțire, cu capetele neînchise și cu secțiunea barei rectangulară, să aibă o durată de circulație mai îndelungată — atît în perioada finală a epocii bronzului, cît și în Hallstatt.

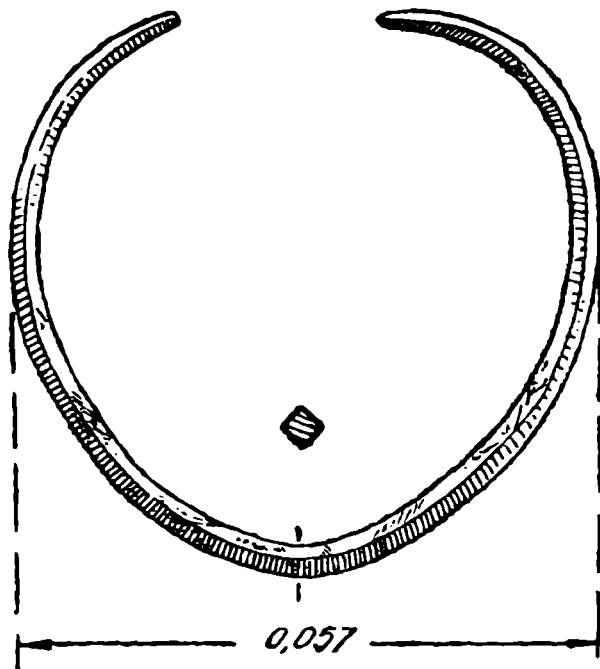

Fig. 35. Brățară de bronz.

Campaniile de săpături din 1961 și 1963—1964 au dus și la o cunoaștere mai temeinică a așezării geto-dace. Existența celor două faze de locuire Latène — prima caracterizată prin bordeie iar a doua prin

¹ Ion Nestor, *Der Stand der Vorgeschichtsforschung in Rumänien*, în 22 *Ber. R.G.K.*, 1933, pl. 14, fig. 4/9.

² Dinu V. Rosetti, *Civilizația tip București — Die Bukarester Kultur*, Buc., 1936, nota *) de la p. 7.

³ Cf. Valeriu Leahu, *O nouă fază în evoluția culturii Tei: faza Fundenii Doamnei*, în *Cercetări arheologice în București*, p. 355, fig. XII, 5.

⁴ M. Petrescu-Dîmbovița, *Конец бронзового и начала раннежелезного века в Молдове в свете последних археологических раскопок*, în *Dacia*, IV, 1960, p. 146—147 și fig. 9 de la p. 149

colibe de suprafață — a fost confirmată cu argumente în plus. În același timp a putut fi conturată, în trăsături generale, topografia așezării getice. Este acum sigur că nici bordeiele și nici colibe de suprafață n-au fost dispuse în teren potrivit cu vreo orînduială oarecare, intenționată. În schimb, s-a constatat că pe promontoriul de pe malul bălții Colentina-Pantelimon, adăposturile pentru locuit au fost instalate pe jumătatea vestică a dealului, în timp ce pe cealaltă, geții și-au amenajat majoritatea vetrelor de foc pentru preparatul hranei. Încercarea locuitorilor din așezare de a preveni distrugerea acesteia prin incendii, este, astfel, evidentă.

Aparținînd primului nivel al așezării Latene, au fost identificate și cercetate în timpul campaniilor asupra cărora referim aici, alte patru bordeie. Asemeni bordeielor descoperite anterior — și acestea diferă între ele, în privința formei și dimensiunilor.

Bordeiul nr. 5 (fig. 36/1) — surprins încă prin săpăturile din 1960, dar lăsat pentru a fi cercetat într-o campanie ulterioară — a fost constatat în secțiunea XXVI. Locuința a avut un contur rectangular-neregulat, cu lungimea maximă 3,65 m și lățimea maximă 3,24 m. Față de nivelul de la care a fost săpat bordeiul, acesta a fost puțin adîncit în pămînt : —0,26 m maximum ; în centrul său însă, a fost deschisă o groapă — probabil pentru păstratul proviziilor — cu diametrul 1,95 m și adîncimea (față de podeaua bordeiului) —0,88 m. Poate în scopul coborîrii în această groapă, adiacent ei — pe o porțiune din contur corespunzînd cu un arc de aproximativ 80° — a fost creată o treaptă, adîncindu-se podeaua bordeiului cu circa 0,20 m. Intrarea în adăpost se făcea pe latura nord-vestică, pe două trepte, prima detașîndu-se de conturul locuinței. Acoperișul bordeiului a fost ridicat pe pari, gropile acestora fiind observate în interiorul locuinței, la extremitățile axului ei lung. Faptul că la fiecare extremitate au fost identificate cîte două gropi pare să reflecte o refacere a suprastructurii bordeiului.

Prin forma sa, prin modul de dispunere a intrării și prin amenajarea acesteia în două trepte, bordeiul Latene nr. 5 poate fi asemănat cu bordeiul nr. 3/1960. De acesta din urmă se deosebește însă prin groapa din interior și prin modul de construcție a acoperișului.

Bordeiul geto-dac nr. 6 (fig. 36/2) — semnalat de asemenea în campania din 1960 — a fost surprins în secțiunea XXVIII, în imediata vecinătate a cuptorului de olar și în apropierea bordeiului Latene nr. 4. Este interesantă constatarea că modul de amenajare în pămînt a bordeiului nr. 6 prezintă frapante analogii cu modul în care a fost săpat bordeiul Glină III, descoperit în stațiune. În adevăr, asemeni acestuia din urmă, și bordeiul getic se compunea din două gropi cu conturul gurii circular, comunicînd între ele în partea superioară, dar despărțite în cea inferioară printr-un prag. Față de nivelul de la care au fost săpate — groapa mare (sudică), cu diametrul 2,40 m, era adîncă de —1,40 m, groapa nordică (mai mică), cu diametrul 1,52 m, fiind adîncă de —0,80 m. Lungimea totală a bordeiului Latene nr. 6 era de 4,36 m.

Bordeiul geto-dac nr. 7, surprins tot în secțiunea XXVIII, era orientat pe direcția ENE—VSV și avea o formă rombică neregulată, cu lungimea maximă : 4,95 m, iar lățimea maximă : 3,70 m. Cîteva amenajări făcute în interior îl apropie oarecum de bordeiul Latene nr. 5. În adevăr, și aici, în B. 7, prin raport cu nivelul de la care s-a săpat locuința,

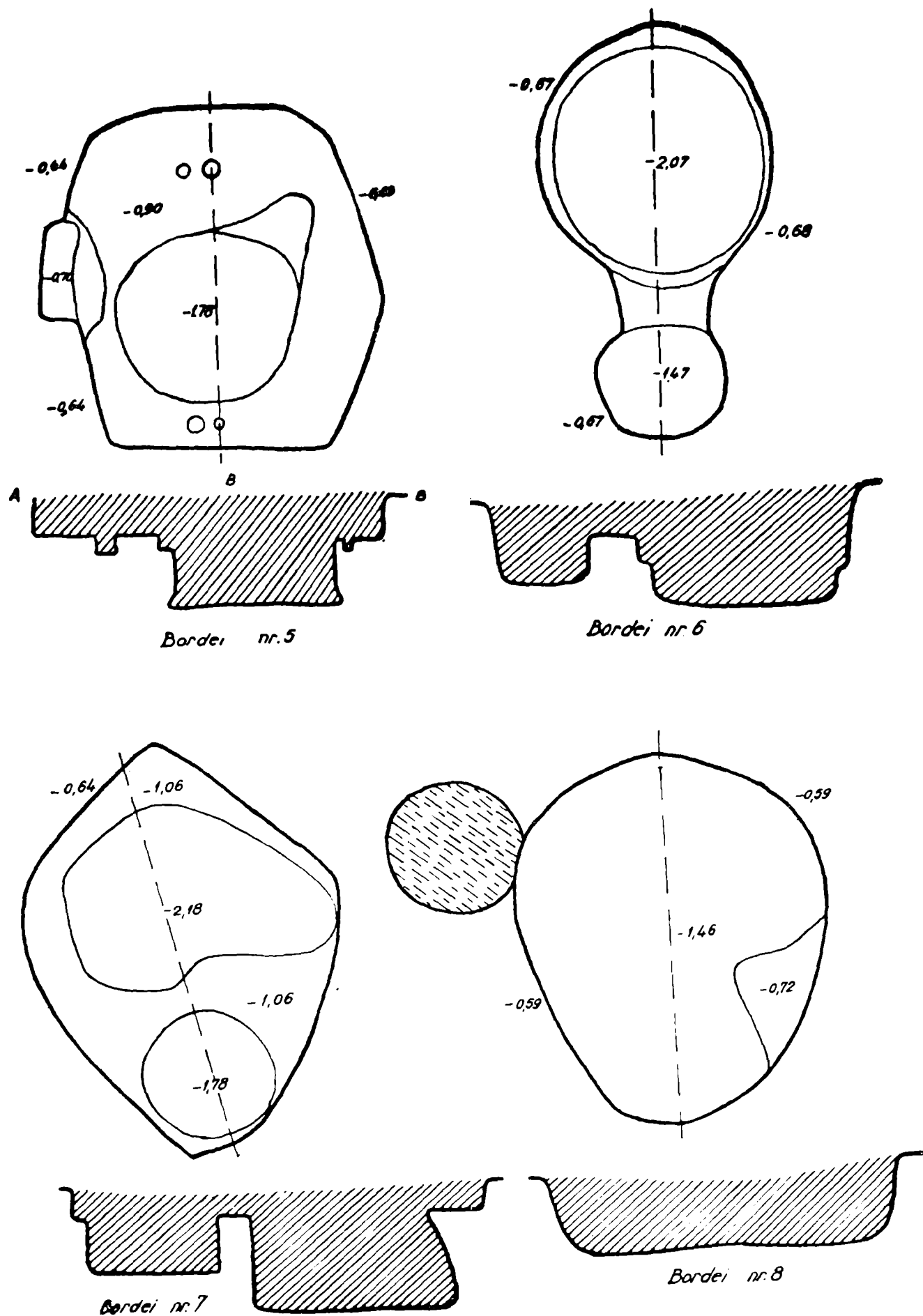

Fig. 36. Planurile și profilele bordeielor Latène.

aceasta a fost puțin adîncită ($-0,42$ m), în schimb, înlăuntrul ei fiind săpate două gropi : una cu conturul circular, cu diametrul $1,65$ m și adîncă de $-0,72$ m, la extremitatea vest-sud-vestică a bordeiului ; cealaltă, cu o formă neregulată, parțial cuptorită, cu dimensiunile maxime $3,15$ m (lungime) \times $2,20$ m (lățime) \times $-1,12$ m (adîncime), ocupînd aproximativ jumătate din suprafața bordeiului (fig. 36/3).

În sfîrșit, bordeiul Latène nr. 8 s-a deosebit de toate celelalte nu atît prin forma sa, cît îndeosebi prin anume amenajări și prin inventar. Situat în teren ca cea mai nordică locuință din primul nivel al așezării ; oarecum izolat de celelalte bordeie getice de pe promontoriu, bordeiul nr. 8 — orientat prin axul său lung pe direcția V—E — a avut o formă ovală (mai bine-zis, ovoidală), cu diametrele maxime $4,35$ m \times $3,70$ m, adîncimea sa maximă fiind $-0,97$ m. Un „bloc“ de pămînt cruțat, cu contur aproximativ triunghiular, oferea probabil puțința de a intra în locuință — pe latura sudică, spre extremitatea vestică a acesteia. Ceea ce a deosebit, în primul rînd, bordeiul nr. 8 de toate celelalte bordeie getice, a fost o vatră, situată adiacent bordeiului, comunicînd cu acesta (pe vatră se lucra, probabil, stînd în bordei). Trebuie consemnată și precizarea că aceasta s-a dovedit a nu fi fost în principal utilizată la prepararea hranei, ci la prelucrarea metalelor : pe suprafața sau în jurul ei au fost observate numeroase pete de zgură de metal topit. În al doilea rînd, descoperirile făcute în pămîntul de umplutură a gropii bordeiului și mai ales pe fundul acestuia, atrag și ele atenția : lupe de zgură metalică, un creuzet întreg pentru turnat metalul topit (avînd în interior urme de bronz) ; resturi dintr-un alt creuzet asemănător ; fragmente de bare (mai subțiri sau mai groase) de bronz ; apoi, cuțite de fier, o unealtă masivă din fier, avînd forma unui cosor ; brațul unui cîntar de bronz, o seceră de fier etc. În funcție de aceste descoperiri este firească concluzia că bordeiul nr. 8 aparținea unui fierar, care — specializat în meșteșugul prelucrării metalelor — împlinea, prin activitatea sa, nevoile celorlalți geți din așezare.

În legătură cu colibele de suprafață din al doilea nivel al așezării Latène, campaniile de săpături care au urmat, la Cățelu Nou, celei din 1960, n-au adus nimic nou. Împrejurarea că toate aceste complexe de locuire s-au aflat la o foarte mică adîncime în pămînt a fost cu totul nefavorabilă conservării lor. De-a lungul timpului, prin repetatele arături cu plugul, iar foarte recent și datorită ridicării brazdelor de iarbă — îndeosebi casele getice au fost într-atît de distruse și de împrăștiate, încît reconstituirea formei și a modului de construire a lor abia dacă poate fi azi întrezărită. Sigur este că aceste case au fost ridicate la suprafața solului, pe un schelet de pari groși, care susțineau o împletitură deasă de nuiele ; și că peste acest schelet lemnos a fost așternut un strat gros și dens de lipitură de lut amestecat cu păioase. Dintre toate resturile de colibe — aglomerări de chirpic răvășit, pe întinderi variabile — singură locuința nr. 8, surprinsă în secțiunea XXIX, a prezentat o stare de conservare oarecum mai bună. În funcție de aceasta s-ar putea, eventual, aprecia că forma caselor getice va fi fost rectangulară și că dimensiunile colibelor erau în jur de 5 m (lungimea) \times 4 m (lățimea).

În ambele niveluri ale așezării Latène a fost descoperit un număr mare de gropi — cele mai multe în forma fundului de sac, cîteva însă și în formă de clopot. În genere, adîncite mult în pămînt (pînă în solul

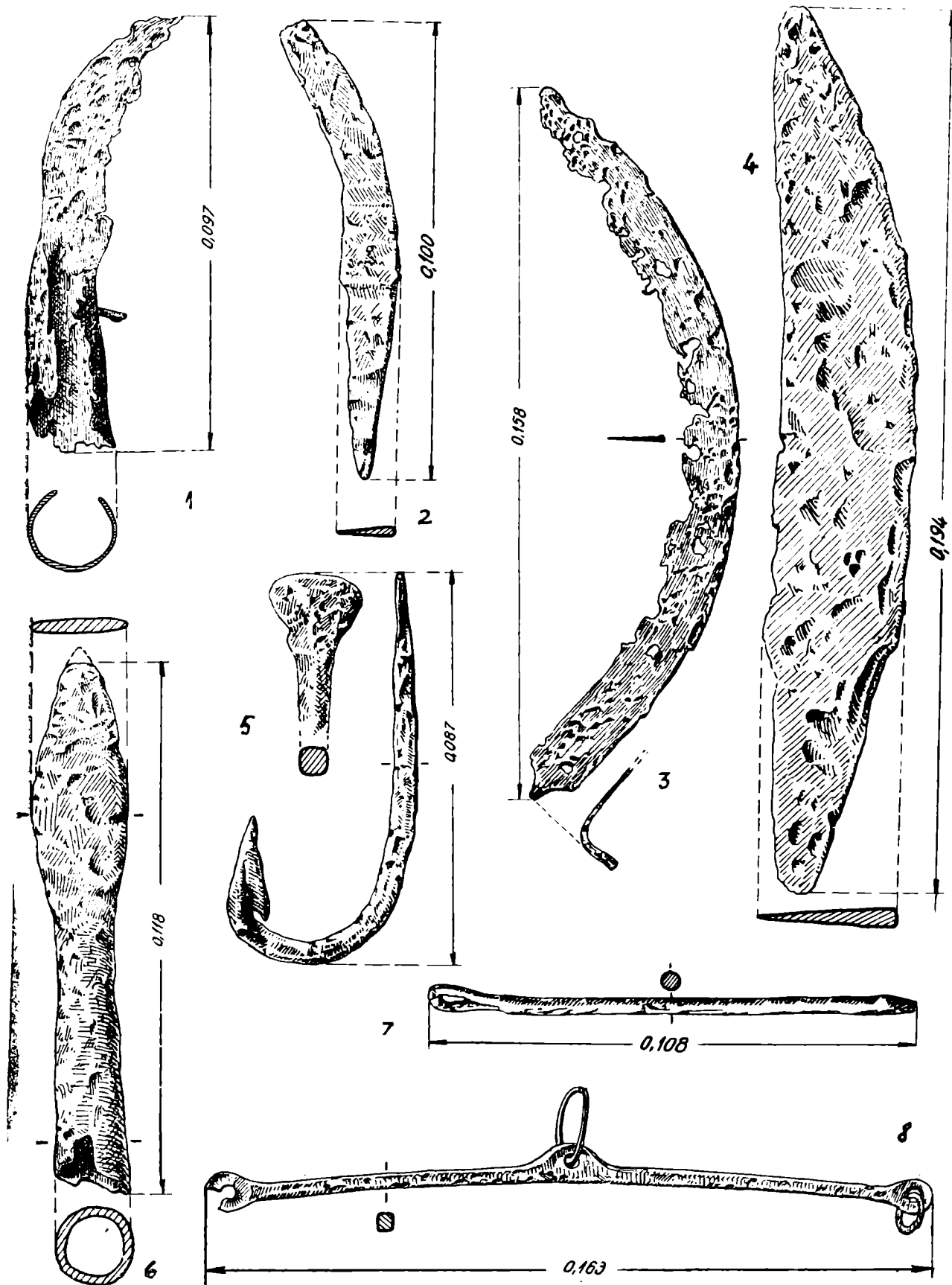

Fig. 37. Obiecte de fier și bronz din așezarea geto-dacă de la Cățelu Nou.

galben—lutos, viu), unele vor fi fost inițial deschise pentru obținerea lutului necesar lucrării vaselor, ulterior fiind transformate în gropi menajere; altele au avut, poate, o funcție rituală, așa cum presupunem în legătură cu o groapă în formă de clopot, al cărei conținut a constat exclusiv din 5 fusaiole de lut, așezate pe fund. Însă cele mai multe din-

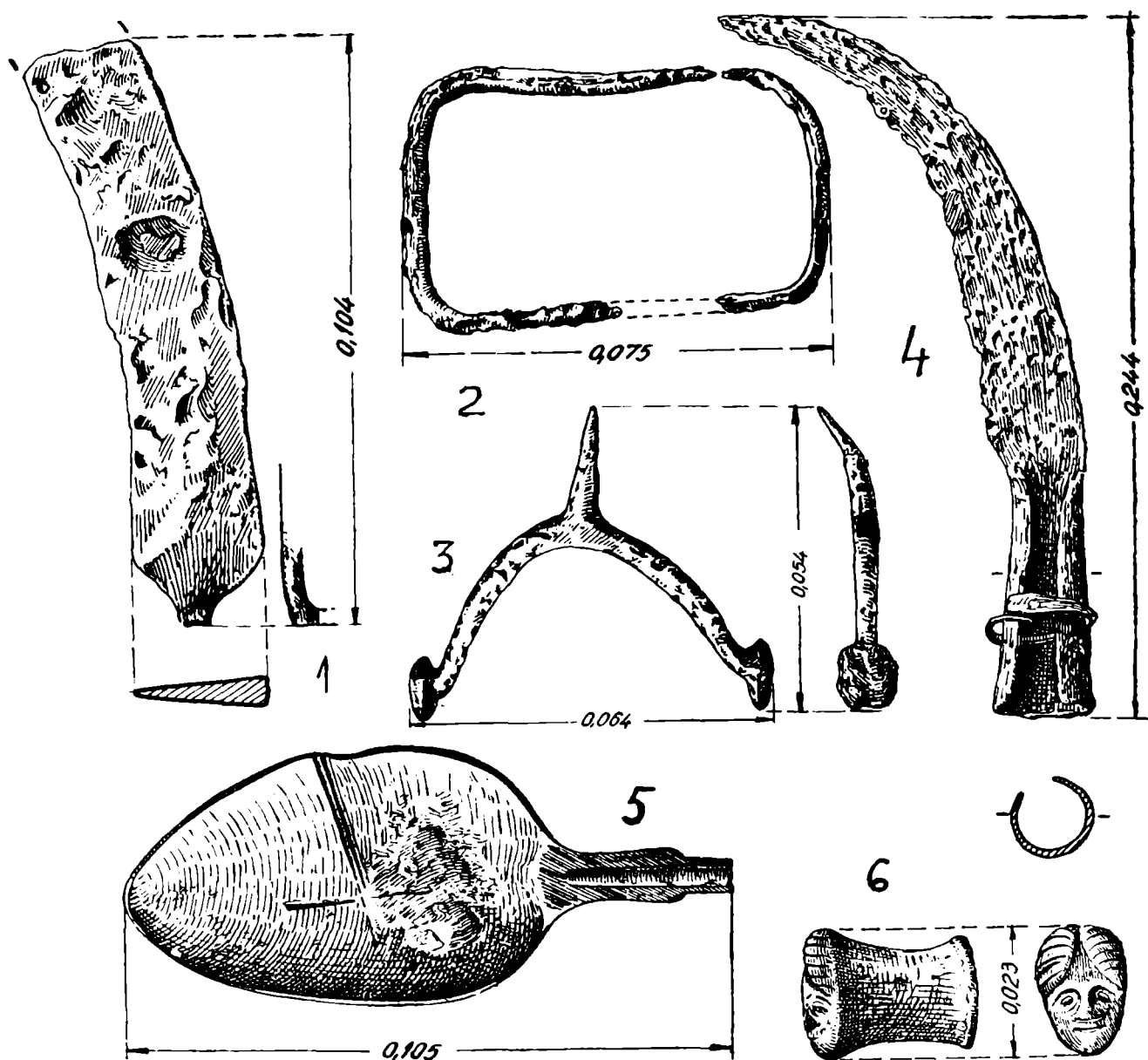

Fig. 38. Obiecte de fier și bronz din așezarea Latène de la Cățelu Nou.

tre gropi au fost folosite, probabil, pentru păstratul grânelor și altor alimente, presupunerea fiind îngăduită și de relatările unora dintre vechile izvoare scrise.

În fine — faptul a mai fost amintit — în așezarea getică de la Cățelu Nou au fost descoperite și numeroase vetre. Majoritatea aveau forma ovală sau circulară, cu diametrul între 0,60 m și 1,10 m și fuseseră amenajate direct pe pământ, dar, uneori și pe un strat de pietriș. În genere, vetrele au fost folosite pentru prepararea hranei; una singură însă, avînd forma rectangulară iar crusta decorată pe margini cu un chenar de linii adîncite, nu este exclus să fi avut o funcție rituală.

În bordeie și printre resturile colibelor de suprafață, în gropi, în preajma vetrelor și în întreaga depunere de resturi materiale din a doua epocă a fierului, a fost constatat un inventar numeros.

Dintre uneltele de fier se remarcă îndeosebi cuțitele, destul de multe (fig. 37/2,4), secerile, întregi (fig. 37/3) sau fragmentare (fig. 38/1), cosoarele (fig. 37/1), împungătorile și acele de cusut (fig. 37/7), cârligele pentru undițele de pescuit (fig. 37/5) etc. Un vîrf de lance din fier (fig. 37/6) apare ca singura armă descoperită în întreaga așezare Latène. Printre accesoriile pentru îmbrăcăminte trebuie menționate o cataramă de fier (fără spin) (fig. 38/2), cîteva pîteni fragmentari și unul întreg, din fier, (fig. 38/3); o aplică de argint aurit, în formă de scut cu umbo, cu

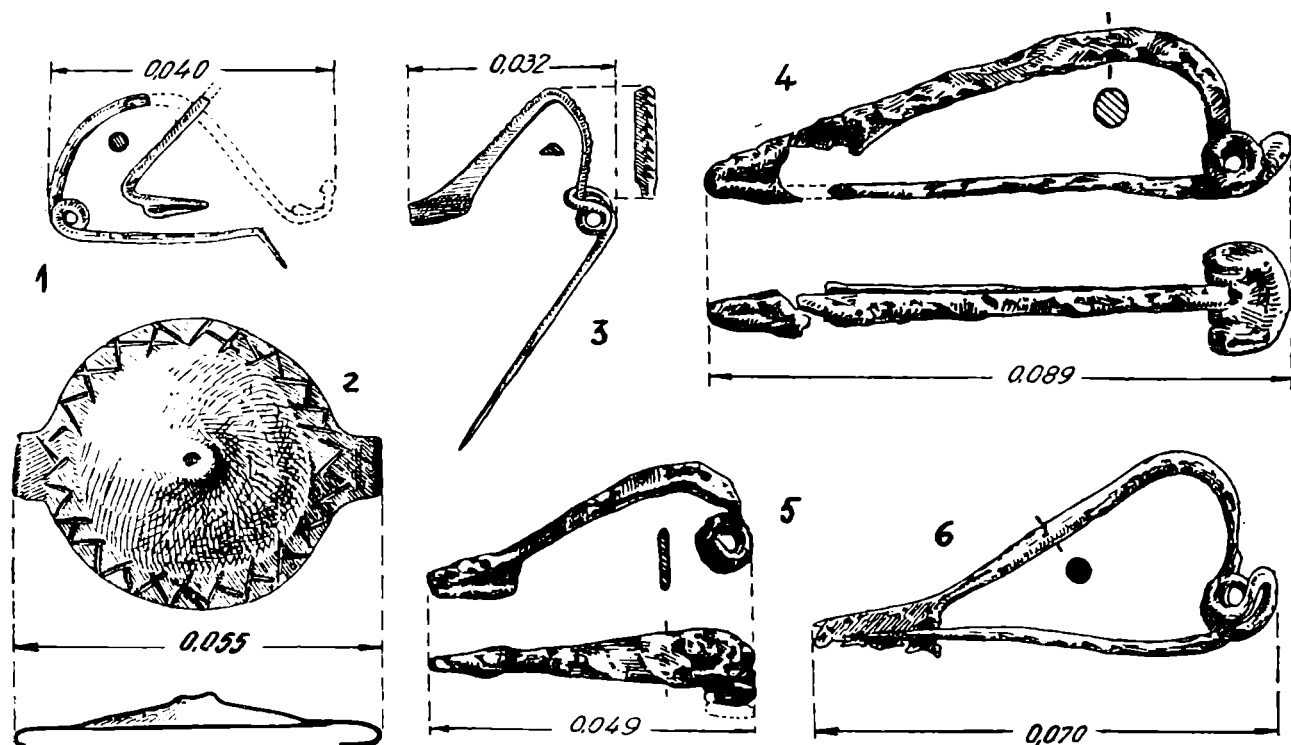

Fig. 39. Fibule de fier și bronz și aplică de argint aurit, descoperite în așezarea geto-dacă.

decor de linii incizate pe margini (fig. 39/2) și fibulele de bronz și de fier (fig. 39/1,3—6). Fragmentele unei brățări de bronz — neînchisă, cu extremitățile în forma capului de șarpe — sînt mărturiile singurului obiect de podoabă descoperit. Dintre piesele de metal mai pot fi amintite brațul unui cîntar de bronz (fig. 37/8), mînerul scurt al unui vas de bronz, al cărui capăt redă un chip feminin, realizat minuțios și expresiv (fig. 38/6); un fragment (căușul și parte din mîner) de lingură de bronz (fig. 38/5) și, eventual, un lanț, tot de bronz, de asemenea fragmentar, lucrat din verigi de sîrmă, parțial înfășurate cu altele, mai late, din tablă (fig. 40)¹.

În locuirea geto-dacă de la Cățelu Nou au fost constatate și cîteva reprezentări plastice din lut. Pe un obiect tronconic, gol în interior, apare

¹ Un lanț de tip asemănător, dar lucrat din argint, a fost mai demult descoperit în Oltenia, la Fîntînele, obiectul fiind atribuit culturii Latène geto-dacă (cf. D. Berciu, *Arheologia preistorică a Olteniei*, 1939, p. 219 și fig. 255, 1—2).

o mască umană ; o altă reprezentare plastică redă, în chip evident, un arici ; o a treia — un patruped, greu de identificat, obiectului lipsindu-i extremitățile. În genere pentru reprezentările acestea, apare caracteristic schematismul, redarea modelului în chip cu totul generalizat.

Majoritatea inventarului îl constituie fragmentele de vase, care pot fi grupate în următoarele categorii : 1) lucrate cu mîna din pastă poroasă ; 2) lucrate tot cu mîna, dintr-o pastă mai bună, recipientele

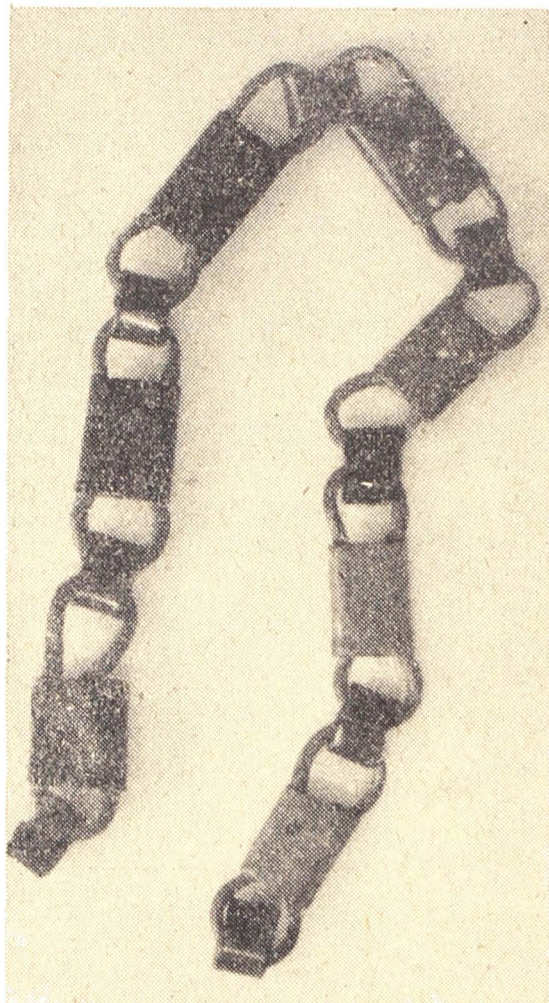

Fig. 40. Lanț de bronz.

— avînd culoarea vînată-neagră sau brună, — fiind, cel mai adesea puternic lustruite ; 3) vase lucrate la roată, de factură locală ; și 4) recipiente lucrate la roată, provenite în așezare prin importuri. În prima categorie se întîlnesc, în proporție precumpănitoare vase de dimensiuni mijlocii, cu corp tronconic (fig. 41/5), vase mari cu corp în formă de clopot, apoi vase cu corpul arcuit și buză evazată (fig. 41/2) ; cățui, cu sau fără toartă (fig. 41/1 ; 42/2), capace cu apucători, vase tronconice sau în formă de butoiș, în miniatură etc. În categoria a doua sînt frecvente fructierele cu picior, căniile bitronconice cu toartă, (fig. 41/3), străchini sau farfurii cu margine lată evazată, cupe (un exemplar), cățui fără toartă (fig. 42/1) etc. În categoria vaselor de factură locală lucrate la roată se constată mai ales căni cu o toartă, cu corp bitronconic (fig. 41/4), de dimensiuni variabile, fructiere cu picior, de diferite mărimi (fig. 43), cupe deliene (acestea fiind lucrate prin presare în tipare) și strecurători (fig. 41/6). În fine, în categoria vaselor de import se grupează în exclusivitate amforele cu două mă-

nunuși, a căror proporție în așezare este îndeobște redusă.

Ornamentarea vaselor se constată îndeosebi în prima și în a treia categorie. Recipientele din pastă poroasă au fost ornamentate cu brîuri alveolate, cu proeminente conice sau tronconice (acestea, adesea brăzdate de cruci imprimate), cu alveole pe buze sau cu șiruri de impresiuni obținute cu unghia, dispuse pe corp ; apoi cu linii incizate, dispuse cel mai adesea oblic, uneori însă compunînd și ghirlande (fig. 41/5) etc. În categoria vaselor negre sau brune lustruite, doar cupa fără picior a fost ornamentată cu un șir de puncte, dispus în zigzag. Vasele de factură locală lucrate la roată au fost cel mai frecvent decorate cu benzi de linii orizontale-paralele, în multe cazuri acestea fiind combinate cu benzi de linii în zigzag, dar mai ales, în val. Mai multe fragmente ceramice din această categorie au decorul obținut prin imprimarea pe suprafața încă neuscată a recipientelor, a unor boabe de mei (fig. 44/4). În fine, pe cîteva fragmente se constată asocierea decorului obținut prin

Fig. 41. Vase de lut din aşezarea Latène ; înălţimea :
 1=0,040 ; 2=0,139 ; 3=0,141 ; 4=0,166 ; 5=0,154 ; 6=0,104.

incizii, cu altul compus din șiruri de cercuri mici imprimate, dispuse în zigzag (fig. 44/3) ¹.

Locuitorii din așezarea getică de la Cățelu Nou au practicat o activitate economică întemeiată îndeosebi pe agricultură și viticultură, pe creșterea animalelor domestice și pe unele meșteșuguri. În agricultură au utilizat uneltele de fier. Ținând seamă de prezența în așezare a unor

1

2

Fig. 42. Vase-afumători ; înălțime :
1 = 0,085 ; 2 = 0,054.

Fig. 43. Fructieră de lut ; înălțime
= 0,178.

fragmente de vase ornamentate cu boabe de mei imprimate, precum și de un fragment de cupă deliană (de factură locală) pe care apar imprimate boabe de grâu (fig. 44/1), se poate face presupunerea că, în felul acesta, se documentează la geții aflați pe malul bălții Colentina-Pantelimon, cultivarea meiului și grâului. Se pare că și în această colectivitate getică, agricultura se afla într-un stadiu avansat, înregistrându-se, în genere, producții bogate. Fapt este că atât gropile de bucate, cât și chiupurile mari de lut, îngropate în pământ, folosite și acestea pentru păstrarea grânelor sau altor provizii, aveau o capacitate mare de însilozare.

Printre animalele domestice întreținute precumpăneau cornutele mari și porcinele ; erau de asemenea crescute ovicaprinele și cabalinele și nu lipsea din așezare nici cîinele. Studiul preliminar întreprins asupra resturilor de oase de animale domestice tinde să sublinieze un stadiu avansat al creșterii vitelor, reflectat prin împrejurarea că geții întrețineau mai multe specii de bovine și prin faptul că erau sacrificate multe animale tinere.

Pe lângă atari îndeletniciri, descoperiri din așezare au dovedit și practicarea pescuitului și a vânătorii (s-au găsit oase de porc mistreț, iar în B nr. 7 un schelet întreg de iepure).

Între meșteșuguri, un loc important îl ocupau olăritul, prelucrarea metalelor, dulgheritul, torsul și țesutul. Descoperirea în 1960 a unui cuptor de olar, iar în 1963, identificarea bordeiului aparținând unui fierar, îndreptătesc concluzia — firească, de altfel — că în procesul celei de a doua mari diviziuni sociale a muncii fusese antrenată și colectivitatea getică de la Cățelu Nou și că, în așezare, olăritul și prelucrarea

¹ Ceramică cu un decor analog s-a găsit și la Popești-Novaci. V. Radu Vulpe, *Șantierul arheologic Popești*, în *Materiale*, VII, 1961, p. 334 și fig. 7/5, 6 de la p. 380.

metalelor erau practicate de meșteșugari specializați, individualizați economicște în structura colectivității de acolo. În schimb, pentru celelalte meșteșuguri se poate presupune încă un stadiu casnic de practicare a lor.

Caracterul frapant rustic — intuit în legătură cu așezarea getodacă de la Cățelu Nou, încă în funcție de rezultatele săpăturilor din 1960

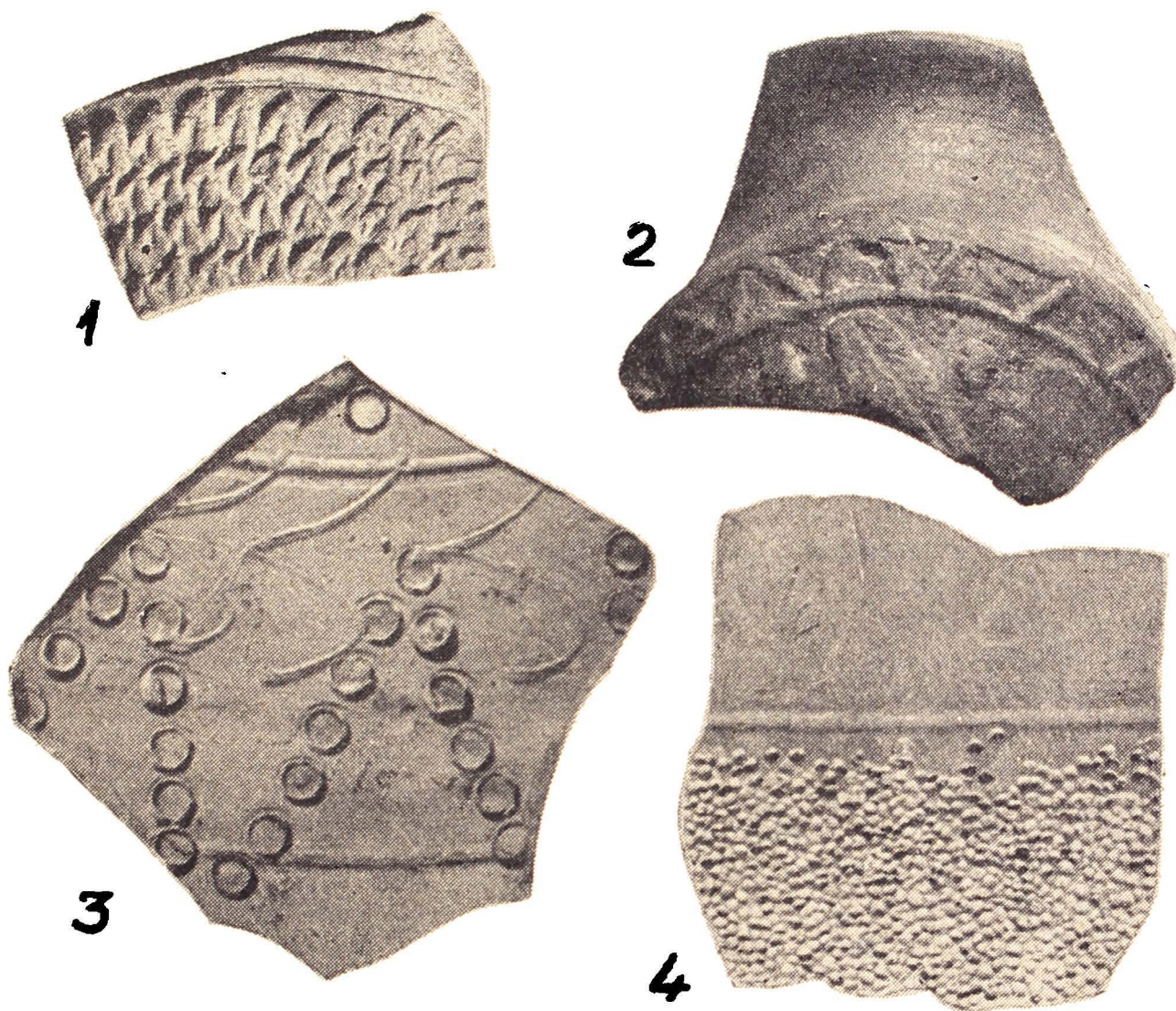

Fig. 44. Fragmente ceramice Latène

— s-a conturat prin campaniile de cercetări ulterioare, tot mai mult. Cu suficientă siguranță se poate aprecia că stațiunea getică aflată pe promontoriul de pe malul bălții Colentina-Pantelimon — poate un centru tribal — a fost o așezare cu caracter pașnic și nicidecum un centru militar (căci mărturiile unei vieți războinice sînt aproape inexistente la Cățelu Nou); că a fost o așezare ce nu prezintă prin nimic aspectul sau caracterul unui centru comercial (deoarece și mărturiile în acest sens sînt foarte puține); că această stațiune getică a fost doar o așezare modestă, care, de-a lungul existenței sale nu a deținut nimic din ceea ce i-ar fi putut oferi și rolul unui centru politic mai însemnat.

Din toate acestea discernem o argumentare în plus pentru a aprecia că, în preajma ocupării Daciei de către romani, societatea getică

aflată în cîmpia Munteniei, era *diferențiată* sub raportul dezvoltării sale economice, sociale și politice. De o parte se aflau marile cetăți de la Popești, pe Argeș, de la Tinosul, pe Prahova sau de la Piscul Crăsani, pe Ialomița — mari centre meșteșugărești și comerciale, politice și militare; de altă parte — „în umbra” acestora, dependente de acestea, înglobate în structura unora sau altora dintre marile uniuni de triburi — o multitudine de comunități getice modeste, așezări rustice, patriarhale (într-un anume sens), așa cum va fi fost și așezarea geto-dacă cercetată la București, pe malul bălții Colentina-Pantelimon.

Care a fost, în timp, durata de existență a așezării geto-dace de la Cățelu Nou? Privite în ansamblu, antichitățile Latene din această stațiune poartă elementele caracteristice pentru a fi situate în perioada de dezvoltare a culturii geto-dace, ce corespunde cu vremea de hotărîită afirmare și pe plan politic a triburilor getice — așadar într-o perioadă cuprinsă cam între 300 î. e. n. (cînd istoria înregistrează primele succese militare ale lui Dromihete) și începutul erei noastre (cînd, după anii de strălucită afirmare politică și militară a lui Burebista, romanii reușesc să frîngă rezistența getică la Dunăre). Astfel, pe baza analizei de ansamblu a tuturor descoperirilor făcute în așezarea geto-dacă de la Cățelu Nou, durata acesteia poate fi, în mare, apreciată pe parcursul ultimelor trei secole dinaintea erei noastre.

Această datare este susținută îndeosebi prin cîteva elemente de inventar descoperite. În veacul al treilea se plasează fragmentele de vase de tipul urnei în formă de clopot, lucrate cu mîna și decorate cu brîuri alveolate, întrerupte de proeminențe-apucători, dispuse oblic față de pereții recipientelor. Asemenea vase își găsesc bune analogii în cimitirul getic de la Murighiol, datat în sec. III î.e.n.¹ În veacul al II-lea î. e. n. se datează fragmentele fibulei de tip trac (fig. 39/1), cu resort simplu (unilateral) și cu apendice (dispărut) la extremitatea piciorului². Celelalte fibule — de bronz sau de fier — constituie, toate, tipuri curenți întâlnite în perioada Latene III, în sec. I î. e. n.

Din analiza de ansamblu și de detaliu a tuturor resturilor de cultură Latene de la Cățelu Nou, rezultă, în același timp, concluzia că nimic nu îndreptățește a presupune existența așezării getice și în cursul secolului I al erei noastre. Pornind de aici, pare să se poată explica — fie și ipotetic — împrejurările care au curmat viața așezării getice de pe malul bălții Colentina—Pantelimon.

Cercetările arheologice — mai demult sau mai recent întreprinse — într-o serie de stațiuni geto-dace din cîmpia Dunării (Zimnicea, Piscul Crăsani, Popești, așezările de pe dealurile Mihai Vodă și Radu Vodă, de la București etc) au precizat că toate acestea își încetează existența în pragul erei noastre. Plecînd de la această constatare, prof. Radu Vulpe a formulat părerea că întreruperea vieții în așezările getice amintite trebuie legată de expediția romană condusă de Aelius Catus, în

¹ Expectatus Bujor, *Săpăturile de salvare de la Murighiol*, în *SCIV*, VI, 1955, 3—4, p. 578.

² Datorz toate informațiile în legătură cu această fibulă tov. prof. Radu Vulpe; reconstituirea exactă și determinarea cronologică a obiectului aparțin, în întregime, d-sale.

anul 6 al e.n., cînd forța geților la Dunăre este nimicită iar romanii procedează la transmutarea unei imense mase de daci la sud de fluviu, în imperiu. „Nimicirea puternicei organizații... din această regiune... — precizează prof. Radu Vulpe — nu se putea limita la deportarea celor 50.000 de geți în Moesia, ci trebuia completată cu dispersarea restului populației locale și cu evacuarea forțată a centrelor întărite de tipul celui de la Popești. O soartă similară au avut-o atunci și alte așezări getice... din cîmpia Munteniei“... ¹.

Este, astfel, îngăduit a crede că, în împrejurările dramatice create prin lovitura dată geților din șesul Munteniei, de către armatele lui Aelius Catus, așezarea de la Cățelu Nou își va fi încetat și ea existența, laolaltă cu alte stațiuni geto-dace.

Ultima locuire străveche de pe promontoriul de la Cățelu Nou datează din sec. VI—VII e.n. Celor cinci semibordeie proprii culturii Ciurel—Ipotești—Cîndești, descoperite în 1960, li s-au adăugat în urma campaniilor din 1961—1964, încă trei. Dintre acestea, semibordeiele nr. 6 și 7 nu aduc nimic nou în legătură cu tipul de locuință — cu privire la forma sau modul de construcție. Aceeași formă rectangulară cu colțurile rotunjite (dimensiunile laturilor și adîncimii înscriindu-se întru-totul în limitele celor constatate la semibordeiele cercetate în 1960); același mod de a amenaja cuptorul și de a-l dispune în interiorul adăpostului. În schimb, semibordeiul nr. 8/1963 a prezentat o formă nouă, deosebită de a celorlalte locuințe, precum și un caz particular de amenajare a cuptorului. Acest bordei a avut groapa cu un contur oval (diametrele : 4,40 x 3,28 m ; adîncimea — 0,62 m) iar cuptorul (dispus, nu ca în celelalte cazuri, în colțul nord-estic sau pe latura nordică a locuinței, ci aproximativ pe mijlocul laturii est-nord-estice) a fost amenajat cu baza nu pe pămînt viu, ci peste o porțiune din jumătatea unui dolium getic, îngropat în pămînt, găsit și lăsat pe loc (fig. 45). De altfel, locuitorii din bordei au imitat sistemul îngropării vaselor și, lîngă cuptorul locuinței, au îngropat și ei un vas de tip Ciurel (reprodus în fig. 46).

Nici în inventarul locuințelor nu se constată ceva nou, deosebit, prin raport cu descoperirile anterioare de tip Ciurel de la Cățelu Nou. Se poate doar relata prezența unei cantități sporite de oase de animale domestice (cornute mari și mici), în bordeiul nr. 7, iar în cadrul categoriilor ceramice — întocmai aceleași precizate în 1960 — o strecurătoare cu corpul în formă de strachină masivă, cu pereți groși, lucrată cu mîna (fig. 47), găsită tot în bordeiul nr. 7.

Acum, cînd antichitățile din sec. VI—VII e. n. s-au înmulțit în chip evident — caracterul, poziția cronologică și semnificația decoperirilor acestora sînt, în trăsături generale, definite destul de sigur. Astăzi, nimeni nu mai pune la îndoială structura profund locală (romanică) a ceramicii de tip Ciurel—Ipotești—Cîndești ; datarea acesteia în peri-

¹ Radu Vulpe, *Șantierul arheologic Popești*, în *SCIV*, VI, 1955, 1—2, p. 263.

oada post-hunică și anterior apariției și existenței culturii Dridu nu mai este nici ea de nimeni contestată, iar concluzia că în așezările acestea se reflectă procesul asimilării rapide a elementelor de cultură slavă este și ea unanimă. Dar tocmai progresele înregistrate în studiul antichităților aduse aici în discuție, obligă, în legătură cu ele, aprofundarea și rezolvarea altor probleme. Una dintre acestea se reflectă în însăși chipul diferit în care este numită cultura de care ne ocupăm și pentru care se folosește când conceptul de *cultură Ciurel*, când cel de *complex Ipotești—Cîndești*. Cercetarea atentă a unui număr relativ mare de așezări

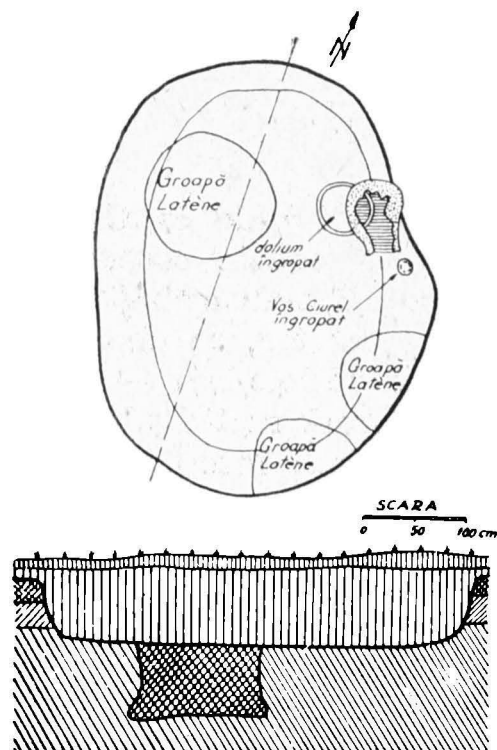

Fig. 45. Planul și profilul bordeiului nr. 7 din sec. VI—VII e. n.

Fig. 46. Vas-borcan din bordeiul nr. 7; înălțime = 0,267.

ale populațiilor locale din sec. VI—VII e. n., pe teritoriul Bucureștilor — pe de o parte; iar pe de altă parte, studiul profund întreprins de Victor Teodorescu asupra așezărilor de același tip și din aceeași vreme, identificate în zona nord-estică și vestică a Munteniei¹ — toate acestea pun încă de pe acum în evidență unele deosebiri cu caracter zonal în aria mare a culturii reprezentate în aceste așezări². Indiferent de semnificația ce va fi atribuită deosebirilor care ni se semnalează, utilizarea mai departe a unuia sau altuia din conceptele citate ne apare improprie din două motive: întâi, pentru că prin atari denumiri se exclude unul sau altul din grupurile de așezări (în conceptul *Ciurel* — cele de tip *Ipotești—Cîndești*; în cel cu numele ultimelor două așezări excluzându-se grupul

¹ Victor Teodorescu, *Cultura Ipotești—Cîndești, în lumina cercetărilor din nord-estul Munteniei*, comunicare prezentată la Institutul de Arheologie, în 1964 (ms.).

² Pentru moment, se poate arăta că în așezările din nordul Munteniei cuptoarele sînt de tipul pietrarelor, iar ceramica lucrată la roată este foarte bine reprezentată. În așezările din centrul cîmpiei muntene, locuințele au cuptoarele lucrate din lut (în bloc de pămînt cruțat) iar ceramica lucrată cu roata este, în genere, slab reprezentată (cu excepția așezării de la Străulești-București).

și *faciesul cultural* aparține din câmpia munteană); iar în al doilea rând, pentru că printr-o atare omitere pare să se treacă cu vederea un aspect istoric cu totul specific acestei etape de formare a poporului român, anume direcțiile teritoriale și fazele de timp în care slavii au intrat în contact cu cultura daco-romană sau romanică. Iată de ce ne pare cu totul justificat a utiliza pentru definirea aspectului de cultură locală din secolele VI—VII e. n., conceptul *complex Ciurel-Ipotești-Cîndești*.

O altă problemă care se cere abia de aici înainte rezolvată printr-o documentare aprofundată, printr-o expunere amplă de argumente, este aceea a originii complexului adus în discuție. Recent, prof. Ion Nestor a formulat o părere în acest sens, afirmând că cultura identificată în așezările de la Ipotești, Cîndești sau Ciurel are strânse legături cu complexul Bratei-Morești din Transilvania¹. Dar cum opinia prof. Nestor se întemeiază pe cunoașterea unui material în mare măsură inedit, căile prin care cultura din sec. VI—VII e.n. s-a dezvoltat din cea anterioară, urmează să fie concretizate, demonstrate prin studii de viitor. La fel, problema sfârșitului acestui complex — problema a ceea ce a urmat în timp și cultural, născut pe fondul complexului Ciurel-Ipotești-Cîndești, nici ea nu este rezolvată satisfăcător.

Și în sfârșit, studiul culturii populațiilor locale din sec. VI—VII e.n. nu poate omite nici răspunsuri pentru problema următoare: ce este — și dacă este — pre-slav în complexul Ciurel-Ipotești-Cîndești; și prin ce elemente de cultură (tehnică de lucru a pastei, forme sau decor) se concretizează prezența slavă în această cultură, în esență băștinașă.

În ceramica de care ne ocupăm, unele forme de vase — de pildă, varianta oalei-borcan amintind oalele de tipul Praga — pare-se că trebuie privite ca un aport slav. Totuși, atari recipiente apar destul de rar în așezările complexului Ciurel-Ipotești-Cîndești. Astfel, în legătură cu complexul cultural adus în discuție, se conturează o problemă a cărei rezolvare nu va trebui, desigur, să întârzie: constatăm o cultură a populațiilor locale situată într-o vreme de contact direct cu slavii, dar în care, totuși, prezența acestora din urmă abia dacă poate fi întrezărită.

În sensul problemelor formulate mai sus, descoperirile de la Cățelu Nou nu au oferit însă nici un argument sigur. Locuirea de tip Ciurel-Ipotești-Cîndești de pe promontoriul aflat pe malul bălții Colentina-Pantelimon pare să fi fost de scurtă durată și, din această cauză, nu atât de bogată și variată în formele sale de existență.

Cu săpăturile din anul 1964 s-a încheiat explorarea uneia dintre cele mai bogate stațiuni arheologice de pe teritoriul Bucureștilor de azi

¹ Cu prilejul discuțiilor pe marginea comunicării lui Victor Teodorescu.

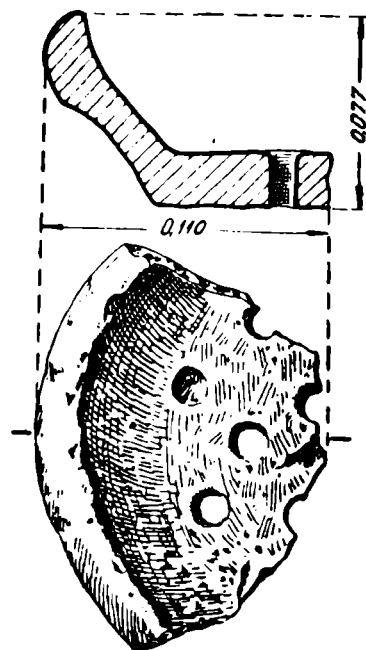

Fig. 47. Vas-strecurătoare din sec. VI—VII e. n.

— stațiunea de la Cățelu Nou. Avînd inițial un caracter de salvare, săpăturile au dobîndit apoi — în cadrul a patru campanii anuale de cercetări — o tot mai sporită amploare, pe deplin justificată de caracterul inedit și valoarea deosebită a unora dintre descoperirile efectuate. Dintre acestea, cercetarea la Cățelu Nou a unui bordei propriu culturii Foltești II, identificarea unei faze vechi a culturii Tei, precum și descoperirile hallstattiene din stațiune, pot fi apreciate ca rezultate valoroase nu numai pentru cultura materială și istoria străveche a unui spațiu limitat, zonal, ci și în ansamblul cercetărilor arheologice românești din ultimii ani.

VALERIU LEANU

АРХЕОЛОГИЧЕСКИЕ РАСКОПКИ В КЭЦЕЛУ НОУ

Краткое содержание

Предпринятые в 1960 г. археологические раскопки в Кэцелу Ноу были продолжены в 1961 и 1963—1964 гг. В ходе всех научно-исследовательских экспедиций были получены следующие результаты.

На внутреннем участке выступа правого побережья пруда Колептина-Пантелимон вскрыли землянку, восходящую к периоду перехода от новокаменного к бронзовому веку. На основании изучения керамического материала (рис. 5—8) землянку относят к горизонту культуры Фолтешти II. Поскольку материалы типа находок в землянке, вскрытой в Кэцелу Ноу, связываются некоторыми исследователями с культурой Чернавода, автор разбирает открытия в Добрудже и заключает, что керамика из пункта *с* (телль) в Чернаводе также относится к горизонту Фолтешти II, а не к облику культуры Чернавода.

На западной стороне выступа в Кэцелу Ноу вскрыли землянку и продовольственную яму типа комплекса Глина III — Шнекенберг. Некоторые элементы формы и орнамента позволяют отнести керамику ко второму облику (B) указанного комплекса. В продовольственной яме нашли и глиняную миску неолитического времени, характерную для облика Гумелница 1 (рис. 10). В ареале культуры и на поселениях Глина подобное явление наблюдается уже во второй раз. Автор полагает, что речь идет о (возможно, ритуальном), захоронении некоторых предметов и отвергает гипотезу (частичной) синхронности культур Гумелница и Глина, выдвигаемую другими исследователями.

(Древнейший) облик Кэцелу Ноу культуры Теи, отождествленный в 1960 г., широко обоснован раскопками 1961—1964 гг. Наряду с остатками трех наземных хижин вскрыли шесть ям- „ячеек“, вырытых, по мнению автора, носителями культуры Теи облика „Ла стежар“. В отчете раскопок главным образом описаны техника орнаментики и некоторые декоративные узоры, придающие специфический характер облику Кэцелу Ноу (рис. 15—21). Автор выдвигает также гипотезы в связи с переходом от техники смежных проколов древнего облика культуры Теи к приему „Stichkanaltechnik“ отмеченному в последних обликах культуры; он также высказывает соображения в связи с переходом от некоторых орнаментов облика Кэцелу Ноу к другим, бытующим начиная с облика Теи.

Выступ в Кэцелу Ноу был заселен и в период третьего облика (Ла стежар) культуры Теи. Автор считает большую землянку этого облика коллективным убежищем пастухов. Среди находок в землянке отмечается бронзовый серп (рис. 28), свидетельствующий о воспроизведении каменного кривого ножа „Krummesser“. В массе обугленных глиняных осколков типа „Ла стежар“ вместе с остатками третьего облика культуры Теи нашли обломки сосуда облика Монтеору II (рис. 26). Находка выдвигает новые вопросы в связи с изучением синхронного развития обеих культур бронзового века на территории РНР. Основываясь на некоторых характерных чертах ке-

раммического материала (рис. 23, 25, 27, 29—30), автор полагает, что в Кецелу Ноу наблюдается более ранний этап облика „Ла стежар“.

В 1963 г. исследовали еще одну землянку. Обнаруженный в ней керамический материал напоминает находки 1960 г., которые отнесли тогда к древнему облику культуры Глина. Новое открытие, отличающееся более богатым археологическим материалом, побудило автора пересмотреть указанную датировку. На основании исследования элементов формы и орнаментики керамических изделий (рис. 31) землянки относят теперь к периоду конца бронзового века — к заключительному (вероятно, последнему) облику культуры Тей.

Также в 1963 г. вскрыли и другую землянку раннежелезного века. Керамика жилища характерна для раннегалльштаттской культуры, для облика В, возможно-связанного с горизонтом Н А. Однако на западной стороне выступа обнаружили глиняные обломки (в том числе профили мисок с расширяющимся краем, а также обломки, украшенные вдавленными кружками, соединенными касательными (рис. 32), не встречающиеся в землянках. В то же время в яме латенского типа нашли и остатки чаш с ручкой типа „рогатой ручки“ (рис. 34). Все находки, по-видимому, указывают на существование трех горизонтов галльштаттского обитания на стоянке Кецелу Ноу — трех типологически отдельных, но стратиграфически не уточненных горизонтов.

На территории гето-дакийского поселения Латэн в период 1961—1964 гг. вскрыли еще четыре землянки (рис. 36), характерные для первого горизонта поселения, и восемь наземных жилищ, относящихся ко второму горизонту. Среди землянок выделяется землянка 8, принадлежавшая кузнецу. Расширение раскопок на стоянке позволило уточнить топографию гетского поселения и установить его характер. Латенское поселение в Кецелу Ноу, по всей вероятности, было племенным центром, население которого занималось земледелием, животноводством и ремеслами; поселение носило резко выраженный сельский, а отнюдь не ремесленный, торговый или политико-военный характер. Бытование латенского поселения восходит к периоду, простирающемуся от III в. до н.э., до рубежа нашей эры, когда гетская община покидает выступ в Кецелу Ноу в бурной обстановке римского похода 6 г.н.э. под предводительством Элия Ката.

Последнее поселение стоянки датируется VI—VII в. н.э. и относится к комплексу Чурел-Ипотешти-Кынденшти. Ко вскрытым в 1960 г. пяти полуземлянкам при раскопках 1961—1964 гг. добавили еще три полуземлянки. Новые открытия не вносят однако ничего особенного и не проливают нового света на вопрос о культуре местных романских народностей в VI—VII в. н.э., отмеченной на стоянке.

СПИСОК ИЛЛЮСТРАЦИЙ

- Рис. 1. — Стоянка Кецелу Ноу (вид с востока)
Рис. 2. — План археологических раскопок в Кецелу Ноу
Рис. 3. — План и профиль землянки Фолтешти II
Рис. 4. — Костяное долотце
Рис. 5. — Сосуд из землянки Фолтешти II
Рис. 6. — Керамика из землянки Фолташти II
Рис. 7. — Обломки керамики и профили сосудов типа Фолтешти II
Рис. 8. — Керамика Фолтешти II в Кецелу Ноу
Рис. 9. — План и профиль землянки Глина
Рис. 10. — Неолитическая миска; высота: 0,116
Рис. 11. — Керамика из землянки Глина III
Рис. 12. — Остатки наземной хижины облика Кецелу Ноу культуры Тей
Рис. 13. — Планы ям-ячеек с керамикой типа Кецелу Ноу
Рис. 14. — Сосуды облика Кецелу Ноу культуры Тей; высота: 1 — 0,310; 2 — 0,190; 3 — 0,162; 4 — 0,206.
Рис. 15. — Глиняный сосуд; высота — 0,065
Рис. 16. — Глиняные обломки облика Кецелу Ноу
Рис. 17. — Керамика Тей, облик Кецелу Ноу
Рис. 18. — Обломки керамики облика Кецелу Ноу
Рис. 19. — Керамика облика Кецелу Ноу
Рис. 20. — Обломки керамики Тей, облик Кецелу Ноу

- Рис. 21. — Глиняный сосуд в фрагментарном состоянии. Облик Кэцелу Ноу культуры Тей.
- Рис. 22. — Очаг. Культура Тей, облик „Ла стежар”
- Рис. 23. — Разбитые сосуды, найденные на очаге.
- Рис. 24. — Подставки вертелов, найденные на очаге Тей.
- Рис. 25. — Разбитый сосуд, культура Тей — облик „Ла стежар”
- Рис. 26. — Обломки сосуда Монтеору II а
- Рис. 27. — Чашка облика „Ла стежар”; высота: 1 — 0,054; 2 — 0,052; 3 — 0,067; 4 — 0,065
- Рис. 28. — Бронзовый серп
- Рис. 29. — Обломки керамики типа „Ла стежар”
- Рис. 30. — Глиняные обломки культуры, Тей, облика „Ла стежар”
- Рис. 31. — Керамика позднебронзового века (Культура Тей)
- Рис. 32. — План и профиль гальштаттской землянки № 2
- Рис. 33. — Керамика реннежелезного века
- Рис. 34. — Обломки гольштаттских сосудов
- Рис. 35. — Бронзовое запястье
- Рис. 36. — Планы и профили землянок латенской культуры
- Рис. 37. — Железные и бронзовые изделия из гето-дакийского поселения.
- Рис. 38. — Железные и бронзовые изделия из латенского поселения в Кэцелу Ноу.
- Рис. 39. — Железные и бронзовые фибулы и аплика из позолоченного серебра, найденные на гето-дакийском поселении
- Рис. 40. — Бронзовая цепь
- Рис. 41. — Глиняные сосуды из латенского поселения; высота: 1 — 0,004; 2 — 0,39; 3 — 0,141; 4 — 0,166; 5 — 0,154; 6 — 0,104.
- Рис. 42. — Сосуды-курильницы; высота: 1 — 0,085; 2 — 0,054.
- Рис. 43. — Глиняная фруктовая ваза; высота — 0,178
- Рис. 44. — Обломки латенской керамики
- Рис. 45. — План и профиль землянки № 7. VI—VII в. н.э.
- Рис. 46. — Сосуд-банка из землянки № 7; высота 0,267
- Рис. 47. — Сосуд-цедилка VI—VII в. н.э.

LES FOUILLES ARCHÉOLOGIQUES DE CĂTELU NOU

RÉSUMÉ

Les fouilles archéologiques commencées à Cătelu Nou en 1960 ont été continuées pendant les années 1961 et 1963—1964. Les résultats obtenus au cours de ces campagnes sont les suivants :

Dans la zone intérieure du promontoire situé sur la rive droite de l'étang de Colentina-Pantelimon, on a découvert une hutte enfoncée dans le sol datant de la période de passage du néolithique à l'âge du bronze. D'après la poterie exhumée (fig. 5—8), cette hutte a été assignée à l'horizon (civilisation) Foltești II. Etant donné que des matériaux du type de ceux découverts dans la hutte de Cătelu Nou ont été assignés par certains auteurs à la civilisation de Cernavoda, l'auteur engage une discussion autour des découvertes de la Dobroudja, dont la conclusion est que la poterie du point b (le tell) de Cernavoda appartient, elle aussi, à l'horizon Foltești II et non à une phase de la civilisation de Cernavoda.

Sur le côté ouest du promontoire de Cătelu Nou on a découvert une hutte enfoncée dans le sol et une fosse ménagère appartenant au complexe Glina III-Schneckenberg. Certains éléments de forme et de décor permettent d'en assigner la poterie à la seconde phase (B) de ce complexe. On a trouvé également, dans la fosse ménagère, une écuelle en terre glaise néolithique caractéristique pour la phase Gumelnița I (fig. 10). C'est pour la seconde fois que l'on relève une situation de cette nature dans l'aire de diffusion et les établissements de la civilisation de Glina. L'auteur estime qu'il s'agit de l'enfouissement (peut-être rituel) d'objets

trouvés et repousse l'hypothèse, formulée par certains auteurs, d'un synchronisme — partiel — des civilisations de Gumelnița et de Glina.

La phase Cățelu Nou, la plus ancienne de la civilisation de Tei, identifiée en 1960, a été amplement illustrée par les fouilles des années 1961—1964. Outre les restes de trois huttes de surface, on a découvert six fosses-alvéoles que l'auteur attribue aux représentants de la phase „La stejar“ de la civilisation de Tei. Le rapport de fouilles insiste surtout sur la technique d'exécution du décor et sur certains motifs décoratifs qui confèrent à la phase Cățelu Nou une note spécifique (fig. 15—21). L'auteur formule également certaines hypothèses sur le passage du procédé des poinçonnements successifs, utilisé durant la phase ancienne de la civilisation de Tei, au procédé de la „Stichkanaltechnik“, qui apparaît sous les phases ultérieures de cette civilisation, ainsi que sur la manière dont s'est produit le remplacement de certains ornements de la phase Cățelu Nou par d'autres ornements relevés à partir de la phase Tei.

La vie a continué sur le promontoire de Cățelu Nou durant la troisième phase („La stejar“) de la civilisation de Tei. Une hutte de dimensions importantes datant de cette phase est considérée par l'auteur comme un abri pastoral collectif. Parmi l'inventaire de la hutte, il convient de mentionner une faucille en bronze (fig. 28) qui semble être une transposition en métal du couteau en pierre incurvé (Krummesser). Parmi un amas de fragments céramiques incendiés du type „La stejar“, on a découvert — en association avec des restes de la troisième phase de la civilisation de Tei — les fragments d'un vase de la phase Monteoru II a (fig. 26), qui soulève de nouveaux problèmes relatifs au développement synchrone des deux civilisations de l'âge du bronze attestés sur le territoire de la R. P. Roumaine. D'après certains caractères de la poterie récoltée (fig. 23, 25, 27, 29—30), l'auteur estime que, à Cățelu Nou, c'est une étape plus ancienne de la phase „La stejar“ qui a été découverte.

En 1963 on a fouillé une nouvelle hutte contenant de la poterie semblable à celle découverte en 1960 et attribuée, alors, à un faciès ancien de la civilisation de Glina. Maintenant, par l'abondance de son contenu, la nouvelle découverte a engagé l'auteur à revenir sur cette opinion et, s'étayant sur les éléments de forme et de décor de la poterie (fig. 31), à assigner les huttes mises au jour à la période terminale de l'âge du bronze, à une étape finale — la dernière, peut-être — de la civilisation de Tei.

Toujours en 1963, on a découvert une seconde hutte de la première époque de l'âge du fer, renfermant de la poterie caractéristique pour le Hallstatt ancien, phase B, en rapport peut-être avec l'horizon H A. Sur le côté ouest du promontoire, d'autre part, on a découvert des fragments céramiques (par exemple, des fragments d'écuelles au bord évasé et des fragments décorés de cercles imprimés unis par des tangentes, fig 33/4) qui ne sont pas apparus dans les huttes, cependant qu'une fosse La Tène a livré aussi des restes de coupes à anse du type *ansa cornuta* (fig. 34). Toutes ces découvertes semblent indiquer l'existence de trois niveaux d'habitation hallstattienne dans la station de Cățelu Nou, niveaux distincts du point de vue typologique, mais non identifiés stratigraphiquement.

En ce qui concerne l'établissement La Tène gète-dace, les fouilles de 1961—1964 ont mis au jour quatre nouvelles huttes enfoncées dans le sol (fig. 36), propres au premier niveau de l'établissement, et huit habitations de surface faisant partie du second niveau. Parmi les habitations de la première catégorie, il faut remarquer la hutte n° 8, appartenant à un maître forgeron. L'extension des fouilles a permis de connaître de façon plus précise la topographie de l'établissement gète et d'en définir le caractère. L'établissement la Tène de Cățelu Nou était probablement un centre tribal dont les membres pratiquaient l'agriculture, l'élevage et l'artisanat, établissement à caractère rustique prononcé et non pas un centre artisanal, commercial ou politico-militaire. Il se situe chronologiquement entre le IIIe siècle av.n.è. et le seuil de notre ère, lorsqu'il semble que la communauté gète ait évacué le promontoire de Cățelu Nou dans les circonstances dramatiques provoquées par l'expédition romaine de l'an 6 n.è. conduite par Aelius Catus.

Le site de Cățelu Nou a été habité pour la dernière fois aux VIe—VIIe siècles n.è., cette habitation appartenant au complexe Ciurel-Ipotești-Cindești. Au cours des campagnes de 1961—1964, trois nouvelles demi-huttes sont venues accroître le nombre des cinq demi-huttes mises au jour en 1960, sans que ces nouvelles découvertes aient apporté d'éléments nouveaux pour la connaissance de la culture des populations locales d'origine romaine des VIe—VIIe siècles.

Liste des illustrations

- Fig. 1. — La station de Căţelu Nou (voue de l'est).
- Fig. 2. — Plan des fouilles archéologiques de Căţelu Nou.
- Fig. 3. — Plan et profil de la hutte Folteşti II.
- Fig. 4. — Burin en os.
- Fig. 5. — Vase de la hutte Folteşti II.
- Fig. 6. — Poterie de la hutte Folteşti II.
- Fig. 7. — Fragments de poterie et profils de vases du type Folteşti II.
- Fig. 8. — Poterie Folteşti II de Căţelu Nou.
- Fig. 9. — Plan et profil de la hutte Glina III.
- Fig. 10. — Écuille néolithique ; hauteur : 0,116 m.
- Fig. 11. — Poterie de la hutte Glina III.
- Fig. 12. — Restes d'une hutte de surface de la phase Căţelu Nou de la civilisation de Tei.
- Fig. 13. — Plan des fosses-alvéoles à poterie du type Căţelu Nou.
- Fig. 14. — Vases de la phase Căţelu Nou de la civilisation de Tei ; hauteur :
1 = 0,310 m ; 2 = 0,170 m ; 3 = 0,162 m ; 4 = 0,206 m.
- Fig. 15. — Vase en terre glaise ; hauteur : 0,065 m.
- Fig. 16. — Fragments de poterie du type Căţelu Nou.
- Fig. 17. — Poterie Tei, phase Căţelu Nou.
- Fig. 18. — Fragments de poterie de la phase Căţelu Nou de la civilisation de Tei.
- Fig. 19. — Poterie de la phase Căţelu Nou.
- Fig. 20. — Fragments de poterie Tei, phase Căţelu Nou.
- Fig. 21. — Vase en terre glaise à l'état fragmentaire. Phase Căţelu Nou de la civilisation de Tei.
- Fig. 22. — Atre. Civilisation de Tei, phase „La stejar“.
- Fig. 23. — Vase à l'état fragmentaire découvert sur l'âtre.
- Fig. 24. — Supports de broche trouvés sur l'âtre Tei.
- Fig. 25. — Vase à l'état fragmentaire. Civilisation de Tei, phase „La stejar“.
- Fig. 26. — Fragment de vase Monteoru II a.
- Fig. 27. — Tasses de la phase „La stejar“ ; hauteur : 1 0,054 ; 2 0,052 ;
3 = 0,067 ; 4 = 0,065
- Fig. 28. — Faucille en bronze.
- Fig. 29. — Fragments de poterie du type „La stejar“.
- Fig. 30. — Fragments de poterie Tei, phase „La stejar“.
- Fig. 31. — Poterie de la période avancée de l'âge du bronze (civilisation Tei).
- Fig. 32. — Plan et profil de la hutte hallstattienne n. 2
- Fig. 33. — Poterie de la première époque du fer.
- Fig. 34. — Fragments de vases hallstattiens.
- Fig. 35. — Bracelet en bronze.
- Fig. 36. — Plans et profils des huttes la Tène.
- Fig. 37. — Objets en fer et en bronze de l'établissement géto-dace.
- Fig. 38. — Objets en fer et en bronze de l'établissement la Tène de Căţelu Nou.
- Fig. 39. — Fibules en fer et en bronze et applique en argent doré découvertes dans l'établissement géto-dace.
- Fig. 40. — Chaîne en bronze.
- Fig. 41. — Vase en terre glaise de l'établissement la Tène ; hauteur ; 1 = 0,040 ;
2 = 0,139 ; 3 = 0,141 ; 4 = 0,166 ; 5 = 0,154 ; 6 = 0,104.
- Fig. 43. — Comptier en terre glaise ; hauteur : 0,178.
- Fig. 44. — Fragments de poterie la Tène.
- Fig. 45. — Plan et profil de la hutte n° 7 des VIe—VIIe siècles n. è.
- Fig. 46. — Vase-bocal de la hutte n° 7 ; hauteur : 0,267.
- Fig. 47. — Vase passoire des VIe—VIIe siècles.

PLANUL SĂPĂTURILOR ARHEOLOGICE
DE LA BĂNEASA („La stejar”) 1962-1963

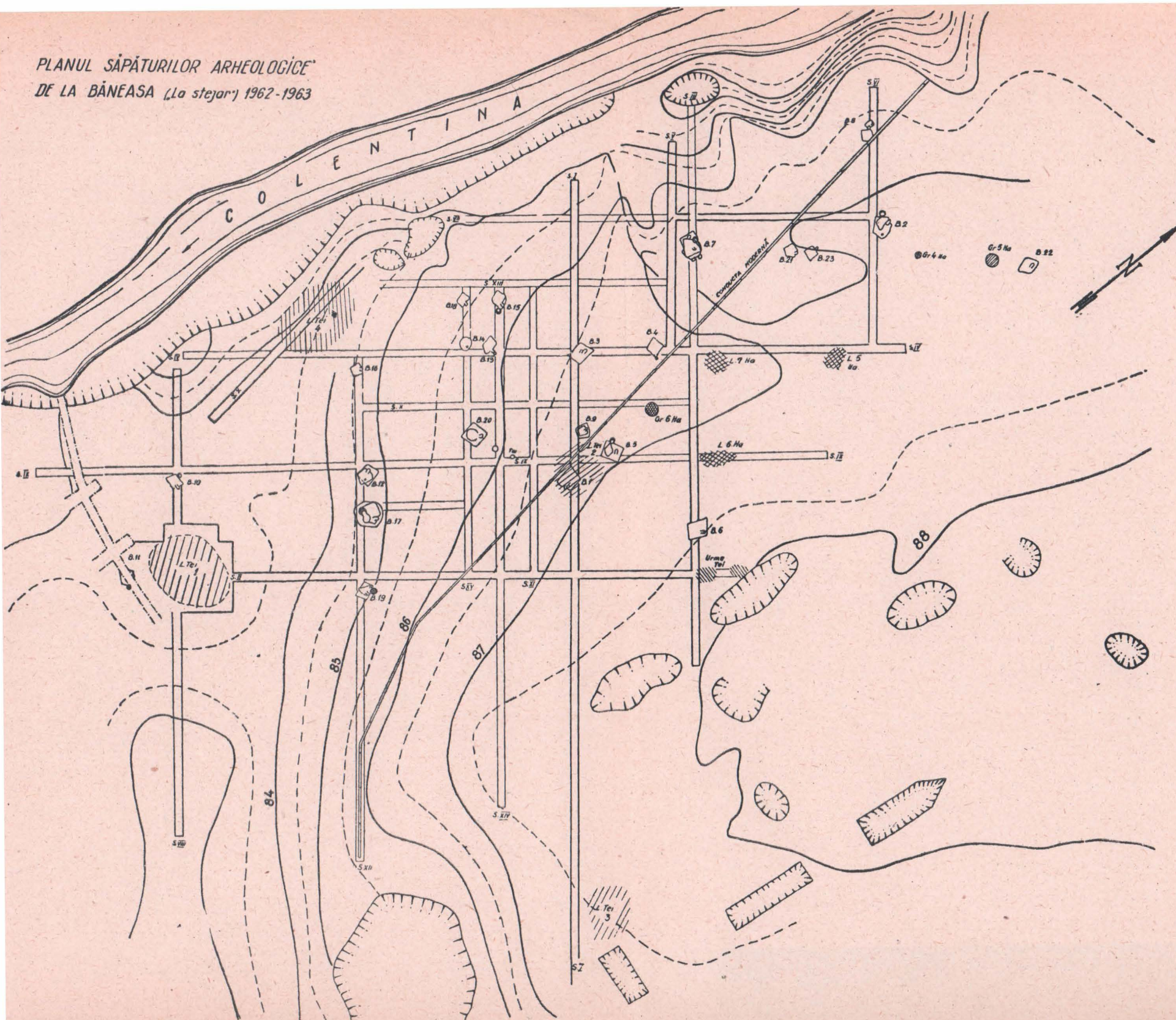

Fig. 1. Planul general al săpăturilor de la Băneasa — „La stejar“

